Sandor Ferenczi

PSİKANALİZ AÇISINDAN CİNSEL YAŞAMIN KÖKENLERİ

Türkçesi: Hüsen Portakal

cem
psikoloji

DR. SANDOR FERENCZI

PSİKANALİZ AÇISINDAN CİNSEL YAŞAMIN KÖKENLERİ

Türkçesi:
Hüsen Portakal

PSİKOLOJİ DİZİSİ

PSİKANALİZ AÇISINDAN
CİNSEL YAŞAMIN KÖKENLERİ

Dr. Sandor Ferenczi
1. Basım : Eylül 1999
Dizgi: Mustafa Balaban
ISBN 975-406-701-5
Baskı: Umut Matbaası
(0212) 637 09 34
Cem Yayınevi: İpek Sokağı No: 11
80060 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 293 41 70 Faks: 244 15 33

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7
GİRİŞ 10

BİREYOLUŞSAL BÖLÜM
Boşalma Sürecinde Cinsel Duyguların Kaynaşması 17
Amfimiktik Süreç Olarak Birleşme 29
Gerçekliğin Erotik Duygusunun Gelişme Evreleri 35
Cinsel Birleşmenin Çeşitli Evrelerinin Yorumu 43
Bireysel Cinsel İşlev 53

SOYOLUŞSAL BÖLÜM
Soyoluşsal Koşutluk 63
Denize Dönüş Özlemi 71
Cinsel Birleşme ve Üreme 79
Cinsel Birleşme ve Uyku 93
Biyoanalitik Sonuçlar 103

KADIN VE ERKEK
Kadın ve Erkek 123
Küçük Sözlük 137
Sandor Ferenczi 139

THALASSA'NIN TÜRKÇE BASIMINA ÖNSÖZ

Elimizdeki bu kitap için Nicolas Abraham "yüzyılımızın en ilginç, en özgürlükçü kitaplarından birisi" diyor. Freud'ün hiçbir zaman girişmeye gözünün kesmediği şeyi Ferenczi yaptı ve biyoloji ile psikanalizi birleştirdi. Böylece Ferenczi düşlerini gerçekleştirmek için ilk adımlarını atarken, psikanalize de evrensel bir boyut kazandırmış oldu. Psikanalizin türlerin kökenine ve evrimine uygulanmasıyla, tüm felsefi önyargılar silinmiş ve "organizma" ile "ruh" ayrımı da ortadan kalkmış oldu.(1)

Freud, cinsel yaşamın kökenlerinin ilk çocuklukta başladığını ortaya çıkarmış ve bir çocuğun çeşitli cinsel evrelerden geçtiğini göstermişti. Böyle bir görüş, insanın "varlık olarak" yeniden değerlendirilmesini gerektirmişti. Darwin'den sonra insan bir kez daha kendisiyle yüz yüze geliyordu.

Ferenczi, cinsel birleşmenin insan için ne anlama geldiğini araştırırken, bizi çok öncelere, yaşamın ilk günlerine değin götürüyor.

---

(1) Nicolas Abraham, kitabın Fransızca baskısının önsözünden.

Yazdığı bir kitapla bize Ferenczi'yi tanıtan İlse Barande, "Eğer", diyor, "Thalassa'daki bireyoluşsal ve soyoluşsal evrimin nedeni üzerine Ferenczi'ye soru yöneltseydik, bizi şöyle yanıtlardı":

1- Cinsel birleşme, bireysel düzeyde ana karnına dönüş arzusunu simgesel, sanrılı ve gerçek olarak eksiksizce yerine getirir;

2- Soyoluşsal düzeyde: daha önce kendi yaşamının, yani denizin dışına çıkmaya başlayan türün, eski yaşamına –denize– mutlu dönüşüdür.(2)

Canlıların biyolojik evriminin denizde başladığını gösteren kanıtlar günümüzde iyice açıklık kazanmışıtr. Örneğin insanın ana karnındaki gelişimi, türün denizdeki evrimiyle benzer özellikler gösteriyor: Embriyo, erişmesi beklenen yetişkin yaratığa benzemeden önce balığa benzer. Balığa benzerlik yalnızca görünüşte değildir, erken embryo oksijen ve besini göbek bağı yoluyla annesinden alır, ama gereksinimi olmadığı halde, su altında nefes almaya yarayan solungaçlara da sahiptir".(3)

İnsan, doğanın bir ürünü olarak diğer canlılarla birlikte, belki de bize göre uzun sayılan bir evrim sonucu olmuştur. İnsanın psişik yapısı, yalnız çocukluğunda değil, aynı zamanda tüm kendi soyoluşumuna da bağlıdır. Bu bir fantastik varsayım mı, yoksa bizi kendi gerçeğimize yaklaştıran bilimsel bir açıklama mı? Orası artık okuyucunun kendisine kalıyor. Çünkü bilim, dinsel dogmalar gibi daha ilk bakışta kestirip

(2) Ilse Barande, Sandor FERENCZİ, PBP, Paris, 1972.
(3) Bilim ve Teknik, sayı 148, s.20.

atmıyor, daha sonraki tartışmaları yasaklamıyor. Elbette kendine güven sorunu bu.

Bununla birlikte, yüzyılımızda ağırlık kazanan, bilinçsiz dünyaya gelen varlıkta –insanda– bir bilincin gelişim sürecini incelemek oldu. Daha açık bir deyişle, bilinçsiz dünyaya gelen ve güdüleri programlanmamış bir varlıkta bilinç nasıl gelişiyor? Sonradan gelişen bu bilinçle, bir yandan, bilinçsiz – ve dinamik kitlenin ilişkileri, öte yandan, dış çevrenin ilişkileri nelerdir? Bunu başlatma ve geliştirme görevi, başta Freud olmak üzere, psikanalize düştü. Ancak psikanalizin çalışmalarıyla insanın karanlık yönleri, özellikle nevrozlar biraz daha aydınlatıldı. Burada Dr. Ferenczi'nin yaptığı daha işin başında ve çok bilinçli bir çalışma: İki evrim arasındaki ortak yanı yakalama ve daha önemlisi, yeni sorulara zemin hazırlama oldu. Bu küçük kitaptan sonra okuyucunun bu alanda daha bir araştırma içine gireceğini umut ediyoruz.

Çevirmen

GİRİŞ

Savaş 1914 yılı güzünde düzenli psikanaliz çalışmalarımdan beni uzaklaştırdı ve bir süvari alayının küçük garnizonuna birinci doktor olarak sürgüne gönderdi; oysa oradaki uğraşılarım, bir alışkanlık haline gelen çalışmalarımı karşılayacak yeterlikte değildi. Boş kaldığım saatlerde, Freud'ün *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'sini Macarca'ya çevirmeye başladım. Bu çeviri nerdeyse kaçınılmaz bir biçimde beni konunun içine çekti; sonra düşüncelerin ortaya çıkışına göre düzenli sayılmayacak notlar aldım. Bu düşünceler, cinsel birleşmenin derinliğine açıklamasının çevresinde dönüp duruyordu. Gerçekte Freud, bu denemelerinde cinsel birleşmeyi, tüm cinsel gelişmelerin en son evresi olarak betimliyordu, ama araştırmalarını bu evreye değin olan evrimin tümü üzerinde yürütmemişti. Bundan sonra düşüncelerim yavaş yavaş bireyoluşsal(x) ve soyoluşsal(x) bir kuram içinde gelişti; Prof. Freud askeri garnizona beni ziyarete geldiğinde, bunları kendisine açıklama fırsatı buldum. Savaştan sonra kendi yorumlarımı Viyana'da birkaç dostuma yeniden açıkladım. Her ikisinde de bu çalışmalarımdan dolayı beni çok yüreklendirdiler. Bununla birlikte uzun süre yine de sa-

(x) Asterikle İşaretli terimlerin sözlük açıklamaları için kitabın sonuna bakınız.

kınımlı davranmaya baktım; bunun, konunun doğasından gelen iç nedenleri olduğu kadar, önemli nesnel nedenleri de vardı. Doğal bilimler üzerine olan bilgim, bir doktorunkini pek aşmıyordu, gerçi daha önce biyolojiyi yeğlemiş ve uygulamalı çalışma yapmıştım, ama son yirmi yıl içinde derinliğine bir bilgi edinmemiştim. Bununla birlikte, bu kuram biyolojik olgulara önemli bir biçimde yeniden tartışma konusu yapıyordu. Modern biyoloji ile ilgili çalışmalar, özellikle evrim kuramını inceleyen yapıtların önemli bir kısmı elimin altında değildi.(*)

Cinsel kuramla ilgili varsayımlarım sırasında, psikanaliz aracılığı ile edinmiş olduğum bilgi şemasını hayvanların, organların, organ bölümlerinin ve dokuların fizyolojik açıklamaları için kararsızlık geçirmeden uyguladım. Böyle bir bağlanım, şeyleri yeni bir açıdan görmemi sağladı. Ama böyle yapınca, "psikomorfizme karşı suç" işlemiş oldum, çünkü bunun temsil ettiği yöntemsel kötüye kullanma benim araştırmacı vicdanımı rahatsız ediyordu. Örneğin cinsel birleşmeye, uykuya vd. eşlik eden psikolojik durumları açıklamak için hayvanların bilimsel gözlemlenmesini, embriyoloji verilerini de kendi amaçlarım doğrultusunda kullanmaya düşüncelerim beni itti. O zamanki kanılarıma göre bunlar da kabul edilir gibi değildi, çünkü okulda bana öğrettiklerine göre doğal bilimlerin olgulara bakışı ile, ruhsal bilimler birbirinden kesinlikle ayrılmalıydı. Cinsel kuramla ilgili çalışmamı yayınlamayı alıkoyan nedenlerden birisi de bu kurallara saygı göstermeyişimdi.

(*) Benzer nedenlerden dolayı, cinsel işlevlerin incelenmesinde omurgalıları örnek vermekle yetindim ve çok ilginç olan böceklerdeki ilişkileri dışta bıraktım. (S.F.)

Ama Freud'ün *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'si çalışmalarıma daldığım bir sırada bir olgu beni son derece etkiledi: Freud psikonevrozların sağaltımı sırasında, yani psikolojik bir alanda edindiği deneyimlerini, biyolojide yepyeni ve önemli bir dalda, yani cinselliğin gelişmesinde kullanmayı başarıyordu. Kitabın Macarca baskısının önsözünde bu yöntemi andım, çünkü ben bunu bilimsel yöntem alanında çok önemli bir ilerleme diye sayıyorum: animizme geri dönüştü bu, ama artık antropomorf değildi.

Biyolojik kavramlarının psikolojiye ve psikoloji kavramlarının da doğal bilimlere girmesi görüşü zamanla bende daha da güçlendi, hem ayrıca son derece verimli olabilirdi. Sadece bir betimleme yaptığımız sürece, bir sürecin çeşitli evrelerinin yeniden tam olarak kuruluşu ile yetinebiliriz ve böylece özel bir bilim alanına tam olarak bağlı kalabiliriz.

Ama tasarımız sadece bir betimleme değil de, bir olayın anlamını açığa vurmak olduğu zaman, bize yabancı alanlarda bile bir kıyaslama yapacağız. Örneğin bir fizikçi, kendi bilimine özgü çeşitli olguları bize "anlatmak için" bizim ruhsal alanda algıladığımız "güç", "çekim", "itim", "direnç" vd. terimlerle bir kıyaslama yapmak zorundadır. Freud'ün kendisi de ruhsal işlevleri betimlemek için ters yönden hareket ederek dinamik, enerji vd. salt fiziksel kavramlara başvurmuştur; terimler arasında böyle bir koşutluk kurmadan onların derin anlamına varamazdı. Böyle karşılıklı bir kıyaslama araştırmasından insanın yüzünün kızarmaması gerektiğini sonunda kabul etmek zorunda kaldım, hem ayrıca kaçınılmaz olarak ve verimli bir biçimde uygulanabilirdi. Daha sonra böyle bir çalışma yöntemini hiç duraksamadan çok övdüm, çünkü buna başvururken, şimdiye değin yanıtsız kalan birçok bilimsel sorunlara yanıt bulabilirdik.

Şimdiye değin küçümsenmiş olan bu kıyaslamaları kendimiz kullanacağımız zaman, doğal olarak onları en uzak alanlarda aramamız gerekecek. Gerçekte, yakın bir konuda yapılan kıyaslamalar, hep aynı şeyleri yineleme etkisi veriyor ve bu durumuyla hiç inandırıcı olmuyor. Yalnızca analitik gerçeklik değil, aynı zamanda sentetik gerçeklik de olmak isteyen bilimsel tanımlarda, özne yüklem içinde yinelenmemelidir; tüm tanımların temel yasası budur. Başka türlü söyleyecek olursak, genellikle biz bir gücü, başka yapıdaki bir gücün yardımıyla ölçüp karşılaştırma yaparız. Böylece maddeye, maddi olmayan bir aracı istemeden uygulamış oluruz ya da tersini yaparız.

Şimdiye değin söylediklerimizi daha kesin bir dille anlatacak olursak, tüm fizik ya da fizyolojik sorunlar aynı zamanda psikolojik bir açıklama ister ve tüm psikolojik sorunlar, fiziksel nitelikli açıklamalar ister diyebiliriz.

Bu olguların bilincine varmak beni yüreklendirdi. Bu yöntem sayesinde elde edilen sonuçları başka araştırmacılar, başka alanlarda beklenmedik bir biçimde doğrulayınca, ben de bunları herkesin bilgisine sunmaya karar verdim.

Dr. Sandor FERENCZİ

BİREYOLUŞSAL BÖLÜM

BOŞALMA SÜRECİNDE CİNSEL DUYGULARIN KAYNAŞMASI

Bilimin zehirli dolaplarında yüzyıllardan beridir küflenen cinsel sorunları ortaya çıkarmak görevi psikanalize düştü. Öyle görünüyor ki, kalıtım sorunlarına öncelik tanınırken, zorlayıcı niteliğe sahip olabilecek bir sıra ortaya çıkıyor. Büyük bir düşünce özgürlüğü içinde olan insanlar bile, bir çocuğa açıklamalar yaparken kimi sorunlar karşısında başarısızlığa uğruyor: Çocuk anasının karnında nasıl oluşuyor? Benzer biçimde, analitik uğraşılar bir yandan gebelik ve doğum üzerine, öte yandan cinsel birleşmeye hazırlık ve sapıklık edimleri üzerine daha çok ve daha derin bir ilgi göstermeye başladı; oysa daha önce hem cinsel birleşme süreci, hem anlamı görmezlikten geliniyordu. Yayınlamaya hazırladığım düşüncelerin, hiç değilse ana çizgileriyle dokuz yıldan beridir bir çekmecede beklediğini itiraf etmeliyim. Öyle sanıyorum ki, yayımlamayı geciktiren kararsızlıklar yalnızca nesnel nedenlerden ileri gelmiyordu, bunun yanında bir de direniş vardı.

Düşüncelerimin temelini oluşturan, güçsüz insanların analizi sırasındaki gözlemlerim oldu. Bu olgu kendi başına beni yüreklendirmeye yetmişti; çünkü fizyolojik ya da psiko-

lojik bir süreç içinde çoğu zaman gizil bir durumda bulunan şu ya da bu kurucu öğeyi gün ışığına çıkarırken, bu olay aracılığıyla patolojik bozuklukların olağan bir süreci anlamamıza nasıl yardım ettiğini iyi biliyoruz. Cinsel olgunlaşma öncesi süreçlerin tutkun öncüsü Karl Abraham, erken boşalmayı, cinsellikle üretral erotizm arasındaki çok dar bir ilişkiye bağladı. Bu hastalığa yakalanmış kişiler, spermalarını sidik gibi önemsiz, diğer bir deyişle, hiçbir değer taşımayan ve organizmanın bir artığı gibi görürler. Ben buna, hastaların sperma konusunda aşırı cimri davrandığı ve boşalma yetersizliği yüzünden acı çektiği tam tersi durumları ekleyerek bu gözlemleri tamamlayabilirim. Başka türlü söyleyecek olursak, spermaları atmak onlar için olanak dışı olduğundan, dikilme ve sokma gücüne varamıyorlar. Bu gibi hastaların bilinçdışı düşlerinde ve kimi kez bilinçli olarak kurdukları fantezilerde, cinsel birleşme sürecini dışkı salma ile özdeşleştirmeleri önemli bir rol oynuyor. Çoğu zaman bu hastalar kendi çocuklarında kültürel baskının isteklerini inatçılık ve direnmeyle dışa vurmuşlar ve bunları cinsel birleşme edimine aktarmışlardır: Kadın cinsel birleşmeyi arzuladığı zaman bunlar güçsüz kesilirler; cinsel birleşme, yasak ya da bilinmeyen bir nedene (örneğin aybaşı dönemine) bağlı olduğu zaman ancak gerçekleşebilir. Bu hastalar öfkeden ya da kızgınlıktan kudururlar ya da cinsel birleşme sırasında kadın azıcık bir rahatsızlığa yol açarsa, arzuları söner. Karl Abraham'ın saptadığına göre, erken boşalmadan yakınan hastalarda anal örgütlenmeler (organisation), cinsel birleşmeyle yakın bir ilişki içindedirler. Bu varsayımı bir kez kabul edince, eril güçsüzlüğün aynı zamanda özel *anal bir tekniği* temsil ettiğini düşünmek zorunda kalacağız.

Cinsel birleşmede küçük rahatsızlıkların, dışkı salmayla ilişkili olduğunu sık sık saptadığımı daha önce ayrıca belirtmiştim. Birçok erkek cinsel birleşme öncesi ayakyoluna gitme gereksinimi duyar; sinirsel kökenli büyük bağırsak bozuklukları, cinselliğe bağlı ruhsal engeller analiz yardımıyla ortaya çıkarılınca, düzelirler. Özdoyum yoluyla spermanın aşırı bir biçimde harcanmasının peşinden gelen inatçı kabızlık çok iyi bilinir. "Çocukluğa dönüş" yapmış erkekler arasında eli açık ama kendi eşine karşı gerçekten cimri olanları başka bir fırsatta betimlemiştim.

Hem anal tip, hem üretral tip güçsüzlerin psikanalitik sağaltımlarında, marazi bir olgunun ruhsal nedenlerini ilgilendiren araştırmalarımızı biyolojik alan içine bu denli çekmemize gerek olmadığını, tüm yanlış anlaşılmalardan kaçınmak için şimdiden belirtmek isterim. Duyguların yer değiştirmesi temeline dayalı tüm nevrozlarda olduğu gibi bunları da ödip kompleksinde ve yine bu birinciyle ilişkili olarak hadımlık kompleksinde aramak uygun düşer. Güçsüzlerin anal ve üretral açıdan ayrımını yapmak ikincil bir önem taşır; belirtinin ortaya çıkışını ise, ruhsal bir nedenden ileri gelen çocukluğa dönüş yollarında aramak daha uygun düşer. Her iki tip güçsüzlüğün hiçbir zaman yalnız başlarına ortaya çıkmadıklarını da ayrıca belirtmek gerekir; bizim sık sık saptadığımız olaylara göre, örneğin erken boşalmadan, diğer bir deyişle üretral nitelikte bir güçsüzlükten rahatsız olan bir birey, psikanalitik sağaltım sırasında gücünü kazanıyor, ama bu kez geçici olarak boşalma yeteneğini yitiriyor. Böylece ilkel bir biçimde üretral tipteki bir güçsüz, anal tipte bir güçsüz oluyor. Sonuçta güç görünür bir biçimde gelişme gösteriyor, ama bu yalnız kadına doyum kazandırıyor. Ancak sonuna değin izlenecek bir

analiz bu iki tip tepkiye biraz denge kazandırabilir ve tam bir gücü yeniden sağlar.

Bu gözlemlerim sonunda vardığım kurama göre, *olağan bir boşalma sürecinin yeniden kazanılması ya da yerleşmesi için, anal(X) ve üretral(X) ayrımın etkin bir işbirliği içinde olması kaçınılmazdır. Erken boşalmada sadece üretral bileşen ve geç boşalmada sadece anal bileşen kendini gösterir, ama bunların her ikisi de birbirlerini karşılıklı olarak kendi kapsamlarında bulundurduklarından, genelde bu iki tipi birbirinden ayırmak olanaksızdır.*

Cinsel birleşmenin, penisin girişinden boşalmaya değin olan gidişi bu varsayımı destekler görünüyor. Cinsel birleşmenin en son evresi olan sperma akışının bir üretral süreç olduğu tartışma götürmez. Boşalma kanalı yalnızca sidikle ortak değildir, ayrıca her iki boşalmada da sıvı akışını uyandıran bir basınç artışına yol açar. Buna karşılık, sıvı akışı sırasındaki sürtünme dizginleyici bir etki yapabilir, büzücü kaslar harekete geçebilir ve tüm bir boşalma eksikliğinin temelinde aşırı ve zamansız bir dizginleme yer alabilir. Bununla birlikte, her şey bizi üretral (ya da boşalma) eğiliminin, yani boşalma ile tutma eğilimi arasındaki savaşımın daha ilk başta ortaya çıktığını düşünmeye götürüyor ve bu savaşımda son zaferi kazanan üretral eğilim oluyor. Bu ikili amaç, belki de sürtünmenin çift yönlü yansıması olabilir, çünkü sokma-çekme almaşığı, boşalma ile her seferinde ona karşı çıkan ket vurma almaşığına denk düşebilir. Doğal olarak, uzamış bir sürtünme sonucu ortaya çıkan uyarının artışına önem vermeliyiz ve belli bir uyarı sınırının aşılmasının krampını önlediğini var saymalıyız.

Bu varsayım bize karmaşık ve inceden inceye uyum içinde bir karşılıklı etkileşimin varlığını düşündürüyor; bu uyumun bozulması, erken boşalma ve geç boşalma adı altında bildiğimiz anormal ve düşensiz sinirsel uyarının kaynağı olabilir.

Yukarıda belirttiğimiz olağan dışı boşalmalarla, kekemelik diye nitelenen konuşma bozukluğu arasında çok dikkat çekici bir benzerlik ortaya çıkar. Sesli ve sessiz harfler arasında doğru ve gerekli uyum sağlandığı zaman, olağan konuşma gerçekleşir. Konuşma sırasında sesli harfler önüne geçilmez bir biçimde yinelendiği ya da sessiz harflerin söylenişi sırasında bir tutukluk olduğu zaman, kekemelik dediğimiz şey ortaya çıkar. Sesli harflerin söylenişi için gerekli sinirsel uyarıyı üretral durumla ve sesli harfleri sessizlerden ayıran kesilmeleri anal tutuklukla karşılaştırmak istediğimi kestirmek güç olmasa gerek. Belki burada söz konusu olan basit bir karşılaştırma değil, bu iki marazi durum arasında daha yakın bir ilişkinin kaynağına inmektir. Bunu kanıtlamak için şu ilginç ilişkiden söz edebiliriz: Kekemenin sinirsel uyarısının ikincil düzensizliğini, psikanalizin yardımıyla erotik-anal ya da erotik üretral kaynağa gerçekten yeniden buluşturmak zorunludur. Benim kanıma göre, demek ki boşalma rahatsızlıklarının patolojik düzeneği belki de bir çeşit *cinsel kekemelik* olarak düşünülebilir.

Burada embriyolojinin bir verisini anımsamam gerekiyor, şöyle ki, cinsel birleşmenin (boşalmanın) son aracı kamış, kökeni bakımından anal ve üretral eğilimleri birleştirmeye özgüdür. Kamış, bireyin gelişim tarihinde çok geç kazanılmıştır ve gerçekte bağırsağın evrimi sonucu ortaya çıkmıştır.

Konu dışı sözünü ettiğimiz bu fizyolojik bilgilerden sonra, sağlam bir temele dayalı ve sahip olduğumuz psikanalitik bil-

gilere geri döneceğiz ve betimlediğimiz olgularla, Freud'ün cinsellik kuramı arasında bir ilişki kurmaya çalışacağız.

Freud'ün "Cinsellik Üzerine Üç Deneme" sine göre bireyin cinsel gelişimi, daha önceki özerotizmin yerini *genital bölgenin üstünlüğü*'nün almasıyla en yüksek aşamasına varır. Geçmiş erotizmler ve örgütlenme evreleri, yalnızca kesin genital örgütlenmeler içinde "zevk almaya başlangıçtır" düzeneği olarak direnip kalırlar. Burada bir soru sormamız gerekiyor: Boşalma sürecinin analitik parçalanması, yapı içinde genital aygıtın yöneticisi olarak araya giren bu nazik süreçleri hiç değilse kısmen aydınlatma olanağı vermiyor mu? Çünkü biyolojik bir terimle anal ve üretral sinirlerin eşgüdümü diye adlandırdıklarım, cinsellik kuramında anal ve üretral erotizmlerin kaynaşması diye betimlenebilirler ve genital erotizmle sonuçlanırlar. Bu yeni kavramı özel bir terimle göstermek isterim. Öyleyse buna erotizmlerin ya da kısmi güdülerin *"amphimixie"*(X) adı verelim: Yüksek bir birim içinde iki ya da daha çok erotizmin kaynaşması.

Cinselliğin psikanalitik kuramını kurmak için daha bu ilk girişimde iki itirazla karşılaşıyoruz. Birincisi, böyle bir amphimiksi'nin ortaya çıkış koşullarını tasarlamamıza biyolojinin izin vermemesinden ileri geliyor. Bir ya da iki organın, üçüncü bir organla ortak sinirsel bağlantısı mı söz konusudur? Bu noktaların bizim için iyice aydınlık olmadığını itiraf etmeliyiz. Bununla birlikte eğer bu yalnızca bizim çektiğimiz bir güçlük olsaydı, yaptığımız yorumlarda bildiklerimizle yetinir, daha fazlasını istemezdik. Gerçekte bir sürecin yorumu biyolojik açıdan tümüyle aydınlanmamış olsa bile, analizci için doğru ve kesin olabilir. Freud'ün tüm cinsellik kuramı, psikanalitik bir kuramdır, daha sonra biyologlarca ve biyolojik açıdan doğrulanması gerekir.

Amphimixie kuramına karşı yapılan ikinci metapsikolojik itiraz çok daha ciddi görünüyor, çünkü bu itiraz psikanalitik alana ait düşüncelerden kaynaklanıyor. Şimdiye değin metapsikoloji, (cinsel) enerjinin yüklenmesi ya da boşalması düzeneklerinin varsayımına dayanarak işledi. Enerjiyi niteliksel değil, yalnızca niceliksel olarak göz önüne alırken, süreçlerin gidiş biçimlerinin çeşitliliğini, düzenekler arasındaki ayrımlara mal ediyordu. Şimdiye değin biz ruhsallığı (psychisme) tek bir çeşit enerjiyle işleyen çeşitli düzeneklerin bir bütünü olarak düşündük. Böylece enerji miktarları bir düzenlemeden ötekine yer değiştirebilirler, ama genel olarak niceliksel bir yer değiştirme, dahası, *amphimixie* kuramının haklı olarak istediği enerjinin nitelikleri arasındaki temel ayrımlar, hiçbir zaman kesinlik kazanmamıştı.

Bununla birlikte, daha dikkatli bir inceleme, böyle bir varsayımın, adı söylenmese de, bizim analitik kanılarımızın temelinde yattığını saptayabilir. Burada ilk önce histerik yön değiştirmeyi ve materyelleşmeyi düşünüyorum. Onları "heterotopik genital işleme" gibi, geride kalmış özerotizmin gerileyen genitalleşmesi gibi algılıyorum; başka türlü söyleyecek olursak, erotizmin tipik genital süreçlerinde olduğu gibi, (dikilme, sürtünmeye, boşalmaya eğilim, yani niteliksel olarak iyi bilinen bir belirti) genital organlar, vücudun daha "masum" olan başka bölgelerine geçer. Bununla birlikte, bu "aşağıdan yukarıya doğru" yer değiştirme, belki de erotizmlerin amfimiktik inişinin genital organlara doğru yön değiştirmesinden başka bir şey değildir. Gerçekte, genital bölgenin önceliği, işte tam böyle yerleşiyor. Bu duruma göre *amphimixie* kuramına karşı olabilecek metapsikolojik itirazın cesaretimizi kırmasına izin vermemeliyiz. Ayrıca bizim için sorun başka türlü de ortaya çıkıyor: Basitliğiyle çok ayartıcı olan tek türde enerji varsayımını, enerji türlerinin çokluğu düşüncesin-

den hareket ederek, düzeneklerin çok sayıdaki türleriyle yer değiştirmek gerekmez mi acaba? Ruhsal düzenekler kâh cinsel eğilimlerle kuşatıldığı zaman, biz bunu yaptık bile.

Demek ki, tüm özgün niteliklerini koruyarak kendi aralarında yer değiştirebilen ve düzenlenebilen erotizmlerin varsayımı üzerine temelimizi kuracak olursak, kimse bizi suçlayamaz.

Yukarıda betimlediğimiz üretro-anal *amphimixie'*nin dışında erotik kaynaşmanın başka biçimleri de var mı; cinsel birleşmenin diğer karakterleri benzer karışımları akla getiremez mi ve son olarak tüm bu olgular cinsellik kuramıyla uyum sağlayabilir mi, diye artık şimdi kendi kendimize sorabiliriz.

Öyle anlaşılıyor ki, genital öncelik kurulmadan önce bile, üretral ve anal özerotizm arasında karşılıklı bir ilişki var. Çocuklarda belli bir zevk edinmek için sidiğini salma ya da dışkısını tutma gibi bir eğilim var. Daha sonra yakınlarının sevgisini kazanmak için çocuk bu zevkinden vazgeçer. Bununla birlikte, annenin ya da bakıcının buyruklarına uymak için, sidiğini salma ya da dışkısını cimrice tutma eğilimini yenecek gücü nereden buluyor? Öyle sanıyorum ki, burada anal durum, üretral işlevi yerine getiren organları kesin bir biçimde etkiliyor ve üretral durum da, anal işlevin hizmetindeki organları etkiliyor; göden, sidik torbasına kendini tutmayı, sidik torbası da gödene cömert olmayı öğretiyor; bilimsel olarak söyleyecek olursak, bir *amphimixie* kuruluyor: Üretral erotizm, anal durumu etkiliyor; anal erotizm, üretral durumu etkiliyor. Eğer söylediklerimiz geçerliyse, karışımların oranlarını ve erotik karışımda yapıcı öğelerin dağılımının az mı, çok mu olduğunu yaklaşık olarak bilmemiz

çok önemlidir. Bu durum yalnızca olağan bir cinselliğin ya da özel bir tipin yerleşmesi için değil, ayrıca büyük ölçüde karakter oluşumu için de erotizmlerin psişik yapılanması ve değiştirilmesi için göz önüne alınabilir.

Ama bütün bunları bir yana bırakacak olsak bile, cinsel olgunlaşma öncesindeki bu amphimiksi, cinsel birleşme sırasındaki üretro-anal amphimiksi'nin varlığını bize önemli ölçüde kabul ettiriyor. Böylece cinsel aygıt, artık bedenin çeşitli kısımlarına bağlı erotizmlerin akın ettiği şu tek ve eşi bulunmaz sihirli çubuk değildir, ama cinsel amphimixie, olası birçok bileşimler arasında özel bir durumdur. Bununla birlikte, böyle bir durum bireysel uyum açısından son derece önemlidir. Kültürel eğitimin uyguladığı baskının bir zevkten vazgeçmeyi hangi yöntemlerle elde ettiğini ve kökeninde sıkıntı veren bir işlevi nasıl kabul ettiğini görmemize izin veriyor: Bu yöntemler belki de zevk düzeneklerinin ustaca birleşmelerinden doğarlar. Sidik torbası, eğer kendine başka bir zevk kaynağı bulursa (tutma), o zaman sidiği serbestçe akıtmaktan vazgeçiyor. Buna karşılık bağırsaklar da eğer üretral boşalma zevkinden bir kısmını alabilirse, kabızlık zevkinden vazgeçiyor. Bunların işleyiş biçimleri nasıl olursa olsun, hiçbir canlı bunu değiştirmeye hazır olmadığından, belki de yeterli bir analiz ya da tam ve belli bir vazgeçme bu gibi zevkçi doyum öğelerindeki en başarılı bir süblimasyonu bozabilir.(*)

(*) Benim kanıma göre özdoyuma karşı savaşımda, üretral eğilimin savurganlığı ile, anal eğilimin yinelenen dışkı tutması arasında aynı karşılıklı dayanışma. Özdoyumun sperma savurganlığını, enüretik evrenin bir yinelenmesi gibi hiçbir kararsızlığa düşmeden kabul edebiliriz; oysa özdoyuma son vermek isteyen korkutucu hipokondriyak fantazmlar, apaçık anal karakteristikleri ele verirler.

Bundan başka erotik bağlanım ve yer değiştirme var mı sorusuna kesin bir evetle yanıt vereceğiz(*). Çocuklar üzerinde yapılan gözlemler de ayrıca bunu doğruluyor. Gerçekte, kendilerine zevk veren çok çeşitli öğeleri bir tek etkinlikte yoğunlaştırmayı yeğliyorlar; bir yandan yiyeceği yutarken, aynı zamanda öte yandan dışkı salmaktan özel bir zevk alıyorlar. Süt çocuğu parmağının emilmesine ya da vücut yüzeyinde çeşitli yerlerinin okşanmasına severek eşlik ediyor (bu süreçteki ilk gözlemleri yapan Lindner'e göre kulak memeleri, parmaklar, hatta cinsel organlar). Burada oral ve anal ya da oral ve deri erotizminin karışımından açıkça söz edebiliriz. Buna benzer biçimde, sapıklar da erotizmlerini *biriktirmek* için kendilerini zorlarlar. Herhalde en dikkate değer durum röntgencilerin yaptığıdır: Tam bir doyum bulmak için aynı zamanda hem dışkıya bakarlar, koklarlar, hatta tadarlar. Bana en karakteristik üretro-anal amphimiksi oyununu sunan iki buçuk yaşındaki bir erkek çocuğu oldu: Oturağının üzerinde sırayla birkaç damla sidik salıyor, birazıcık dışkı ve durmadan bağırıyordu: "bir pşur.. bir pluf.. bir pşur.. bir pluf!"

Bu gibi kaynaşmaların psişik nedenlerini anlamama ayrıca birkaç hasta yardımcı oldu. Örneğin bu hastalarımdan birisi, anal tipte bir güçsüzdü ve her dışarı çıktığında yoksullaşma ve küçüklük düşüncelerini sayıklıyor, çöküntüye uğru-

(*) Kimi koşullarda sidik torbası, göden gibi davranabilir, sanki görevleri değişmiştir. Çok güçlü bir karşı eğilimin etkisiyle bu açıklanabilir: Sinirsel ishalde üretral durum bağırsakları istila eder, oysa sinirsel sidik biriktirmede, bağırsakları aşırı cimriliğe iten sidik torbasıdır. Böyle bir davranışın nedenleri üzerine bana aydınlatıcı bilgi veren olgular, tümüyle örtülü bir karşıt belirtiler sunuyordu. Bir çocuk da tıpkı nevrozlu yetişkinler gibi, eğitsel girişimleri abartarak onları saçmalık derecesine vardırabilir.

yordu. Buna karşılık, ne zaman bir şey yese, olmayacak ve megalomanyakça şeyler saçmalıyordu. Burada öyle anlaşılıyordu, oral erotizmle anal erotizm birleşiyor ve dışkı ile yitirileni yiyecek alma zevkiyle gideriyor.

Erotik nitelikteki diğer yer değiştirmelere örnek olarak Freud'ün betimlediği bızır erotizminin dölyolu üzerine kaymasını söyleyeceğim; ayrıca meme uçlarının şişmesi ve burun kanatlarının kızarması; cinsel gerilimini bastıran bakirelerde kızarma eğilimi sayılabilir.

Pfister ve Hugh-Helmuth'ün psikanalitik gözlemlerine göre, algı çağrışımları da(*) güdüsel erotik karışımların varlığı gibi sayılabilir. Bu durumlarda alıcı bir organ, başka bir alıcı organın sanrılı uyarılmasına yol açar.

Şimdilik kesin bir düzen izlemeyen tüm bu gözlemler, benim ilk kanılarımı güçlendirdi; şöyle ki, boşalma edimi, bir üretro-anal amphimiksi olgusudur. Daha sonra bu bakış açısından hareket ederek birleşme ediminin tüm gidişini, hazırlık evreleri ve ilk zevklerle birlikte göstermeye çalışacağım.

(*) *Algı çağrışımı: synesthesie*: Örneğin sesle kokuyu, görüntüyle sesi, sesle rengi aynı zamanda algılayan bir duyum bozukluğu.

AMFİMİKTİK SÜREÇ OLARAK CİNSEL BİRLEŞME

Cinsellik Üzerine Üç Deneme'de gördüğümüz gibi çocukluktaki erotik davranışlar, ergenlikte uygulanan cinsel birleşmeyle yeniden başlar; bununla birlikte, yetişkin bir insanda gerilimin gerçekten boşalması, cinsel boşalma sırasında meydana gelir. Çocukta parmak emme, dövme dövülme, bakma bakılma tam bir doyum verebilirken, yetişkin için bakma, öpme ve sarılma, gerçek anlamda cinsel birleşme düzeneğini harekete geçirme amacını taşır. Burada hiçbir gerilim tam bir boşalmaya yol açmaz, ama başka bir plandaki erotizm üzerine aktarılır. Erotik seyretme, koku alma ve işitme yeterince güçlüyse, öpüşmeye ve sarılmaya yol açar. Yalnız dokunmalar yeterince bir noktaya varınca, dikilme ve girme arzusu ortaya çıkar, boşalmayla en yüksek noktasına varır. Her cinsel birleşmede, tüm cinsel evrimin kısaca yinelendiğini – söyleyebiliriz. Yüklü erojen bölgeler kendi aralarında adeta bir fitille bağlıdırlar ve sonunda cinsel aygıtta birikmiş olan güdüsel enerjinin patlamasına yol açarlar.

Bununla birlikte, gerçeğe en yakın varsayıma göre güdülerin böyle aşağıya doğru amfimiktik yer değiştirmesi yalnızca cinsel birleşme sırasında değil, yaşamın her anında olur.

Bu buluşçu varsayım, genital üstünlükle, onun biyolojik varoluşunun düzenlenme tarzının daha açık anlaşılmasına izin veriyor. Libido[X] gelişiminin en önemli anlarının, özerotizmden genital döneme değin narsist evreden de geçerek bir evrim gösterdiğini biliyoruz. Bu gelişmenin özerotik evresinde her organın ya da kısmi güdünün cinselliği, tüm organizmanın doyumunu hesaba katmaksızın anarşik bir biçimde doyuma varır. Cinsel gerilimlerin dışardan dönüşümlü olarak gelmesi ve dönüşümlü boşalma olanaklarına sahip bir çeşit kapta birikebilmesi, her organın etkinliği ve iyi çalışması bakımından büyük bir gelişmedir. Zevkin hizmetindeki etkinlikler eğer böyle yalıtılmasaydı, göz erotik bakışlarıyla tükenirdi; ağız, yalnız erotik bir organ olur ve kendilerini bireyin korunması görevine adayamazlardı. Deri yüzeyi, tehlikeyi haber veren duyarlı ve koruyucu bir zarf olmaz, yalnızca cinsel duyumsama yeri olurdu. Kas sistemi, bilinçli istemin bir aracı değil, erotizmin sadist ya da başka türlü bir uygulama ajanı olurdu.

Organizma cinsel gerilimleri belli bir cinsel aygıt içinde topladığı ve doyum çabalarının sınırlarını da belirlediği için, çalışma gücü de önemli ölçüde artar. Böylece güç, hatta yıkıcı durumlara karşı kolayca uyabilir. Genital merkezin oluşumunu, Darwin'in verdiği anlamda bir pangenes gibi algılamak gerekir, diğer bir deyişle, organizmanın her kısmı cinsel organda bir çeşit temsil edilir ve tüm organizmanın erotik boşalmasını yöneten bir çeşit yöneticidir.

Özerotizmden itibaren narsizmden kurtulma, dıştan da görülebileceği gibi, erotizmlerin amfimiktik bir sonucudur. Yukarıda adını andığımız cinsel işlevin pangenesliğini ciddiye almak istiyorsak, insanın cinsel organını tüm Ben'in bir kopyası, erotik Ben'in temsilcisi gibi saymalıyız ve Ben'in

bu ikiye bölünmesinde, kendine aşkın temelini görüyoruz. Düşlerde ve fantazmlarda sık sık tüm kişiliği simgesel olarak temsil eden bu azalmış küçük Ben için, cinsel birleşme sırasında basit ve emin bir doyum verecek koşullar yaratılmalıdır. Şimdi kısaca bu koşullarla ilgileneceğiz.

Psikanalitik deneyimlerimize göre cinsel birleşmeye hazırlayıcı edimler: Sevecen dokunmalar ve sarılmalar, eşlerin karşılıklı olarak birbirini tanıması. Ayrıca öpüşme, birbirini kollarına alma, okşama da eşlerin Ben'leri arasındaki sınırları silmeye yarar. Böylece, örneğin cinsel birleşme sırasında insan psikolojik planda gerçekten birbirine katıldığı zaman, kadının cinsel organları kendilerini yabancı bir ortama, yani tehlikeli bir ortama bırakmış duygusuna kapılmazlar, erotik Ben'in temsilcisi olarak en değerli organ olarak kalırlar; öte yandan korkmadan dikilmeye de izin verirler; çünkü Ben'inin özdeşleştiği bir varlığa kendini inandırdığından, iyi korunmuş bir organ için tehlike yoktur. Cinsel birleşmede, böylece kendini verme ve koruma arzusu, diğer bir deyişle bencil eğilimlerle kösnül eğilimler başarı ile dengeye gelir. Bu da daha önce anlattığımız histerik dönüşümün tüm belirtilerinin yönelim ikileminde olduğu gibi bir süreçtir. Bu benzetmeyi bir raslantı sonucu yapmıyoruz. Çünkü histeri belirtisi, çok sayıdaki analitik gözlemlerin gösterdiği gibi, her zaman şu ya da bu biçimde genital işleve öykünür.

Cinsiyetleri ayrı iki eş arasında *öpüşme, sarılma ve penisin girişiyle* gerçekleştirilen üçlü en içten kaynaşma olduğu zaman, daha önce varsayımını öne sürdüğümüz üretral ve anal eğilimler arasında olduğu gibi son ve kesin çatışma ortaya çıkar: Bir yandan kendini verme arzusu, öte yandan cinsel salgının kendi kendini koruması. Kısaca söyleyecek olursak,

tüm genital kavga bir salgı ürününün çevresinde döner. Kavgaya son veren boşalma sırasında, salgı erkeğin bedeninden ayrılır, onu cinsel gerilimlerden kurtarır ve aynı zamanda kadının bedeninin içinde rahat ve güvenilir bir yere konulmuş olur. Bu kavganın varlığı, ayrıca bizi salgı ile *Ben arasındaki bir kimlik sürecinin* varlığını düşünmeye itiyor. Böylece cinsel birleşmede üç tane benzeşme ortaya çıkıyor oluyor: Tüm bedenin cinsel organın kimliğini alması, eşin kimliğine bürünme ve genital salgının kimliğini alma.(*)

Eğer cinselliğin gelişimini bebeğin parmak emmesinden başlayarak ve narsist dönemden geçerek cinsel birleşmeye değin inceleyecek olursak; yine eğer Ben'in penis ve cinsel salgı ile karmaşık benzeşme sürecini göz önüne alacak olursak, cinsel birleşmenin kendisinin Ben'in önce elyordamıyla, sonra giderek açıklıkla ve en sonunda da Ben ile dış ortam arasındaki ilişki henüz tamamlanmadığından canlı varlık için çok zor olan bir durumdan *ana karnına dönüşün* kısmen başarıldığı bir girişim amacını taşıdığını anlarız. Cinsel birleşme bu geçici geriye dönüşü üç tarzda gerçekleştirir: Organizmanın tümü *sanrılı bir biçimde* ve düşsel olarak gerçekleştirir; tüm organizmanın kimliğine bürünen penis zaten kısmen, diğer bir deyişle *simgesel* olarak başarılıdır, bu arada yalnızca sperma, Ben'in temsilcisi rolünde ve onun narsik *alter ego*'su(X) olarak bu ayrıcalığa sahiptir. Ayrıca genital organ da *gerçekten* dölyatağının içine varmayı başarır.

(*) Hemen akla gelebilecek bir itirazi yanıtlamak için, bu varsayımların insanla ilgili olayların en az karmaşık kısımlarını ele aldığını belirtmek isterim. Bu kavramın kadın cinselliği ile ilgili çok daha karmaşık süreçlere de ayrıca uygulanabileceğini daha sonra göstermeye çalışacağım.

Doğal bilimlerin diliyle konuşacak olursak, kısaca diyebiliriz ki, cinsel birleşme, bedenle tohumun doyumunu eşzamanda gerçekleştirmeye çalışıyor ve bunu başarıyor. Beden için boşalma, kendisi için fazla gelen ürünlerden kurtulma demektir; tohum hücreleri için bu en uygun bir yere girmedir. Bununla birlikte, olguların psikanalitik algılanışının bize öğrettiğine göre, spermanın kimliğine bürünme sayesinde beden yalnızca gerilimlerini boşaltarak bencil eğilimlerini doyurmakla kalmaz, ayrıca tohum hücrelerinin, doğumla istemeyerek terk edilen ana karnına sanrılı ve –kısmen– simgesel geri dönüşüyle gerçek bir doyum kazanır. Cinsel birleşmenin kösnül katılımı olarak birey açısından inceleyeceklerimiz bu kadarla kalacak.

Cinsel süreci eğer bu "biyoanalitik" açı altında düşünecek olursak, ödip arzusunun, yani anneyle birleşme arzusunun, nevrozlu insanlarda neden düzenli bir biçimde her zaman ortaya çıktığını anlayabiliriz. Ödip arzusu, insanları, doğum öncesi keyfini çıkardığı rahat duruma geri iten çok genel biyolojik bir eğilimin psikolojik anlatımıdır.

Biyoloji, yalıtılmış erotizmlerin genital erotizmle birleşmesine izin veren organik süreçleri ortaya çıkardığı zaman en güzel görevlerinden birisini yapmış olacaktır. Yukarıda geliştirdiğimiz kurama göre, ne zaman bir organ erotik eğilimlerine doğrudan doğruya izin vermez, ama organizmanın çıkarı için ondan vazgeçerse, salgılar ondan ayrılır, sinirsel boşalım niceliksel ya da niteliksel olarak diğer organlara doğru ve en sonunda cinsel organ üzerine kayar. Organların tümünde serbestçe dolaşan gerilimi cinsel edim aracılığıyla eşitlemek görevi bundan sonra ona düşer.

Bu söylediklerimizden başka biyolojinin yapacağı ve daha az önemli olmayan bir görev daha var: Cinsel birleşmede, doyuma varmayı amaçlayan ilkelce bağımsız eğilimler birbirleri arasında nasıl birleşiyorlar ya da birbirlerini nasıl etkiliyorlar. İkincisi, daha önce açıklanan düşüncelere göre, gerçekte ana karnına dönüş arzusunu dile getiren ve insanları cinsel birleşmede tam bir doyum aramaya itin bireyoluşsal ve soyoluşsal nedenler hangileridir.

GERÇEKLİĞİN EROTİK DUYUSUNUN GELİŞİM EVRELERİ

Çocuğun büyümesi sırasında gerçeklik duyusunun gelişmesi evreleri üzerine daha önce yaptığımız bir çalışmada(*), insan henüz doğar doğmaz, daha önce ana karnında işgal ettiği yeri durmadan yeniden kurmak istediğini, bu arzuya olumlu ve olumsuz sanrı aracılığıyla büyüsel ve sanrılı olarak sarsılmaz bir biçimde takılıp kaldığını bir varsayım olarak ileri sürmüştüm. Bu anlayışa göre insan, gerçeklikle denge kurmak için geriye dönük yollardan tümüyle vazgeçecek ve gerçekliğin anlamına tam olarak varacaktır. Ama bu evrim, bizim kişiliğimizin yalnızca bir kısmını oluşturur; çünkü uykuda, düşlerde, cinsel yaşamda, düşsel ürünlerde bu ilkel arzuyu gerçekleştirmek için sonuna değin çaba harcarız.

Bundan sonra, daha önce açıkladığım düşünceleri tümlemeye çalışacağım; Freud'ün çalışmalarıyla tanıdığımız ve ana karnına dönüşü amaçlayan cinselliğin gelişim evrelerini önce bir deneme biçiminde, sonra yönünü bulmuş bir bütünlük içinde ve bir dizi girişimle betimleyeceğim. Benim kanıma

(*) "Gerçeklik Duyusunun Gelişim Evreleri", Budapeşte, 1913.

göre, genital işlevin tüm bu gelişiminin en son evresi, "gerçekliğin işlevi"nin erotiği ile yöndeştir, diğer bir deyişle, "gerçekliğin erotik duyusunun" ele geçirilmesidir. Çünkü, daha önceki bölümde de açıkladığım gibi, cinsel birleşme, kısmen de olsa, gerçekten ana karnına dönüşe izin veriyor.

Çocuk cinselliğinin oral erotik örgütlenmesinin ilk evresinde, çocuğun bakımını üstlenen kişiler, ana karnındaki durumun yanılsamasını sürdürürler. Çocuğun bu yanılsamayı sürdürmesini sağlamak için gerekli olan sıcaklık, karanlık ve rahatlık gibi koşulların gerçekleşmesine dikkat ederler. Boşaltım organlarının çalışması belli bir süre için tümüyle denetimsiz kalır. Bebeğin gerçek anlamda tek etkinliği yalnızca süt emmeye indirgenmiştir. Bununla birlikte, bu aşk nesnesini bile çocuğa sunan annedir; bu duruma göre çocuğun ilk aşkının bile temelde "edilgen nesnesel aşk" olduğu söylenebilir. Ne olursa olsun, emme ritmi, daha sonraki tüm erotik işlevin en önemli kurucu öğesi olarak kalır ve bizim anlayışımıza göre özdoyumlu edimle ve yine cinsel birleşmeyle amfimiktik olarak bütünleşir. Parmakların emilmesi, yine bu döneme özgü cinsel zevk işlevini yerine getirir ve aynı zamanda erotizmle ilişkili ilk sorunu oluşturur.

Çocuk bir kez iyice doyduktan sonra onu yine de süt emmeye iten nedir, bu etkinlikte nasıl bir zevk edinir? Hemen şimdi bu sorunun yanıtını vermeye ve erotizmin temel psikolojik sorununu bunun aracılığı ile çözmeye çalışmayacağız. Diğer erotizmleri derinliğine inceleyinceye değin bunun çözümünü bekleteceğiz.

Daha önce ana karnındayken bir çeşit iç parazit olan bebek, şimdi de anasının üstünde yine bir çeşit dış parazittir. Önce anasının bedeni üzerine hiçbir şeye aldırış etmeden ve kovu-

luncaya değin nasıl keyiflice yayılır kalırsa, daha sonra da kendini besleyen bu anaya karşı saldırgan bir davranış içine girer. Süt emmedeki oral-erotik dingin evrenin peşinden yamyamca bir evre başlar. Çocukta dişler gelişir ve bu organların yardımıyla sevgili anneyi yutmak istiyor gibi hareket eder ve sonunda sütten kesilmek zorunda bırakılır. Bana kalırsa yamyamlık (memeyi dişleme), sadece koruma güdüsünün hizmetinde değildir, dişler ayrıca kösnül eğilimlere hizmet eden silahlardır, *bu araçların yardımıyla çocuk ananın bedeninin içine girmeye çalışır.*

Gerek düşlerde, gerek nevrotik belirtilerde penis ile dişler arasında simgesel özdeşleşmenin sürekli olarak yinelenmesi, bir analizci için tek, ama bu gözüpek kuramdan yana güçlü bir kanıttır. Bizim kanımıza göre diş de ilkel bir penistir ve sütten kesilme sırasında çocuk bunun kösnül rolünden vazgeçmek zorunda kalır(*). Burada söylediklerimize göre penisin simgesi diş değildir, daha sonra gelişen ve en eski girme aygıtının simgesi olan penis, tüm dişlerin simgesidir. Eğer tüm simgesel ilişkilerin öncesinde, karşılıklı olarak yer değiştirebilecek iki şeyin birbirlerinin kimliğine büründüğü bir dönemden geçtiğini gözlerimizin önüne getirecek olursak, bu kavramın çelişkili görünümü belki de zayıflayacaktır.

Zaten "yamyamlık" tüm bu saldırgan öğelerin bir kısmını içerir ve kendisinen sonra gelecek olan sadist-anal düzenlemenin içinde çok net bir biçimde ortaya çıkar. Sadist belirti ile anal libido arasında varolan dikkate değer yakın bağ, da-

(*) Küçük kardeşinin süt emmesini seyreden iki yaşındaki bir çocuk şöyle bağırıyor: "Dany et yiyor." Yahudilerde içinde et olan yemekle, sütlü yiyeceklerin aynı zamanda yenmesinin kesin yasağı, belki de sütten kesilmeyi pekiştirmek içindir.

ha önceki düşünüşe göre "yamyamca" ilkel bir saldırganlığın bağırsakların işleyişiyle yer değiştirmesine denk düşer. Bu yer değiştirmenin kökeninde, temizlik kurallarını zorlayarak uygulayan insanların isteklerini istemeye istemeye yanıtlayan çocuğun hoşnutsuzluğu yatar. Çocuk, daha önce oral-erotik yolla giriştiği "anaya dönüş" döneminden de vazgeçer. Bu geriye dönüş, dışkı maddelerinin çocuğun kimliğini almasıyla, yani çocuğun kendi kimliği altında yeniden ortaya çıkar. Çocuğun libidosunu oral-erotik saldırganlığını ana oldukça acıklı bir biçimde reddettikten sonra artık her şey sanki çocuk kendi içine dönmüş gibi geçer. Kendi kendine hem ana hem çocuk olunca (bağırsakların içeriği), libidinal açıdan kendisine bakan kişiden (annesinden) bağımsız olabilir. Belki de işin aslında, bu muhalif karakterlerin özellikleri, sadist-anal libido dönüşümünün geneldeki ürünleridir.

Özdoyumcu dönem, libido gelişiminden bağımsız bir evredir. Buna göre genital bölgenin üstünlüğünü, duyarlı ilk evre gibi ayırdetmemiz gerekiyor. Yaptığımız tüm analizlere göre, büyük ölçüdeki sadist-anal libido özdoyuma katılıyor. Böylece, saldırgan bileşenin yer değiştirmesini oral evre, anal evre ve genital evre boyunca izleyebiliriz. Bununla birlikte, "çocuk: bağırsağın içeriği" simgesel kimliğin yerini, özdoyumda "çocuk: penis" alır; buna göre çocukta avuç içi, kadının cinsel organını simgesel olarak temsil eder. Dikkat edecek olursak, her iki son evrede de çocuğun ikili öznel bir rolü vardır; hiç kuşkusuz bu çocuğun erdişi (iki eşeyli) olmasıyla ilişkilidir. Her ne olursa olsun, tam olgunluğa varmış genital libidonun belirtilerini anlamak için, tüm insanların, kadın ya da erkeğin, kendi bedeninin yardımıyla ananın ve çocuğun ikili rolünü yorumlamayı bildiğini saptamak son derece önemlidir.

Çocukluk libidosunun gelişiminin sonuna doğru, yani edilgen objektal aşktan(*), yamyamca saldırganlıktan ve içedönüklükten sonra çocuk, en ilkel nesne olan anneye geri döner, ama bu kez daha elverişli savunma silahlarıyla donanmıştır. Dikilme yeteneğindeki penis, ananın bedeninin içine doğru giden yolu şaşırmadan bulacak ölçüdedir; eğer eğitsel yasaklar ve belki de özel bir savunma güdüsü ya da korku, bu erken gelişmiş *ödipsel aşka* hızla bir son vermezse, hiç kuşkusuz çocuk bu amacına varabilir.

Bundan sonraki iki dönemi, yani gizil dönemle ergenlik dönemini betimlemekten vazgeçiyoruz, çünkü bizim amacımız, cinselliğin kendi bireyoluşsal sırasında ana karnına dönüş eğilimini her zaman koruduğunu ve bu arzuyu bir çeşit gerçekleştiren genital örgütlenmenin, gerçekliğin erotik duyusunun gelişimine en yüksek derecede uygun düştüğünü göstermekti. Ana karnına dönüşün birinci başarısız girişimini anal ve özdoyumcu dönemler (bunlara *autoplastik* denebilir) izler; bu dönemler sırasında birey, yitirdiği nesnenin yerine geçecek kendi bedeni düzeyinde fantaziler arar, ama yalnız erkek cinsel organının yardımıyla bu eğilimini yeniden *alloplastik* bir biçimde önce annenin üzerinde, sonra çevredeki diğer kadınlar üzerinde geçerli ilk girişimleriyle gerçekleştirebilir.

Daha önce gelişmiş erotizmlerin amfimiktik toplamını, en sonki cinsel edim temsil eder, böyle bir gerçekleştirmeyi biz ancak kısmen kavrayabiliriz. Cinsel edimdeki saldırgan tepilerin varlığı, cinsel nesneyi ele geçirmekle ve girişin şiddetli karakteriyle kendini gösterir. Şimdi de cinsellikle yakından ilişkili ebeveynsel erotizmin oluşumu açısından anal ve oral erotizmlerin kullanılışını açıklamaya çalışacağız ve

(*) Objektal: Bireyin Ben'inden bağımsız (kendi dışında) nesnelere ilişkin.

daha sonraya bırakılamayacak olan kadın cinselliğinin gelişim yollarını tartışacağız.

Erkeklerde genel çizgileriyle tanımladığımız genital cinselliğin gelişimi, kadınlarda nerdeyse beklenmedik bir biçimde kesintiye uğrar. Bu kesinti, bızırın cinsel duyarlığının, dölyoluna kaymasıyla belli olur. Bununla birlikte, kadınlarda dölyolundan başka bedenin diğer kısımlarının da genital özellik kazanabileceğini analitik deneyler bizi düşünmeye itiyor, bunun ilk kanıtı histeridir, ayrıca meme uçları ve onları çevreleyen bölgeler.

Penisin sokma ve boşalmadan yoksun bir zevk, emzirme sırasında belki de bir ölçüye değin giderilmiş olur. Hem meme uçlarının dikilmeye yatkınlığı da çok açıkça görülür.Bununla birlikte öyle anlaşılıyor ki, oral ve anal erotizmin önemli bir kısmı dölyoluna geçer ve bunun düz kas hareketleri; oral çiğneme ile anal tutmanın zevkine öykünür. Genellikle erkekte başlıca genital bölge biraz üretral durum niteliği gösterirken dölütün korunması önem kazandığı ölçüde, başlıca genital bölge anal duruma doğru kayar. Bununla birlikte, kadındaki eril arzu, yarı terk edilmiş ana karnına dönüş arzusu, yalnızca fantezi olarak ortaya çıkar, örneğin cinsel birleşme sırasında, penise sahip olan erkekle aynı kimliğe bürünme, dölyolu içinde bir penise sahipmiş gibi bir duyguya kapılma ve son alarak, karnında büyüyen çocukla aynı kimliğe bürünme. Eril saldırganlık kadında cinsel birleşme zevkine dönüşür (mazoşizm); bu da bir yandan ilkel güdülerin varlığını (Freud'ün ölüm güdüsü), öte yandan utkun erkekle aynı kimliğe bürünmeyi belirtir. Zaman içinde uzaklaşmış ve soyaçekim bakımından geride kalmış olan bu zevk düzenekleri, penisini yitirmiş kadını avundurmak için şimdi ikincil olarak yeniden ortaya çıkmışa benzer.

İlkelce ve erilce etkin kadının edilgenlik dönemecine nasıl girdiğini genelde aşağıdaki gibi düşünebiliriz: Dişil penis (bızır) cinselliği tüm bedene ve Ben'e doğru geri kaymıştır ve öyle sanıyoruz ki aralarında bir kaynaşma olmuş ve kadın yeniden ikincil narsizmin egemenliği altına girmiştir; erotik biçimi onu çocukluğuna geri götürür ve tümüyle ananın karnında bulunma duygusuna gönüllü olarak sarılan bir varlığa dönüşür. Böylece, kendi içinde yaşayan dölütün (diğer bir deyişle, dölütün simgesi olan penisin) kimliğine kolayca bürünür ve etkin giriş zevkinden, edilgin giriş zevkine geçer.

Kadının cinsel organ gelişimini dikkatlice izleyecek olursak, ilk birleşmede, onun henüz tümüyle olgunlaşmadığı izlenimine kapılırız. Cinsel birleşmenin ilk girişimleri bir çeşit kanlı saldırıdır. Bu andan sonra kadın edilgin olarak cinsel birleşmeyi öğrenir, bundan sonra da zevk almaya, hatta etkin olarak katılmaya başlar. Yalnız daha sonra dölyolu kaygan ve geçirgen olur, en sonunda salgı ile penisin katışması amacıyla kasılmalar ortaya çıkar. Buradaki gözlemler, daha sonra ayrıntılarıyla inceleyeceğimiz soyoluşsal düşünceler gibi bizi cinsel birleşmenin de ayrıca, cinsel savaşımın bireysel düzeyde yinelendiğini düşünmeye itiyor. Savaşımı yitiren kadın, ana karnına geri dönüş ayrıcalığını erkeğe terk eder, kendi adına fantezi ürünlerle ve özellikle çocuk yapıp onunla mutluluğunu paylaşmakla yetinir(*).

Buna karşılık, psikanalizci Groddeck'in gözlemlerine göre, doğum sırasında kadının çektiği acıların arkasında, erkeğin yoksun kaldığı ve yalnız kadına özgü sevinçler yatar.

(*) Kısaca söyleyecek olursak, benim kurmaya çalıştığım Freud'ün bir yapıtıyla ilişkilidir: *Bakirelik Tabusu.*

Bu gözlemler, sapıkların doyum biçimlerinin sorunları ve nevrozların belirtileri üzerine yeniden ışık tutuyor. Çünkü bunların cinsel gelişmenin daha geri bir evresine takılıp kalmaları, gerçeklik işlevinin en son amacının tamamlanmamış yaklaşık biçimini oluşturur ve ana karnındaki durumun cinsel yinelenmesinden başka bir şey değildir. Günümüzde önemli tipteki nevrozlardan erken boşalmayla ilgili norasteni ve kendini tutmaya aşırı bir eğilimle eşlik eden endişe (angoisse), ya anal durumu, ya da üretral durumu oluşturanların aşırı artışıyla açıklanabilir; bunların sonucu olan güçsüzlük, karın içi durumundan korkuya yönelebilir. Bu konuyu kimi bakımdan çok ötelere götüren Otto Rank'ın çalışmalarını burada anmak istiyorum (*"Trauma der Geburt: Doğum Travması"*, 1924), çünkü bu kitapta açıkladığım genital durum kuramı için bütünleyici olabilir.

Bu düşünüş biçiminin hayvanların cinsel yaşamının gözlenmesiyle kesin olarak onaylanacağını çok iyi biliyorum, bilimin bu dalında yeterince bilgi sahibi olmadığım için de üzgünüm. Ana karnına dönüş güdüsüyle, bunun cinsel birleşme yoluyla gerçekleşmesinin evrenselliğine gelince, edindiğim azıcık bilgiler benim bu görüşümü destekliyor(*).

(*) Örnek olarak kimi hayvanların cinsel birleşmelerini nerdeyse sonsuza değin uzattıklarını gösterebilirim. Örümcek için cinsel birleşme süresi 7 saattir; kurbağaların birleşme süresi dört haftaya değin uzayabilir. Kimi asalak hayvanların sürekli birleşme halinde oldukları çoktan beridir biliniyor; burada erkek tüm yaşamını dölyatağında ya da dişinin boğazında geçirir. Gerçeklik duyusunun bir üst derecesindeki asalaklar, tüm geçim kaygılarını konuk oldukları eşlerinin üstüne bırakırlar ve kendileri yalnızca cinsel işlevin hizmetinde olurlar.

CİNSEL BİRLEŞMENİN ÇEŞİTLİ EVRELERİNİN YORUMU

Buraya değin yaptığımız incelemelerden sonra, nevroz belirtilerinin analiz modelleriyle, şimdiye değin yalnız boşalma evresini incelediğimiz cinsel birleşmenin diğer çeşitli evrelerini ayrıntılarıyla incelemek ilginç olacak sanırız.

Her şeyden önce penis dikilmesini alalım; genital kuramımızın içeriğinde bulunan ana karnına dönüş arzusuna dayanarak, daha ilk başta bunu beklenmedik bir biçimde yorumlayabiliriz. Penis başının kaygan bir zarla (gulfe: sünnet derisi) kaplı oluşunu, ana karnı durumu modeline bir öykünme olarak varsayabiliriz. Gerilim artışı genital organ içinde biriktiği zaman, başı öne doğru iter, diğer bir deyişle, denilebilir ki, penisin en duyarlı kısmına (bizim görüşümüze göre tüm Ben'in narsik temsilcisine), iyi korunmuş dinlenme durumunun dışında bir çeşit doğum yaptırır. Bu olgu yüzünden birden bire daha şiddetlenen uyarı, penisin başka bir örtü içine giriş arzusunun yerini alır; diğer deyişle, gerçek dış dünyada, özerotik bir zevk gibi dingin bir durumu bulunca değin aramasını sürdürür: Bu kez gerçekten kadın bedeninin içindedir.

İnsanın cinsel birleşmesinde, boşalmadan önce uzun bir sürtünme dönemi vardır. Bu olguyu anlamamız için biraz gerilere gitmemiz gerekecek.

Hayvanbilimcilerin gözlemlediğine göre, kimi hayvanlarda *autotomi* denilen özel bir tepkime biçimi vardır. Buna göre çok güçlü bir uyarıya uğrayan ya da acı içinde bulunan hayvan, özel kas hareketlerinin yardımıyla organını kendinden ayırır, diğer bir deyişle, gerçek anlamda organını "düşürür". Örneğin böyle koşullar içinde bulunan solucanlar, tüm bağırsaklarını çıkarıp atabilirler; diğer kimi hayvanlar ise küçük parçalara ayrılırlar. İyi bilinen bir olay da kertenkeleyi ellerinizin arasına aldığınız zaman kuyruğunu bırakıp kaçtığı ve bu kuyruğun kısa zamanda yeniden oluştuğudur. Hiç kuşkusuz bu tepkide tüm canlı varlıkların temel özelliklerinden birisini buluruz; ve acı veren bir duygu önünde ruhsal bir kaçış gibi tanımlayabileceğimiz röfulmanın biyolojik habercisini oluşturduğunu varsayabiliriz.

Organın, doyuramadığı ve organizmalarının daha iyi çalışması için yerini değiştirdiği uyarının nitel ve nicel toplamını, cinsel organda biriktirdiğini ve onun aracılığı ile boşalttığını daha önce söylemiştik. Özerk bir eğilimle yapılan bu boşaltma, gerilim durumundaki organın bu durumunu reddetmesinin dışavurmasından başka birşey değildir. Salgı dayanılmaz bir duyumsamaya yol açınca, cinsel boşalmayı da "Ben" açısından ve aynı türden bir reddetme diye betimlemiştik. Penisin dikilmesinde ve sürtünmesinde de benzer bir eğilimin ortaya çıktığını düşünebiliriz. Dikilmenin kendisi belki de acı verecek kadar enerji yüklü cinsel organın bedenden *kopma eğiliminin* yarı yarıya başarısızlığından başka bir şey değildir. Cinsel boşalmada olduğu gibi burada da dışarı atma ile saklama arasında bir savaşımın varolduğunu

düşünebiliriz. Bu durumdaki savaşımda, üstünlüğü elde eden ayrılma eğilimi olmuyor. Ya da cinsel birleşmenin başında cinsel organın bir çeşit kendi kendini hadım etmeyle tümüyle kopma eğilimi gösterdiğini, ama daha sonra salgının boşalmasıyla yetindiğini düşünebiliriz. Hayvanların çok çeşitli cinsel davranışları, bu savaşımdan çıkan değişik örnekleri gözlememize olanak veriyor. Örneğin pullu bir kemer taşıyan kabuklu domuz, nerdeyse kendi uzunluğu kadar kocaman penisini dişinin vücuduna salar; buna karşılık zürafanın penisi giriş sırasında teleskop gibi ince uzun bir biçim alır, sonunda bir ipliğe dönüşür ve onun aracılığıyla spermayı doğrudan doğruya dölyatağına boşaltır.

Eril organın, dişil organ içinde sürtünmeye iten istek tüm organizmadan gelen gerilimlerin, cinsel organda kaşıntı biçiminde toplandığı kanısını onaylıyor. Daha sonra bu kaşıntı, bir çeşit kazıma eylemiyle geçer. Bu kazıma edimini, autotomi eğiliminden gelen bir ilkel kalıntı olarak varsayabiliriz, diğer bir deyişle, kaşınan organı sadece tırnaklarıyla söküp çıkarma girişiminin bir kalıntısıdır. Gerçek bu kaşıntı, vücudun o kısmının kanı uyarılıncaya değin kazındıktan sonra, yani bu doku kısmı gerçekten yerinden söküldükten sonra ancak kaşıntı durur. Şiddetli bir duyguyla başlayan dikilme, sürtünme ve boşalma, belki de, autotomik bir süreç oluşturur ve tüm organı söküp atma ereğiyle başlar, sonra sürtünmeyle yetinir ve spermanın boşalmasıyla söner. Başlangıçta olanlar sürecin (Ben ve beden) doğal olarak sadece bir kısmını karakterize eder; aynı süreç tohum açısından, diğer bir deyişle libido açısından şiddetin azalması ve ana karnına geri dönüş arzusuna denk düşer.

Genital eğilimlerde kendi kendini iğdiş etmenin daha derin nedenleri üzerine daha sonra yeniden döneceğim. Hayvan-

lar dünyasında gerçekten kendi kendini iğdiş etmeyle ilgili sayısız örnekler bulunabileceğine burada sadece işaret etmek istiyorum, çünkü bunlarda dışarı atılan yalnızca salgı değildir, bunun yanında penis de gerçekten yerinden sökülür. Köpeklerde penis şişmesini bir çeşit başarısız autotomi gibi burada anabiliriz belki. Bu şişmeden sonra erkek dişinin üzerinde "asılı" kalır ve görenlerin üzerinde penis kökünden kopacakmış gibi bir izlenim bırakır.

İnsanlarda cinsel birleşme öncesi baştan çıkarıcı çabalar, kültürel evrim boyunca kendini güçlükle belli edecek derecede silinmiştir; ilkel düzeyde bunun ne anlama geldiğini yeniden bulmak için hayvanları gözlemlemek zorunda kalıyoruz. Ana karnına dönüşün çekirdeksel eğiliminin her iki cins tarafından da paylaşıldığını daha önce söylemiştik. Erkeğin yaptığı baştan çıkarma hareketleri, ya kadını gerçekte doyumdan kendi arzusuyla vazgeçirterek ya da bu gerçek doyumu sınırlayarak cinsel edime götürmekten başka bir amaç taşımaz. Kendi dediklerime destek olması için bu konuda yetkin bir kimse olan Darwin'in iki açıklamasını burada aktaracağım: "Olayların bizi düşündürdüğüne göre, dişinin seçtiği erkek, kendisine en çekici gelen değil, kendisine en az kaba davranandır." Cinsel birleşmede, erkeğin ayrıcalıklı durumundan neyi belirtmek istediğimizi bu görüş bize iyice açıklıyor. Yine Darwin'in saptadığına göre, "ikibiçim cinsel" anlamında cinsel farklılaşma, daha sonra dişi belli bir ölçüde girişimi ele alsa bile, her zaman erkekte başlar. Tüm bunlar Freud'ün açıklamalarıyla çok iyi uyuşuyor; ona göre tüm libido, edilgen bir doyum amacı taşısa bile (örneğin kadınlarda olduğu gibi), eni sonu erildir.

Bizim varsayımımıza göre, yalnız erkeğe ilkelce ayrıcalık tanıyan ikincil cinsel karakterler, ana karnına diğerinin vücu-

duna zorla giriş ödülünü kazanacak rekabet savaşındaki silahları oluştururlar. Eğer bu silahları etkinlikleri açısından inceleyecek olursak, bunların hepsinin ya *salt şiddet* yoluyla dişiye boyun eğdirmeye yaradığını, ya da *uyutucu büyüleme* ile onları devinimsiz kıldığını görürüz. Birinci ulamdaki saldırı silahlarına örnek olarak, cinsel birleşme sırasında erkek kurbağanın başparmağı üzerinde ortaya çıkan ve dişinin koltuk altı boşluğuna tutunmaya yarayan nasırlar gösterilebilir. Erkeğin daha büyük fiziksel bir güce sahip olması da aynı anlama gelir: Kimi erkek sürüngenler cinsel birleşme sırasında dişiyi teslim almak için alt organlarıyla onun tepesine vururlar. En çok başvurulan yöntem göz korkutmadır; erkek hayvan vücudunun bir kısmını ya da tümünü şişirir (kurbağa ve bukalemun), derinin parçalarını ya da etli kısımlarını açıp sergiler, kuşlar göğüslerini şişirirler, yüzün sivri kısımlarını birden bire uzatıp yukarı doğru dikerler (Darwin'in deniz filleri üzerine yaptığı gözlem), bütün bunlarda söz konusu olan dişiyi korkuya düşürmektir. Foklar alisenden birisi (*christophora cristata*), çiftleşme sırasında kendi başından daha büyük bir başlık geliştirir. Dişi kedileri yola getirmek için bağırma yöntemleri çok iyi bilinenler arasındadır. Bunlara benzer bir yöntemi de bir tür Malezya kertenkelesi kullanır: çiftleşme sırasında erkek hayvan göğsünü kaldırarak dişiye yaklaşırken boğazını iyice şişirir ve sarı kırmızı bir fon üstünde kara bir leke ortaya çıkar. Öyle anlaşılıyor ki bu çeşit ele geçirmede, göz korkutmanın dışında ayrıca estetik bir duyuyu da uyararak hayranlık uyandırmayı da kapsar. En etkili yöntemlerden birkaçı: Renklerin zenginliği, ses organlarının kullanılışı, ışık yayma (ateş böceği), dans etme, kuyruğu açarak sergileme ve birçok kuşlarda, ötme, uçma ve baştan çıkarıcı gıdaklama.

Bu olayları gözlediğimizde akla ilk gelen yapay uyutma (hipnoz) ile olan benzerlik oluyor. Yaptığım psikanalitik gözlemlerden sonra, uyutucu başeğmeye özgü iki yöntemi birbirinden ayırt etmeye başladım: *Ana özelliği* taşıyan hipnoz ve *baba özelliği* taşıyan hipnoz. Birincide kurban korkutarak etkisiz duruma getiriliyor, ikincide ayartıcı ona sokuluyor ve yaltaklık yapıyor. Uyutulmuş olan her iki durumda da zayıf bir yavrunun düzeyine düşüyor. Yapay olarak uyutulanın çok özel davranışı ile dış dünya ile ilişiği kesilmiş devinimsiz durumu, çok eskilere giden bu geriye dönüşü bizi düşündürüyor: Ana karnındaki durum yeniden üretiliyor (Bjerre' göre). Eril hayvanın ikincil cinsel nitelikleri arasında çoğu zaman bulunan güzellik olgusunun ben kendi adıma bir dişilik belirtisi olarak sayıyorum, eğer bireylerin genelde iki cinsiyetli oldukları dikkate alınacak olursa, erkeğin sıksık sallama ve uyutma görevlerini yüklenmesi, pek şaşırtıcı olmasa gerek. Bize göre baştan çıkarma sırasında ana karnına uyutucu bir etkiyle geri dönüş, dişinin başını döndürür ve mutlu düşlerde üretilen bu durum, dişiye zor gelen cinsel edime katlanmasını dengelemeye yarar.

Ayartıcı silahlar arasında kimi *kokular* özel bir önem kazanır. Kedilerin birleşmesinde kediotu kokusunun rolünü biliyoruz. Tekelerle keçilerin kokularını tanıyoruz. Dişi kelebeğin kokusunun çekiciliği, erkek kelebeği kilometrelerce uzaktan çeker. Bununla birlekte, yüksek hayvanlarda dişinin cinsel organının özel kokusu, belki de ana karnındaki durum arzusunu uyandırdığından olacak, uyarıcı bir etki yapar. Örneğin ada tavşanının koku alma duyusu körletilecek olursa, cinsel gücünü yitiriyor. Yaşama başlarken alınan ilk duyular, diğer bir deyişle yaşam boyunca en önemli olanlar, doğum sırasında çocuğun algıladığı genital yol ve onun çevresindeki kokulardır (Groddeck).

Heyecanlı eşlerin cinsel birleşme sırasındaki ruhsal davranışları şimdiye değin pek az gözlenmiştir. Bu heyecanlarını insanlar en büyük gizlerinin kırkıncı odasıymış gibi, nerdeyse karşı konulmaz bir utanç duygusuyla başkasına aktarmaktan kaçınırlar. Psikanaliz sırasında bile, tüm duygularını açıklaması istenen hasta, sürecin gidişine uygun olarak kendini tutmadan konuşmaya alışmış olduğu halde, cinsel birleşme sırasında duyumsadığı heyecanların tümünü ancak analizin sonuna doğru betimlemeyi öğrenir. Bu konu üzerine raslantıyla tüm öğrendiklerime göre birey, önüne geçilmez bir çeşit çekimle eşine boyun eğiyor; olası tüm olanakları kullanarak eşiyle kendisi arasındaki uzaklığı azaltmaya çalışıyor (yukarıda saydığımız öpme sarılma gibi). Bu karşılıklı çekimin, eşin bedeni içinde bir çeşit kaynaşmanın ya da tümüyle içine girmenin fantazik eğiliminin dışa vurmasından başka bir şey olmadığını söylemek zorundayız. Sona erdirilmiş cinsel birleşme, bu eğilimin (ana karnına girme eğiliminin) kısmen gerçekleştirilmesinden başka bir şey değildir. Cinsel edim boyunca eşlerin duyumsadığı gerilim, gerçekte yorucudur ve yakında son bulacaktır umuduyla zevk verir. Bu yorucu gerilim, birçok bakımdan *içsıkıntısına* benzer. Bu sıkıntının, doğum travması sırasında duyumsanan yorucu heyecanın her zaman bir yinelenmesi olduğunu Freud'den beri biliyoruz.

Öyle anlaşılıyor ki, psikanalizin bize öğrettiği ruhsal süreçlerde olduğu gibi, fizyolojik olguların açıklanmasında da aynı sürecin *çok etkenli* olarak *belirlenmesi* düşüncesiyle içli dışlı olmalıyız. Cinsel birleşmeyle ilgili incelememizi derinleştirdikçe, yalnız zevk alma süreci değil (diğer bir deyişle ana karnındaki durumun mutlu temsili), onun yanında sıkıcı deneyimlerin yinelendiği de (büyük bir olasılıkla doğum

anındaki *ilk sıkıntıların*) daha açıkça ortaya çıkıyor. Yine öyle anlaşılıyor ki bu duyumsamalar düzensiz olarak ortaya çıkmıyor, belirli bir zaman sıralamasını izliyor. Buradan çıkan sonuca göre, sıkıntılı duyumsamanın artması ve onun en yüksek noktası olan boşalımlı doyum, birbirine zıt yönde iki eğilimin eşzamanda temsil edilmesini hazırlar: Sıkıntılı doğum deneyiminin mutlu son ile yinelenmesi ve aynı zamanda ana karnına dönüş durumunun yeniden kurulması.

Bu heyecanlara eşlik eden en çarpıcı ruhsal olgu, eşlerin solunumunda ve kan dolaşımında ortaya çıkar. Açıkça bir solunum güçlüğü görülür ve nabız hızlanır. Rahat bir solunuma ancak cinsel boşalmadan sonra varılır ve yürek sakince çalışmasına döner. Biz bu düzensizliklerde, ana karnındaki dölütün dışarı çıkınca gerektiği oksijeni alma biçimine geçişin çok başarılı bir uyumunu buluruz. Cinsel birleşmeyle doğum süreci arasındaki karşılaştırmayı yaparken, çiftleşme anındaki ritmi, doğum ağrılarının dönümlü değişikliklerinin kısa bir yinelenişi gibi sanmaya değin öteye gitmeli miyiz? Şimdilik buna karar verebilecek durumunda değilim(*).

Bununla birlikte, saldırganlık tepilerinin cinsel birleşmeye eşlik ettiği de açıkça ortadadır. Erotik gerçeklik duyusunun gelişimine ayırdığımız bölümde genital duruma değin yolunu izlediğimiz bu bileşen, cinsel birleşme sırasında şiddeti giderek artan kas hareketleriyle kendini gösterir: Amaç yalnızca cinsel nesneyi elde tutmak değildir, onun yanında sadistçe nitelikler de açıkça görülür (ısırma, çimdikleme). Yeni doğan bebeğin ilk dışa vuran davranışları, doğum sırasın-

(*) Sıkıntı ile libido arasındaki yakın bağlantı, Freud'ün temel savlarından birisidir. Freud'ün ilk psikanalitik yayınları, sıkıntının nevrotik belirtileriyle, cinsel birleşme heyecanlarının aynı öze sahip olduklarını açıkça ortaya koyuyor.

da yaşanan şokun, özellikle kanaldan geçerken uğranılan baskının, yalnızca sıkıntıya değil, onun yanında kızgınlığa da yol açtığını gösterir ve sonra bu cinsel birleşme sırasında yinelenir(*).

Cinsel boşalma sırasında ve hemen sonra eşlerin organlarında daralma görülür, hatta tüm bilinçlerini yitirirler. Olağan durumlarda, hatta cinsel boşalma öncesi dönemde, bilinçli yapılan tüm ruhsal etkinlikler, cinsel amaca doğru yönelirler. Hayvanlar dünyasından alınan örnekler, heyecanların cinsel doyum üzerinde yoğunlaştığını açıkça gösteriyor. Hatta bu sıralarda acılı duyarlılıklar gerçekte tümüyle ortadan kalkar. Kimi kertenkele çeşitleri var, bunlar cinsel birleşmelerini yarıda kesmektense, parçalanmaya razı oluyorlar; semenderlerin çiftleşme sırasında sakat bırakılması, onlara bir engel oluşturmuyor. Ada tavşanın, çiftleşme sırasında sakat bırakılması, onlara bir engel oluşturmuyor. Ada tavşanı, çiftleşme sırasında bir çeşit katalepsiye düşüyor(1). Tavşan bu bilinçsiz durumda çöküyor, penisi dişinin döl yolunda uzun süre hareketsiz kalıyor. Biz burada mantıklı olmakla yetiniyor ve şöyle düşünüyoruz: Cinsel birleşmenin amacı olan ve ona eşlik eden tam bir doyumla arzuların kendini tümden unutması, birey için ana karnındaki bilinçsiz durumu, sanrılı bir biçimde gerçekleştirdiği anlamına gelir. Buna karşılık, cinsel organ ve tohum hücreleri için bu gerçek bir anlam taşır ve bu amacı simgesel olarak gerçekleştirirler. Öyle anlaşılıyor ki, doğum travmasını burada başarıyla aşmış olmak da ayrıca dile geliyor.

(*) Güçsüz kızgınlık duygusu, sıkıntıyı genel bir biçimde bütünleyen bir kısım olabilir. Bunun için Otto Rank'ın *Doğum Travması* kitabına bakınız.

(1) *Katalepsi*: İstemli hareketlerin askıya alınması hastalığı.

Şimdilik bu kadar betimlemelerle yetineceğiz ve cinsel boşalma sırasında ortaya çıkan uyarıların kuşatmasıyla ilgili değişikliklerle çok az ilgileneceğiz.

Bu bölümü bitirmek için bir noktayı daha anımsatmak istiyorum; birçok hayvan türünde olduğu gibi insanlarda da cinsel birleşmeyle uyku arasında yakın bir bağ vardır. Biz hem uykuyu, hem cinsel birleşmeyi, ana karnındaki yaşam durumuna bir geri dönüş olarak düşündüğümüzden, bu son söylediklerimiz, kuramsal olarak tüm söylediklerimize uygun düşüyor. Bu iki olgu arasında varolan benzerliklere ve ayrımlara daha sonra ayrıntılı bir biçimde döneceğiz; bununla birlikte, gözlediğimiz bir durumu şimdiden söylemeyi arzuluyoruz: Birçok hayvan, bu arada insan da, cinsel birleşmeden sonra kendini seve seve uykuya bırakıyor. Bizim psikanalitik deneyimlerimize göre, uykusuzluk durumlarının çoğu, cinsel işlevlerdeki rahatsızlıklarla bağlantılıdır ve bu işlev dengesini yeniden bulursa, uykusuzluk düzelir.

BİREYSEL CİNSEL İŞLEV

Şimdiye değin söylediklerimize dayanarak, diğer bir deyişle, cinsel birleşmeyle, bireyoluşsal evriminin inclenmesinden sonra, hayvanlar dünyasının büyük bir kısmında dikkate değer bir tek biçimlilikle yinelenen bu sürece de ayrıca yaklaşıp yaklaşamayacağımızı kendi kendimize sorabiliriz.

Salt biyolojik açıdan biz cinsel birleşmeyi, bireyin tüm yaşamı boyunca dönümsel olarak biriktirdiği cinsel gerilimi azaltmak amacıyla yine dönümlü bir boşalma edimi sayıyoruz; bu edime organların erotik olmayan tüm etkinlikleri katılır ve başta cinsel organlar olmak üzere çeşitli süreçlere tüm organlar katılırlar, ama özellikle erojen bölgelerle ilgili doymamış çeşitli cinsel isteklerin tümü buna katılırlar. Burada oluşan fizyolojik sürecin doğası konusunda hiçbir kesinleme yapmaksızın, cinsel birleşme işlevinin sonu ile salgı çıkarma arasındaki benzerliği anımsayalım ve uygulaması "yararlılık işlevi"nin çıkarı için terk edilmiş olan autotomiye karşı tüm eğilimlerin dikilme ve boşalma süreçleri içinde yoğunlaşmış bulunduğunu varsayalım. Gelişmiş bir cinsel organ işlevine sahip canlı bir varlık, erotik olmayan etkinlikler içinde bile, varolmanın gereklerine çok iyi uyum sağlayacak yetenektedir. Erotik doyum konusunda *beklemek*

olasıdır ve bu bekleme onun korunma işlevini rahatsız etmez. Buna göre cinsel organ, gerçeklik işlevinin amaçlarına destek olduğu için, bunun "yararlı" bir organ olduğunu da ayrıca söyleyebiliriz.

Genital doyumu izleyen cinsel enerji alanının uğradığı değişiklikleri çok belirsiz bir biçimde ancak gözlerimizin önüne getirebilir ve cinsel boşalma sürecinin psikolojik görünümüyle ilgili olarak biraz daha fazla görüş ileri sürebiliriz. Her şey sanki cinsel birleşme koşullarının içindeymiş gibi geçer; çok yüksek şiddete yükselen gerilim, *son derece kolay ve beklenmedik bir biçimde* yatışır, öyle ki, yoğun cinsel enerji yayılımının seferberliği, *birden bire* yararsız olur. İşte güçlü mutluluk duygusu buradan gelir ve bir nüktenin verdiği zevkte olduğu gibi, bu da cinsel enerjinin yatırım ekonomisine (Freud) indirgenebilir. Bu duyguya koşut olarak, libidonun çeşitli organlara doğru "genitofüj" bir akışı gözler önüne getirilebilir ve bu akışın "genitopet" simetriği, gerilim evresi sırasında, çeşitli organların uyarılışını genital organa doğru yöneltir.(1)

Libido, genital organlardan tüm psiko-fizik organizmaya doğru boşaldığı an, "mutluluk duyumsaması" doğar, organların iyi işlemesi için onları ödüllendirir ve yeni edimler için yüreklendirir.

Cinsel boşalımlı doyum, *tüm organizmanın adeta patlaması gibi genitalleşmeye* ve sürtünmenin etkisi altında yine tüm organizmanın uygulayıcı organla aynı kimliği almasına denk düşer.

---

(1) *Genitofüj*: Genital organdan uzaklaşmaya çalışan; *genitopet*: Genital organa yaklaşmaya çalışan (kitabın ilk basımında yazarın eklediği sözlükten).

Psiko-fizik tutumluluk açısından çiftleşme süreci konusundaki bu görüş ne denli ilginç olursa olsun, hayvanlar dünyasının çok geniş bir kesiminde, cinsel enerji birikiminin ve boşalmanın neden *açıkça böyle bir biçim* aldığı hâlâ açıklanamıyor. Bu soruyu yanıtlayamadığımız sürece, buna doyurucu bir neden bulduğumuzu söyleyemeyiz. Psikanalizin bize öğrettiğine göre, hiç değilse psikolojik süreçler konusunda tarihsel-genetik açıdan ve salt varlıkbilimsel olarak bu yetersizliği bir dereceye değin giderebiliriz. Böylece –daha yukarıda gerçeklik duyusunun çeşitli dışavurumları için yaptığımız gibi– cinselliğin tepisel dışavurumlarının ayrıca doğumöncesi durumu yeniden kurma çabalarından ileri geldiğini göstermeye çalışmıştık: Bir yandan, gerçek yaşamda görünüşte tümüyle terk edilmiş, ama aslında yalnızca uzak kalınmış bu eğilimle, öte yandan, gerçekte buna karşı koyan engeller arasında bu bir uzlaşma oluşturur. Sonuç olarak söyleyecek olursak, Freud'ün betimlediği cinsel evrimin evreleri, bu amaca ulaşmak için durmadan yinelenen çabalar olarak görünüyor.

Genital örgütlenmenin kendisine gelince, kısmen de olsa, güdüsel gereksinmenin kesin olarak gerçekleşmesine yanıt veir. Bununla birlikte, öyle anlaşılıyor ki, bu güdüsel doyum, doğrudan doğruya kendi amacına yaklaşamaz ama kendi öz evriminin geçmişini durmadan üretmek zorunda kalır; demek ki kendi başına çetin olan bu savaşım, aynı zamanda bireyin daha önce sahip olduğu tatlı durumda meydana gelen rahatsızlıktan sonra (doğumdan sonra, ç.n.), dünyaya uyum amacını taşır. Bireyin yaşamında, ,dünyaya uyum için yapılan ilk ve en önemli savaşım, doğum travması deneyimi ve yeni durumun zorladığı uyum çalışmasıdır. Bize göre cinsel birleşme yalnızca ana karnına –yarı düşsel,

yarı gerçek– dönüşü temsil etmez, ayrıca kendi belirtileriyle doğum sıkıntısını ve bu sıkıntının üstesinden gelişi, diğer bir deyişle mutlu doğumu da dile getirir. Şurası bir gerçek ki, cinsel birleşmede, sıkıntının belli bir sınırı aşmaması için uygun düzenlemeler vardır ve sıkıntının ani ve nerdeyse tüm bir doyumdan son derece mutlu bir duruma dönüşmesi için ayrıca daha büyük bir dikkat harcanır.

Bu varsayıma, Freud'ün *Zevk İlkesinin Ötesinde* adlı yapıtında *yineleme kompülsiyonu*(X) için verdiği örneklerle de yaklaşabiliriz. Bu benzerliğin değeri, tümüyle ayrı ayrı varsayımlardan çıkarak bizi doğru bir sonuca götürdüğü için daha da artar.

Freud, travmatik nevrozların ve onun yanında ciddilikten uzak kimi özel durumların kimi belirtilerini, birikmiş olan uyarı miktarının şiddetlerinden dolayı "toptan" boşalamadıkları için giderek azalan ve yavaş yavaş boşalan kompülsiyonlarla açıklıyor. Biz cinsel birleşmeyi de, doğum travmasının yol açtığı "şok etkisi"nin hâlâ hiçbir çözümü olmayan ve sadece kısmen ortadan kaldırılması gibi, aynı zamanda bir oyun gibi, daha doğrusu zor bir andan kurtulmanın anısına yapılan bir şenlik gibi ve travmanın olumsuz sanrılı bir yansıması gibi sayıyoruz.

Freud'ün açıklamasına göre bu yineleme bir kompülsiyon ya da bir zevk olabilir, zevk ilkesinin berisinde ya da ötesinde bulunabilir, ama biz tümel bir yapıt verecek durumda değiliz, en azından birleşme güdüsüyle ilgili olarak. Öyle sanıyoruz ki, şok etkisini derece derece ortadan kaldırdığı ölçüde, bu bir kompülsiyondur, diğer bir deyişle, dışardan gelen bir rahatsızlığın baskısı altında gerçekleşen bir uyum tepkisidir. Buna karşılık, söz konusu düzensizliğin olumsuz sanrı-

lı yadsınmasını ya da bu olayı anma şenliğini temsil ettiği ölçüde, salt zevk düzeneklerinin dizesine aittir.

Birçok verilere göre tepisel güçler, bedenle tohum hücreleri arasında eşitsiz dağılmışlardır ve tepilerin büyük çoğunluğu tohum içinde kararsız bir biçimde bulunurlar; buna göre özellikle travmatik yineleme kompülsiyonu, bu tohumlardan ileri gelir ve her yineleme sırasında (her birleşmede) bireyi dayanılmaz olan duyumsamadan bir parça kurtarır. Bununla birlikte, cinsel birleşme sırasında ortaya çıkan kendi kendini iğdiş etme eğilimini, insana dayanılmaz gelen duyumsamanın yarattığı genital ürünü vücuttan tümüyle ya da kısım kısım atma çabasına indirgemek için çok çaba gösterdik. Ama cinsel birleşme de aynı zamanda bedenin bireysel doyumunu yüklenir, diğer bir deyişle, varoluş sırasında uğranılan küçük travmalardan kurtulmadır ve başarı nerdeyse bir oyun rahatlığı içinde geçer.

Cinsel doyumun saf zevk verme öğesini biz bu oyunun niteliğinde görüyoruz; bu görüş açısı, *erotizmin psikolojisi* ile ilgili olarak çok daha geniş ölçüde bir düşünceye sahip olmamıza yardım ediyor.

Güdüsel işlevlerin çoğunun, organizmanın dış ortamda vardığı düzensizliklerden oluştuğu ya da yine düzensizlik kaynağı olan iç değişikliklerden ileri geldiği biliniyor. Ama aralarına belli bir ölçüde erotik güdüleri de katabileceğimiz oyunsal nitelikteki güdülere gelince, güdünün kendisi sadece kesintiye uğramanın zevkini çıkarmak için dayanılmaz duyumsamalar yaratır. Buna göre, beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan diğer dayanılmaz durumların aksine, oyun ile erotizmi niteleyenler, birinci olarak, dayanılmaz duyumsamalara azar azar ve kabul edilir miktarda olursa izin verir,

ikinci olarak, daha önceden, hatta kimi kez aşırı derecede korunma olasılıklarıyla ilgilenir. Konuyu bu yönde ele alınca, örneğin ben açlığı, fiziksel bir yoksulluğun yol açtığı dayanılmaz bir duyumsamayı ortadan kaldırmaya yönelik basit bir yoksunluk, iştahı da onun erotik paraleli olarak sayıyorum, çünkü iştah, büyük bir zevk sağlamaktan çok, küçük yoksunluğu ivedi bir doyumla güvence altına alır. Buradan anlaşılacağı gibi, cinsel düzenlemeler de, özellikle birleşmenin işlevleri, doyumu mutlak gerçekleştirecek bir ustalıkla oluşmuşlardır. Demek ki cinselliğin kendisi de, tehlikeyle *oynamaktan* başka bir şey yapmıyor. Bizim betimlemelerimize göre genital cinsellikte, organizmanın tüm genital gerilimi, *genital organların uyanması* duyumsanmasına dönüşür(*) ve bunun sönümü son derece kolaydır, ama tüm organizmanın ana karnına geri dönüş eğilimi de eş zamanlı olarak vücudun bir kısmına, yani genital organa kayar ve hiçbir güçlükle karşılaşmadan bu eğilimi gerçekleştirir.

Demek ki cinsel birleşme de dramatik bir tiyatro piyesini anımsatır: Gerçek bir trajedide olduğu gibi fırtına bulutları ortalığı kaplar, ama "sonunda her şey iyi bitecek" duygusu insanları terk etmiştir(**).

Öyle sanıyoruz ki, böyle bir oyun yinelenmesi, dayanılmaz bir durumdan kurtuluşun mutluluğunu anımsamaktan ileri gelebilir; Freud'ün kendisi bu aynı olguyu, çocuk oyunlarının gerekçelerinden birisi olarak anıyor. İnsanoğlu doğu-

(*) Süreç tersine çevrilince, histeri çevrimi ortaya çıkar, cinsel uyarılar vücudun diğer kısımlarına kayar.

(**) Bu aynı görüşü OSSIPOW'un güzel kitabında bulmak bana zevk verdi: *Tolstoy'un Çocukluk Anıları* (1923). O da iştahı, açlık gibi gerçek bir yoksunlukla karşılaştırarak cinsel zevk almanın sıkıntısıyla karşılaştırıyor.

mun tehlikeli durumundan sonra yaşamayı başardığı ve ana karnının dışında da varolma olanakları bulduğu için bu olayı belleğinde saklıyor. Aynı nitelikte ama azaltılmış tehlikeleri dönümlü olarak yeniden üretmeye iten, yalnızca bu tehlikeleri ortadan kaldırma zevkine varmak içindir. Cinsel birleşme sırasında yaşanan ana karnına geçici olarak dönüş ve onunla aynı zamana denk gelen çocuk yapma, yine doğuma eşlik eden tüm tehlikelerin oyunsal biçimine egemen olma ve yaşama uyum için savaşım, uykunun güncel geriye (ana karnına, ç.n.) dönüşüyle aynı yönde ve uyarıcı bir biçimde etki eder. Zevk ilkesinin egemenliğine dönüşümlü olarak izin verilir ve güçlükler içinde savaşan canlı varlık için bir teselli yerine geçer bu ve birey kavgasını sürdürmek için cesaretini yine buradan alır.

Ana karnına dönüşün çekirdeksel kuramını oluştururken uğradığım tüm güçlüklere karşın dirençli karşı koyuşumu, özellikle psikanalizin bana kazandırdığı bir deneyime borçlu olduğumu itiraf etmeliyim.

Ruhsal oluşumların (düş, nevroz, mit, folklor vd.) cinsel birleşmeyi ve doğumu temsil etmek için aynı simgeyi sürekli olarak nasıl kullandıklarını saptamak çok dikkat çekici: Bir *tehlikeden,* özellikle sudan (dölyatağı suyu) *kurtulmak;* yine buna benzer biçimde, cinsel birleşme sırasında ve ana karnında varoluş boyunca duyumsanan heyecanları *yüzme, su yüzünde kalma* ve *uçma* heyecanlarıyla açığa vururlar; son olarak, *cinsel organla çocuk* arasında simgesel benzetme ne denli çok yapılır.

Tüm bu açıklamalarımızla, cinsel boşalmayla son bulan genital edimin tam bir anlamını verdiğimizi düşünüyoruz. Normal olarak yalnız cinsel organla sınırlı bulunan cinsel

gerilim, tüm organizma üzerine birden bire yayıldığı zaman, organizma yalnızca cinsel organların zevkini paylaşmakla kalmaz, ayrıca karın içi mutluluğunun tadını bir kez daha çıkarır.

Demek ki bizim anlayışımıza göre cinsel birleşme, tüm zevk ya da sıkıntı yüklerinin peşpeşe bölümlerini bir tek edimde özetler: Bir yandan, cansıkıcı güdüsel uyarılardan kurtulma zevki, ana karnına dönüşün sağladığı zevk, mutlu geçen doğumun zevki; öte yandan, doğum sırasında duyumsamak zorunda kalınan ve dönüş sırasında duyumsanacak olan (düşsel) sıkıntı. Gerçek dönüş cinsel organa ve spermaya indirgenirken, vücudun geri kalan kısmı bundan etkilenmez (geriye dönüş yalnız "sanrılı" bir biçimde gerçekleşir), böylece cinsel boşalma tüm sıkıntılardan uzak kalır ve birleşme tam bir doyum duygusuyla sona erer.

Yaptığımız kanıtlamanın en belirsiz yanı, hiç kuşkusuz birleşme ediminde doyumun verdiği zevkle, türün korunması işlevinin garip birliğidir. Bireyoluşsallığın buna doyurucu bir yanıt vermediğini kabul etmek zorundayız. Şimdiye değin sözünü etmekten dikkatlice kaçındığımız soyoluşsala benzerlikle biraz daha ilerleyip ilerlemeyeceğimize şimdi bakacağız.

SOYOLUŞSAL BÖLÜM

SOYOLUŞSAL KOŞUTLUK

Bana yabancı olan bilimsel bir alanda boy gösterdiğim için bu cesaretim her şeyden önce hoş görülmelidir. Daha ilk başta iyice belirtmek isterim ki, bireysel doğumun zorluğu ve bunun cinsel birleşmede yinelenmesi verilerini bana biyoloji vermedi, bir kez daha belirteyim, ben bunu psikanaliz alanında, özellikle de simgelerde gözledim. Bu gibi girişimler sırasında bilinmeyen alanlarda yolculuk yaparken insanın yolunu şaşırmasında utanılacak hiçbir şey olmadığını ustamız Freud bize sık sık yinelerdi. Bununla birlikte, işin en kötü yanı, başka yanılgılara düşmeyelim diye yürüdüğümüz yola boylu boyunca işaret direklerinin dikilmesidir.

Neyse biz hemen konumuza dönelim; izleyeceğimiz tüm kurguların çıkış noktası, aslında son derece sık yapılan bir olayın gözlenmesidir; şöyle ki, çok çeşitli olağan ya da hastalıklı ruhsal oluşumların dışavurumlarında, bireysel ya da ortaklaşa ruhsal oluşumda balık simgesi, daha doğrusu suda duran ya da yüzen balığın temsil edilmesi, cinsel birleşmeyi dile getirdiği kadar, ana vücudunun iç kısmını da temsil eder. Böylesine özellikle ilgi çekici bir gözlem sırasında fantastik şeyler aklıma geldi: Acaba bu simgede penisin dölyolundaki durumuyla, dölyatağındaki çocuk ve sudaki balık

arasında salt dış benzerliklerinden başka, suda yaşayan omurgalı atalarımızla ilgili olarak, bilinçdışı soyoluşsal bir çeşit bilgi dile gelmiyor mu? Çünkü üniversitede öğrendiğimize göre, insan soyu gerçekte balıkla başlıyor ve tüm omurgalıların atası, ister istemez insanın da atası olarak şu ünlü "amphioxus(*) lanceolatus" onurlandırılıyor.

Böyle bir düşünce bir kez doğunca, her yandan kanıtlar gelmeye başladı –şimdilik bunun son derece bir serüven olduğu da ayrı bir gerçek. *Yüksek memeli hayvanların dölyatağının varlığı, deniz döneminin varoluşsal biçiminin bir yinelenmesi değil mi,* benzer biçimde doğum, bu büyük yıkımın, yani hayvan türlerini ve bu arada herhalde bizim atalarımız olan hayvanları denizlerin kuruması sırasında sert karasal yaşama uymaya ve özellikle solungaçlarını bırakıp havayla soluyacak organlar geliştirmeye zorlayan yeryüzü değişikliklerinin bireysel olarak kısaca yinelenmesi değil mi, diye bir kez düşünelim. Ve büyük düşünür Haeckel'in cesaretle geliştirdiği canlıoluşum (biogénese) türün tüm evrimi yinelenir; buna göre biz de neden bir adım ileri atmayalım ve türün tarihinin bir kısmının ayrıca embriyonun koruyucu eklentilerinin (şimdiye değin "coenogénese"in klasik bir örneği gibi anılan) gelişmesinde varlığını sürdürdüğünü neden varsaymayalım? Diğer bir deyişle, embryogénes'in imlediğine göre ataların yaşadığı ortamların uğradığı değişikliklerin tarihini neden kabul etmeyelim? Daha sonra türlerin evrimi üzerine çalışmalarıma başlayınca, benzer düşüncelerin daha önceden doğa filozofu Oken tarafından dile getirildiğini, ama kendisinden sonrakilerin, özellikle Haeckel'in kendisinin bunları reddettiklerini saptadım. Haeckel'e göre, embri-

(*) Amphioxus: İki parmak uzunluğunda ve sığ sularda yaşayan en basit bir balık, ç.n.

yonun kendisinin gelişim evreleri yalnızca tarihsel bir değere sahiptir ve evrim sırasındaki değişiklikleri belirten embriyonun koruyucu eklentileri için aynı tarihsel değer geçerli değildir. Daha önce söylenenlerin tersine olarak bizim algılamamıza göre embriyoner koruma biçimi tümüyle yeni bir oluşum, diğer bir deyişle, "coenogénetic" bir evrim değil, onun kendisi de bir yinelenmedir: Türlerin evrimi boyunca yaşanmış ortamın değişim tarihinin bir yinelenmesidir. Buna göre, bir yandan soyoluşla, öte yandan yalnız bireyoluşla değil, onunla birlikte koruyucu eklentilerin evrimi arasında da bir koşutluk gösterilebilir.

Burada söylediklerimize benzer sezgileri, şimdiye değin özgün bir düşünür olarak tam değeri bilinmemiş, ama sadece halk türü yazılar yazan Bölsche'ün tinsel betimlemelerinde yalnızca karşılaştırmalı olarak ve şiirsel imgeler biçimi altında bulduk. Bununla birlikte, birkaç yıl önce yayınlanan psikanalitik bir incelememizde, bu gibi karşılaştırmaların bilinçaltı bilgilerinin derinliğinden geldiğini açılamıştık(*). Bir ara insanın cinsel organından söz ederken şöyle diyor: "Bu organ, geçmişi bile içeriyor. Keçe-organdır bu. İnsan varlığının bu organı ile, kökenini zamanların şafağından alan balık arasında bir akrabalık var." Yaptığı bu karşılaştırma için uzun süre direnmediği de bir gerçek; kendisine kalırsa, uzantının kökeni aslında bir eklentiden başka bir şey değildir; bu sonucu üzerine biz kendisiyle aynı görüşü paylaşmıyoruz. Buna karşılık, ayrıca selemenderin embriyon devresini ana karnında geçiren ilk hayvanlardan birisi olduğunu

(*) Buna benzer başka bir olay beni de düşündürmüştü: Eski Mısırlıların yaptığı kanatlı sürüngen resimleriyle, Londra'da DOĞA TARİHİ MÜZESİ'nde gördüğüm kanatlı sürüngen fosilleri arasında acaba nasıl bir bağlantı olabilirdi? (Ç.N.)

söyleyerek şunu ekliyor: "Ananın karnı, selemenderin denizidir; yaşamanın solungaçlı evresini anasının karnında geçirir." Ama bu, *biyogenetik* yasasını tümleyen *perigenetik* görüşümüzden başka bir şey değildir. Demek ki, embriyonun ana karnındaki koruyucu eklentileriyle, balığın sudaki yaşamı arasında bir koşutluk vardır.

Düşlerin ve nevrozların simgesel kimi ayrıntıları, bir yandan ana karnıyla, öte yandan "besleyici" deniz ya da kara arasında derin simgesel bir benzerlik telkin ediyor. Bu simgeye göre, insan bir birey olarak doğumundan önce suda yaşayan bir içasalaktır ve doğumundan sonra uzun bir süre denizin havadaki bir dışasalağı olur, ama aynı zamanda deniz ve kara türlerin evriminde anneliğin gerçek öncüsü rolünü oynamışlardır ve söz konusu hayvanların atalarını sarıp beslerken, koruyucu eklentilerin yerlerini almışlardır. Konuyu bu anlamda ele alınca, analığın denizle ilgili simgesi çok daha eski ve daha ilkeldir; oysa yer simgesi daha sonra denizlerin kuruduğu ve balığın kuru yere atıldığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde canlı yerden çıkan suyla yetinmiş (aynı zamanda besinini oluşturmuş) ve bu elverişli yerde iki yaşamlı (amfibik) bir dönüşümü başarıncaya değin adeta asalak olarak sürünüp gitmiştir.

Dinbilimciler sözcüklerin *anlam değişikliklerini* nasıl onaylıyorlarsa, biz de burada simgesel "anlam değişikliğini" öyle benimsiyoruz: Bu anlam kendini tarihten gizler, ama burada bu türün tarihi için özellikle önemli bir konudur. Örneğin saban simgesinde psikanaliz uygarlık tarihinin eski deneyimlerinin biriktiğini görür; saban simgesiyle kırılmış dallar simgesinin arkasında ya da koparılmış meyvelerin gerisinde, sabanla sürülen ve meyve veren yerle, deniz arasında gizli bir benzerlik vardır. Dünyanın yaratılışı üzerine çok sa-

yıda ilkel efsane vardır, bunlarda dünyanın denizden çıktığı görülür ve yaratılışın da doğum simgesi gibi yorumlanmasına izin verecek birçok öğeleri içinde taşır. Bununla birlikte, günlük yaşamın psikanalitik gereçleri de, yerin ve suyun analığını simgeleyen inandırıcı örnekler taşır. Birçok çocuk masalında anaya karşı olan aşk, ödip kompleksinden dolayı yasaklandığı için, dünyaya yönelir; yere kazdığı çukurlar aracılığıyla çocuk cinsel birleşme girişimlerinde bulunur ya da bu çukurların içinde gizlenerek daha önceki dönemlerine dönmeye kalkışır. Annesinin dizi dibinden hiç ayrılmayan eşcinsel genç bir çocuğun durumunu hiç unutmam: Birkeresinde banyo küvetini suyla doldurmuş ve kendisi de dibine uzanmıştı, bu ilkel su yaşamındaki varlığı andıran durumunu korumak için de, ucu dışarda kalan bir boruyu ağzına alarak solumuştu.

Önceki bölümlerde ayrıca psikanalizde alışıldığı gibi yapılan sudan kaçmayı ya da su üstünde yüzmeyi, doğumun ya da cinsel birleşmenin temsil edilmesi gibi yorumlamıştık. Bununla birlikte, bunun ayrıca soyoluşsal açıdan yorumlanması gerektiğine de inanıyoruz. Burada en eski bir simge olan suya düşmek, ana karnına geri dönüş anlamına gelir. Oysa sudan kaçış, doğum epizodunu ya da kuru yere varışı daha çok anlatır. Biz *tufan efsanelerinde*, her zaman psikanalizde öğretildiği gibi, olayların gerçek durumunun tersine çevrilişini fazlasıyla buluyoruz. Su kökenli tüm hayvanların üzerine çöken ilk büyük tehlike tufan değil, kuraklık olmuştur. Ağrı Dağı'nın tüm suların üstünde kalması, Kutsal kitata söylenenin tersine, sadece kurtuluşu değil, ilk yıkımı da temsil eder; olay belki de daha sonra susuz yerde yaşayan insanların belleklerinin değişmesiyle başka türlü yorumlanmıştır. Psikanaliz, Ağrı Dağı'nda ve dünyada derinliğine

simgesel anlamda Nuh'un Gemisi'nin bir çiftini, yine her ikisinde de tüm yüksek hayvanların geldiği ananın vücudunu görmek için doğal olarak hiç güçlük çekmez. Bu efsanevi ham maddenin soyoluşsal açıdan başlı başına bir üst yorum gerektirdiğini burada ayrıca ekleyebiliriz(*).

Bu anlamda yapılmış bir üst-yorumlamayı, daha önceki bölümlerde yapılan açıklamalara bundan sonra uygulamamız gerekecek. Bu yoruma göre cinsel birleşmenin evreleri, bireyin ana karnındaki varoluşun zevklerini, doğumun sıkıntısını ve bu tehlikeden sağ selim kurtuluşunun sevincini yeniden yaşadığı simgesel eylemler ile anlaşılmalıdır. Birey, dölyoluna giren penisle ve kadının vücuduna boşalan sperma hücreleriyle aynı kimliğe büründüğü zaman, denizlerin kurumasının jeolojik felaketi sırasında hayvan atalarının elverişli koşullar sayesinde aşmayı başardığı şu ölümcül tehlikeyi de aynı zamanda simgesel modele göre yinelemiş olur.

Şimdilik bu varsayım, simgesel düzeyde basit bir usavurmadan öteye gitmiyor. Döllenmeyle ilgili nice büyüsel törenlerde görüldüğü gibi, eğer sudaki balığın ana karnındaki çocuğu temsil ettiği kabul edilirse ve yine çocuğu penis simgesi gibi sayan bunca düşlerin yorumlarını kabullenmek zorunda kalırsak, o zaman hem penisin balık olarak simgesi, hem balığın penis olarak simgesi aydınlanmış olur; buna göre cinsel birleşmedeki penis, yalnızca doğum öncesi ve doğum anındaki *insan varlığının biçimini temsil etmekle kalmaz, ayrıca büyük kuraklık felaketini yaşamış hayvan atanın serüvenlerini de temsil eder.*

(*) Kızıl Deniz'i yaya geçen Yahudiler'in tehlikeden kaçışlarına ayrıca bakınız.

Evrim tarihi ile karşılaştırmalı hayvan bilimi, şimdiye değin çok gözüpek görünen bu varsayımdan yana çok sağlam kanıtlar getiriyor. Birincinin söylediğine göre, yalnız *karada yaşayan hayvanlar, embriyonu korumak için bir dölyatağı ile, içinde sıvı bir madde geliştirirler;* ikinciye göre, *bir dölyatağı olmadan* embriyonun geliştiği türler, *gerçek anlamda kendi aralarında birleşmezler*; döllenme ve döllenmiş yumurtanın gelişimi ana karnının dışında ve çoğu zaman suyun içinde serbestçe olur. Söylediğimize uygun iç döllenmeye tek tük balıklarda raslanıyor, evrim sürüyor ve sürekli bir birleşme oranı, ikiyaşamlılarla birlikte başlıyor, memelilere özgü dikilmeye ancak sürüngenler varıyor. Buraya değin söylenenlere göre, gerçek bir cinsel organa sahip olma, ana karnında gelişme ve kuraklığın büyük felaketini yaşamış deneyim, birbirlerinden ayrılmaz bir birlik oluşturuyor. Bu birlik, işin özünde, bir yandan ana karnının denizle ve yerle benzerliğinden, öte yandan, penisin çocukla ve balıkla benzerliğinden dolayı olabilir.

Darwinci bir karşı çıkışla denilebilir ki, yalnızca organik bakımdan karadaki yaşama uymasını bilen türler varlıklarını sürdürebilirler ve embriyoner koruyucunun ortaya çıkışı ise, ancak doğal ayıklanma ilkesine uyan türlerin varlıklarını sürdürmelerine mal edilebilir. Biz de yanıt olarak diyeceğiz ki, her şeyi mütasyona,(*) yani aslında raslantıya bağlayan büyük İngiliz doğabilim adamının tersine, türlerin evriminde doğal isteklere ve güdüsel hareketlere bir yol veren Lamarck'ın psikolojik düşünme tarzını, psikanaliz kendisine daha yakın buluyor. Sonuç olarak bizim görüşümüz açık; biz kendi varsayımımıza sıkı sıkıya bağlıyız; şöyle ki, genital durumda, yalnızca bireyoluşsal felaketin anıları de-

(*) DNA'nın kromozom düzeyinde ani değişikliği.

ğil, onun yanında soyoluşsal felaketin anıları da dile gelir, ve belki de birincinin içinde, ikincinin gecikmesi daha kısa sürmüştür.

DENİZE DÖNÜŞ ÖZLEMİ

Denize dönüşten yana, diğer bir deyişle, eski zamanlarda terk edilmiş olan denize geri dönüş arzusunun kanıtlarını, görevimizi kolaylaştırmaya bakmadan ve dağınık bir biçimde de olsa sıralayacağız. Özellikle bu güdüsel gücün ya da daha doğrusu bu güdüsel çekimin cinsel durumu içinde olası bir geriye dönüşü ve oradaki sürerliliği anlatacağız(*).

Çıkış noktası olarak bir yandan, birleşme biçimiyle birleşme organlarının gelişimi arasında saptanabilecek koşutluğu, öte yandan, denizdeki yaşamla, sonra karadaki yaşam, daha doğrusu hava içindeki yaşam arasındaki koşutluğu ele alacağız. "Spermalarını ve yumurtalarını döllenmek üzere suya bırakan aşağı sınıftan hayvanlar –Hesse ile Dofleins'in o güzel kitabında okuyoruz– bizim bilgimize göre, bu ürünleri çıkarmadan önce hiçbir etkinlik göstermezler." Bununla birlikte evrimin derecesi yükseldikçe, diğer bir deyişle, bizim varsayımımıza göre, türün tarihsel geçmişi ne kadar es-

(*) "Güdü" sözcüğü, daha çok çevreye uyum görünümü ve organik işleve uygun bir niteliği belirtirken, "çekim" sözcüğü, daha çok geriye dönüşü belirtir. Doğal olarak ben Freud'ün görüşünü paylaşıyorum: İçtepiler "ileri" doğru yönelmiş olsalar bile, enerjilerini geçmişin çekici gücünden alırlar.

kiye giderse, hücre tohumlarının yaşamını güvence altına almak için o kadar uygun bir yer bulmaya çalışır. İşin doğrusu, iki yaşamlıların evriminde dış cinsel organların gelişimi suların çekilmesiyle eşzamanlı olarak birden bire başlıyor. Aslında ikiyaşamlılarda cinsel birleşmeye uygun gerçek anlamda bir organ görünmezken, böyle bir birleşme yalnız sürüngenlerde görülüyor (kertenkele, yılan, timsah ve kaplumbağa). Bununla birlikte kurbağalarda "delik aracılığı ile"(*) bir çeşit birleşme var: Erkek kurbağa kendini dişininkine yanaştırıyor ya da içine doğru sokuyor. Bu hayvanlar, hem karadaki hem sudaki çift yaşamlarına uygun olarak, iç ve dış döllenmelerden birini seçebilirler, bunun diğer bir anlamı, yumurtanın döllenmesi ya suyun içinde, ya dişinin vücudunda yer alabilir. İşte burada ilk kez ikincil nitelikte bir cinsel çıkıntı, erkek kurbağanın organında görünüyor ve dişinin kendisine tutunmasına yarıyor. Kanaldan yoksun ilk penis uzantısını kertenkelede, dikilmenin ilk izlerini de timsahta görebiliyoruz.

Erkek su semenderinde, sidiğin dışarı atılmasıyla, cinsel boşalım arasında bir iç bağlantının ortaya çıktığını ortaya çıkarmış bulunuyoruz; bu ilişki, ilkel bir omurgalı olan kanguride ilk kez en yüksek düzeye ulaşır, bu hayvanda boşaltım ağzı göden ve sidik yolu diye ayrılır, sperma ve sidiğin ortak boşaltım kanalı olan bu organ, insanda olduğu gibi dikilebilen bir penis uzantısı oluşturur.

Bu evrimsel dizi, daha önce yukarıda söylediğimiz gibi, erotik gerçeklik duyusunun bireysel evrim evreleriyle belli bir benzerlik gösterir. Dişinin vücudunun çeşitli kısımların-

(*) Burada anus ile ürogenital organların birbirinden henüz ayrılmadığı tek boşaltım organı olan "cloaca" denmek isteniyor. (Ç.N.)

da genital yollara girmek için ve cinsel salgısını boşaltmak için erkeğin yaptığı beceriksizce girişimler bize şunu anımsatıyor: Çocuk da erotik güdüsel örgütlenmenin yardımıyla ana karnına dönüş olasılıklarını ele geçirmeye çalışır ve doğum olayını kısmen ve simgesel bile olsa yeniden yaşamak için, daha doğrusu onu "geçersiz" kılmak için önce beceriksizce çabalara girişir, bu çabalar sonra ustalaşır. Bu görüş noktası Freud'ünkine de uyuyor, ona göre, gerçekte hayvanlar dünyasında varlıklarını saptayabildiğimiz özel çiftleşme biçimleri, çocukluk cinselliğinin dışavurum biçimlerinin ve sapıkça uygulamaların bir çeşit biyolojik modelleridir.

Bununla birlikte, yanıtı verilmemiş bir sorunu az çok geçici olarak çözmek istiyorsak, şimdi bir kez daha düşgücümüzü harekete geçirmemiz gerekiyor: İkiyaşamlılarla (amfibiyan) sürüngenleri bir penise sahip olmaya iten ne oldu? (Çünkü bizim Lamarckçı görüşümüze göre, iç güdülenme olmadan evrim olmaz, canlıda bir dış düzensizlik uyumuna denk düşmeyen bir değişiklik yoktur). Büyük bir olasılıkla bu güdülenme, yitirilmiş yaşam biçimini *yeniden kurmayı* amaçlayan çabaya karşılıktır. Bu yeniden kuruluş, aynı zamanda içinde besleyici maddeler bulunan ıslak bir ortamda gerçekleşecektir; bunun bir diğer anlamı, sudaki yaşamı, ıslak ve besin bakımından zengin ana karnında yeniden gerçekleştirmektir. Kaç kez gerekli görülen "simgenin yer değiştirmesine" göre, demek ki anne, gerçekte denizin simgesidir ya da onun yerini kısmen alır, tersi geçerli değildir. Daha önce de açıkladığımız gibi biz olayları aşağıdaki gibi düşünüyoruz: Nasıl dölüt koruması olduğu için yüksek hayvanların tohum hücreleri ve anne bakımı olduğu için yeni yavrular ölmedilerse, kuraklık felaketi sırasında elverişli koşulların

raslantısı olduğu ve yer yaşamına uyum boyunca iç-dışasalaksal yaşamın geri dönüş deneyimleri başarılı geçtiği için de tüm hayvanlar ölmediler. Sonunda, yüksek omurgalılar iç döllenmeyi örgütlemeyi ve ana karnının içinde gelişmeyi ve böylece bu asalak varoluş biçimiyle, denize geri dönüş arzusunu bir araya getirmeyi başardılar.

Ana karnındaki dölüt ile, su ortamında kendine oksijen ve besin sağlayan hayvan arasında bir başka benzerlik ortaya çıkarılabilir. Dölütün tüyle kaplı dış zarı, ananın kan gölü dölüt yatağında serbestçe yüzer ve geçişme yoluyla havayı sağlar. *İşte bu tüylü zarlarda (ve hiçbir zaman görev yapmayan embriyoner solungaçlarda değil), suda yaşayan hayvanların solungaç organlarının dengini ortaya çıkarabiliriz*; bu tüylü zarlar, karada yaşayan hayvanlarda olduğu gibi oksijeni havadan değil, sıvıdan ve geçişme yoluyla edinirler. Demek ki embriyoner dölyatağı, embriyona oksijen (ve besin) sağlayan ve solungaç solunumuna öykünen asalak nitelikte bir solunum organı oluşturur ve bu, organları ana karnının dışında karadaki bağımsız yaşama uyarıncaya değin sürer. "Çevresel oluşum koşutluğu" kuramını ciddi olarak gözlerimizin önüne getirmek istersek, deniz yaşamından kara yaşamına geçiş dönemi sırasında bir akciğer geliştirinceye değin solungaçlarla soluma yetilerini koruyan ataların varlığını kabul etmemiz gerekiyor. Böyle bir tür günümüze değin varlığını sürdürmüştür. Bu konuda şöyle diyor Haeckel: "Gerçek balıklarla ikiyaşamlılar arasına akciğerli balıkların garip sınıfı yerleştirilebilir (*Dipnoi, Protopteri*). Bu balık türleri günümüzde artık çok az var: Amazon bölgesinde akciğerli amerikan balıkları (*Lepidosiren paradoxa*) ve Afrika'nın çeşitli bölgelerinde akciğerli afrika balıkları (*Protopterus annectens*). Bu garip hayvanlar yazın kuraklık başla-

yınca, kuruyan bataklıklardan kaçıp yapraklı yuvalarında yaşamaya başlıyorlar ve diğer ikiyaşamlılar gibi akciğerleriyle soluyorlar. Yine Haeckel'den öğrendiğimize göre, akciğerli balıklar gerçekte balık mıdır, yoksa ikiyaşamlı bir hayvan mıdır, diye hayvanbilimciler enine boyuna tartışıyorlar. Kendisine kalırsa, ikisi arasında bir geçişi kuran özel bir sınıfı oluşturuyorlar.

Bununla birlikte, iki yaşamlıların karaya uyum tarzlarının evrim sonrası biliniyor. Kurbağa yavruları önce suda balık gibi yüzer ve solungaçlarıyla solurlar; bu arada karaya da alışır, oraya geçer veya akciğerleriyle solurlar.

Yüksek memeli hayvanlarda, dölüt yatağındaki solungaç solunumunun, embriyon dönemine indirgenmiş olduğunu düşünmek yetişir. Burada iki yaşamlılardan geçerek balıktan insana değin bir dizi evrimi saptarken, sudaki yaşama geri dönüş eğiliminin hiçbir zaman tümüyle terk edilmediğini görüyoruz. Yalnız insanlarda bu ana karnı evrimine indirgenmiştir. Bir kez daha ekleyelim ki, doğumdan sonra bile, denize geri dönüş eğilimi etkin olarak kalıyor ve erotik dışavurumlarda (özellik cinsel birleşmede) yine benzer biçimde uykuda kendi anlatımını buluyor. Bu ikinci noktayı daha sonra, daha derin bir biçimde geliştireceğimizi şimdiden söylemek istiyoruz.

Döl sıvısı içeren dölyatağı, dayanıksız embriyonun koruyucu organı olarak gelişmiştir ama bunu bir mütasyona borçlu olduğunu düşünmeye hiçbir zaman hakkımız yoktur; çünkü bu durum, dış dölyatağı yaşamında hiçbir zaman solungaçlarla solumamış hayvanlarda da (sürüngenler, kuşlar, memeliler) görülür. Psikanalitik düşünce tüm biyolojik ve psikolojik süreçlerin belirlenmesini ve güdü-

lenmesini göz önüne alır ve *dölyatağı sıvısının ana karnına "girmiş" denizi temsil ettiğini* söyleyen varsayıma daha uygun düşer, çünkü embriyolog R. Hertwig'in dediği gibi "zayıf ve dayanıksız embriyon, balığın suda yüzmesine benzer"(*).

Bu düşüncelere dikkat çekici birkaç olguyu daha ekleyebilirim; söyleyeceklerimizde anlamsız gariplikler mi var, yoksa görüşümüzü destekleyecek kanıtlar arasına mı alınabilir, bunun yargısını okuyucunun kendisine bırakıyorum. Hertwig, tavuğun dölyatağının gelişiminden şöyle söz ediyor: "Gelişmenin başında sıvı torbası küçüktür, ama sonra yavaş yavaş büyür, büyüme embriyonunkiyle orantılıdır ve çok miktarda sıvı içerir. Çeperleri aynı zamanda kasılabilir yapıdadır. Çeper zarının kimi lifleri, kasılabilir liflere dönüşürler ve kuluçkanın beşinci gününden itibaren ritmik hareketler yaparlar. Eğer bir yumurtayı, Preyer ooskopu'nun güçlü ışıkları önüne yerleştirecek olursak, bu hareketler kabukta bile gözlenebilir. Döl kesesinin dakikada on kasılma hareketi yaptığını gözleyebiliriz. Bu hareketler kutaplardan birisinde yatay olarak başlar ve ötekine doğru ilerler. Böylece dölyatağı sıvısı hareket halinde bulunur ve embriyonu düzenli bir biçimde kutuptan kutuba sallar." Ayrıca şunu da ekleyelim; kuluçkanın sekizinci gününe değin bu hareketler giderek güçlenir, sonra azalır; döl keselerindeki sıvılar da başta hızla artar ve daha sonra yavaş yavaş azalır. Eğer şimdiye değin bir doğabilimci çıkıp bunu dalgalanan denizle şiirsel olarak karşılaştırmamışsa, buna çok şaşacağım; ama bu

(*) Cinsel birleşme sırasında solunumun çok belirgin değişikliklere uğramasıyla heyecan kendini iyice gösterir; bu olayla, doğum sırasında ortaya çıkan solunum güçlüğü arasında daha önce bir bağlantı kurmuştuk. Şimdi bu olayı, oksijen için yapılan ilkel savaşıma değin genişletebiliriz.

böylesine basit bir karşılaştırmadan öte bir şeydir belki de(*).

Bu küçük çalışmanın varsayımlarını aşırı yüklemek pahasına da olsa, erkeğin cinsel karakterlerinin ve cinsel organlarının gelişimiyle, bunların karşılıklı ilişkileri konusunda soyoluşsal koşul olarak düşündüğüm bir görüşü sessizce geçemeyeceğim. Erkeği olduğu kadar dişiyi de eşinin vücudunun içine girme isteğine iten bu karşılıklı eğilimden daha önce bireyoluşsal bölümde söz etmiştik. Demek ki burada erkek için utku ile, dişi için bunu dengeleyici yararların edinilmesiyle sona eren bir cinsel savaşım söz konusudur.

Türlerin evriminin tarihinde bu savaşımın örneklerinin bulunabileceğini belki de burada eklemek gerekiyor. En basit

(*) Garip bir özelliği burada kaynak olarak belirtmek istiyorum: Yüksek memeli hayvanlarda, ister istemez insanlarda da, çocukluk anılarına erotik uyarıcı etkisiyle bağlantısını kurduğumuz kadının dölyolu salgısı fizyologların betimlemelerine göre, açıkça balık kokusudur. Bu kokuyu çıkaran maddeyle (trimetilamin), balık çürüdüğünde ortaya çıkan madde aynıdır.
28 günlük ay dönemiyle, 28 günlük aybaşı dönemi arasında bir bağlantı kurularak birincinin ikinci üzerine etkisi ayrıca düşünülebilir (denizdeki gelgit olayının yine denizlerde yaşayan atalarımız üzerine dolaylı etkisi).
Ve son olarak, karadaki yaşama uyum sağladıktan sonra yeniden denizdeki yaşama dönen şu garip memeli hayvanların davranışları anımsanabilir (foklar, deniz filleri, balinalar). Üreme döneminde bunların (balinaların dışında) karaya çıktıklarını biliyoruz. Öyle anlaşılıyor ki, bunlar, kendi soyları için artık geçmiş olan bir durumu yeniden kurmaya iten jeotrop (yere yönelen) bir geriye dönüş arzusunun etkisi altında bulunuyorlar.
Havanın soğuduğu dönemlerde, dağ sellerinin geldiği ve kendi kökenlerini ilkelce kazandıkları kayalık yataklara doğru binbir güçlüklerle yönelen kimi deniz balıklarının bu davranışları da ayrıca biliniyor.

çiftleşme organına sahip ikiyaşamlı erkeğin, ayrıca bir de tutma organı geliştirdiğini biliyoruz. Yüksek omurgalı erkeklerde, büyülemeye ve elde etmeye özgü araçlar artan bir çeşitlilikle gelişir ve erkekler bunların yardımıyla dişinin karşı koymalarını aşarlar. Yüksek hayvanlarda, erkeğin içe giren organlarının her zaman daha iyi geliştiğini düşünecek olursak (oysa böylesi organlar suda yaşamış atalarımızda apayrıydı), aşağıdaki varsayımları yapabiliriz: Kuraklık felaketinden sonra, hayvan ilk kez yitirdiği su yaşamının yerine koyacak bir yer aramak zorunda kalınca, başka bir hayvanın vücudunun içine girme, diğer bir deyişle, onunla birleşme eğilimi ortaya çıkmıştır. İlkel olarak belki de bu "herkesin herkese karşı savaşımı"ydı; bununla birlikte, daha güçlü olan erkek (daha sonra açıklayacağım gibi bu rolü oynamak için daha ilk başta böyle donatıldı), sonunda karşıtının boşaltım deliğine girmeyi başardı, dahası, birleşmeye yarasın diye bir kanal açtı; sonra dişi kendi vücuduyla bu duruma uydu.

Karada yaşayan türlerde tam kuraklık felaketinden sonra ikibiçimli cinselliğin bu ilginç gelişmesi, belki de ilk birleşme girişimleri sırasında denizin yerini tutacak ıslaklığın ilkelce fethini amaçlıyordu ve cinsel birleşmenin sadist dışavurumlarında, her ne kadar simgesel ve oyun biçiminde de olsa, ilkel hayvanların uzak soyundan gelen insanın yinelediği evre bulunuyor. İlkel olarak erkeklik organı yalnızca ana karnındaki çocuğu temsil ederken, babanın erkeklik organının korkunç ve tehlikeli karakterinin kökeninde belki de bu savaşım dönemi vardır.

CİNSEL BİRLEŞME VE ÜREME

Cinsel birleşme, bizim varsayımımıza göre özünde bireyin dayanılmaz bir gerilimden kurtulmasından ve bununla eşzamanlı olarak anaya ve tüm anaların anası denize geri dönüş güdüsünün doyumundan başka bir şey değildir. Bununla birlikte, yüksek hayvanların cinselliğinde doyumla türün korunması eğilimiyle, belki de tümüyle bağımsız olan döllenmenin niçin ve nasıl bir araya gelip kaynaştığını bilemiyoruz. Bu olayın açıklanması için şimdiye değin tüm düşünebildiklerimiz, tüm bireyin cinsel salgı ile özdeşleşmesi oldu. Şu halde, bireyin spermasına gösterdiği özen, diğer birçok hayvanların kendi dışkılarını korumak için aldıkları koruyucu önlemlerden daha öteye gitmiyordu. Bu dışkılar, birey tarafından kendi kişiliğinin bir parçası gibi duyumsanmıştır ve buna göre bunun boşaltılması, yitirme duygusuna eşlik etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, katı maddenin yitirilmesi (dışkı) sıvı maddenin yitirilmesinden daha çok acı vermiştir.

Ama özellikle cinsel edimi yalnızca salgının depolandığı yer değil, ayrıca bu edimle döllenme arasında bir ilişki olarak, diğer bir deyişle, her iki cinsin de tohum hücrelerinin bir araya geldiği ve hemen peşinden embriyon gelişmesinin

başladığı yer olarak düşünürsek, yaptığımız açıklama daha ilk başta zayıf ve yetersiz kalır. Döllenme edimi, cinsel birleşme konusunda işlediğimiz sorunlardan ayrı nitelikte başımıza işler çıkarıyor, bunu kabul etmemiz gerekiyor. Gerçekte döllenme, erkekle dişinin cinsel birleşmede bir araya gelmesinden çok daha eski bir süreçtir. En küçük varlıklar olan tekhücreliler döllenmeyle üremeye başlamışlarken, cinsellikle onun uygulama organlarının gelişmesinin ancak ikiyaşamlılarla başladığını görmüştük. Hayvan bilimcilerin onayladığına göre cinsel birleşme, tüm tohum hücrelerinin en iyi bir yerde korumak için bireyi zorlamalarından başka bir şey değildir; eğer gerçek onlardan yana ise, bizim şimdiye değin izlediğmiz düşünce zincirini tersine çevirmemiz ve bunu yeniden incelememiz gerekiyor. Hayvanlar dünyasında henüz cinsel birleşme işlevi gelişmeden önce bu amaçla kurulan çok sayıdaki korunma önlemleri, kesinlikle bu görüşten yana, buna göre sorun şöyle ortaya çıkıyor: Acaba bizim anaya ve denize geri dönüş arzusuyla ilgili tüm varsayımlarımızı yıkmaya yetecek bir ağırlığı yok mu bunun?

Bizim için bir tek çıkış yolu var: "Çevresel oluşum koşutluğu"nun düşünsel mantığını izlemek. Bireyoluşsal dönem boyunca canlıların varoluş koşulları, daha önce dölyatağı sıvısı içinde yaşayan embriyon için varsaydığımız gibi, gerçekten ilkel varlık biçimlerinin yinelenmesiyse, *buna göre döllenme sürecinde soyoluşa, hatta cinsel hücrelerin olgunlaşmasına da denk düşen bir şeylerin olması gerekir.* Bu bir şeyler, belki de ilkel zamanların tek hücreli varlıklarından ve tek hücreli kaynaşmaya zorlayan düzensizliğin ilkel bir kazasından başka bir şey olamaz. Bu varsayım, Freud'ün, Platon'un "Symposion" adlı yapıtında geliştirdiği şiirsel fanteziye dayanarak "*Zevk İlkesinin Ötesinde*" kitabında kurduğu varsa-

yımla aynıdır. Freud'e göre büyük bir kaza maddeyi ikiye böldü ve bu da parçalarda, canlı yaşamın başlaması anlamına gelen birleşme arzusunu uyandırdı. Eğer şu olasılığı anımsayacak olursak, olagelen değişiklikler önemini yitirir: Olgunlaşmanın ve ayrıca tohum hücrelerinin döllenmesinde yinelenen ilkel tarihin gidişidir; buna göre canlı varlıklar önce cansız maddelerden başlayarak ayrı ayrı gelişebilirler ve ancak yeni bir kaza geçirdikten sonra kaynaşırlar. Tek hücreliler arasında da, ikiyaşamlılarda olduğu gibi suda ve karada yaşayanlar arasında ve çiftleşen ve çiftleşmeyenler arasında yer alan ara canlılar vardır. Doğa tarihinden öğrendiğimize göre, *kuraklık tehlikesi* gibi elverişsiz koşullar ilkel canlılar arasında çiftleşme salgınına yol açıyor ve bu küçük hayvanların hızla çiftleşmeye geçtikleri görülüyor(*). Bu konuda Bölsche'ün imgelem gücü çok zengin, ona göre bu birleşme özünde, daha ince bir yolla karşılıklı olarak birbirlerini yutmaktan başka bir şey değil. Bu düşünceye katılırsak, hücrelerin ilk çiftleşmesi, ilk cinsel birleşme olarak düşündüğümüzle aynı kökenli olabilir. İlk kuraklıktan sonra balıkların ilk çiftleşme girişimlerinin anlamı, yitirdikleri ıslak ve besince zengin deniz ortamını yeniden bulmaktı. Bundan daha eski ve benzeri bir felaket, tek hücrelileri kendi aralarında birbirlerini yutmaya itmiş olabilir. Bununla birlikte, hasımlardan hiçbiri diğerini yok etmeyi başaramadı. Böylece, ilkel hücrelilerin" (ilk tohum hücrelerinin) hücreleri döllemesi ve yeniden ayrılması nedeniyle, hep ilkelce bir biçimde bir arada yaşama döneminden sonra ortaya çıkan karşılıklı uyuşma üzerine kurulu bir birliği, bir *çeşit ortak yaşamı (symbios)* gerçekleştirebildiler. Tohum hücrelerinin birliğinin (döllenmenin) ve sonra ayrılmalarının (spermatogenes ve oogenes)

(*) Böyle bir çiftleşme salgınının aşırı beslenmeden sonra da ortaya çıktığı iyi bilinmektedir.

sonsuza değin süren karşılıklı oyunu böylece başlamış oldu. Bizim burada betimlediğimizle, Freud'ün yeğlediği olasılık arasında tek ayrım sadece şuradan ileri geliyor: Bizim anlayışımıza göre cansız maddelerle başlayan yaşamın doğuşuyla döllenme sürecinin doğuşu zamanla birbirlerinden uzaklaşmışlardır; oysa Freud'e göre her ikisi de ilkel bir kazadan sonra (jeolojik dönem, ç.n.) aynı anda ortaya çıkmışlardır.

Döllenme sürecini, hayvanların çiftleşme işlevinin kökenine benzer bir kazanın aynı zamanda bir yinelenmesi olarak kabul ederken, kendi genital kuramımızı terk etmek zorunda kalmayız, ama biyolojinin tartışma götürmez "ön-genital" verileriyle bunu bağdaştırma girişiminde bulunabiliriz. Bunun için birbirleriyle yakından ilişkili cinsel birleşme ve döllenme ediminde yalnız bireysel kazanın (doğumun) ve türün uğradığı kazaların en sonuncusu kabul etmemiz yetmez, onlarla birlikte yaşamın ortaya çıkışından bu yana uğranılan tüm kazaların da bir tek bireysel özellikte (entite) kaynaştıklarını kabul etmemiz yetişir. Demek ki cinsel boşalmada dile gelen yalnız dölyatağının iç rahatlığı ve bireyi iyi karşılayan bir ortamın sağladığı güvenli varoluş değildir, bununla birlikte yaşamın ortaya sağladığı güvenli varoluş değildir, bununla birlikte yaşamın ortaya çıkışından önceki dinginlik de, diğer bir deyişle, cansız varlığın ölüm dinginliği de dile gelir. Daha önceki kaza sırasında döllenme bir çözüm yolu olarak kabul edilmişti. İşte bu döllenme, kökenden bağımsız olarak, döllenme güdülerinin ve çiftleşmenin bir tek birimde kaynaşmasına temel hizmet veren örnek olabilir. Bireyin güncel rahatsızlıklara tepkisi tarzındaki döllenmenin örnek oluşturan etkisi, şu varsayımı da reddetmez; buna göre güncel olduğu kadar bireyoluşsal ve soyoluşsal felaketlerin (yaşamda büyük değişikliklerin) yol açtığı gerilimlerin

kalıntısı, sadece rahatsız edici dayanılmaz ürünlerdir ve autotomi yasalarına göre de ortadan kaldırılmaları gerekir(*).

İki yaşamlılarda çiftleşme işlevinin ortaya çıkışını, *daha önceki bir kaza sırasında uygun olarak ortaya çıkan çiftleşme biçimine benzer (başka bir canlı ile bir araya gelme)* çözüm biçimine geri dönüş gibi düşündüğümüz an, çiftleşme işleviyle, döl verici işlevin bir tek edimde bir araya gelmesinin çevresindeki gizem de böylece aydınlanmış olur. Aynı anlamdaki süreçleri bir tek edimde toplamayı amaçlayan birleştirme eğiliminden dolayı günlük zararlı ürünlerin atılmasıyla (sidik, dışkı), cinsel organlarda biriken erotik gerilim ve yine bizim varsayımımıza göre tohum dokularında *evrim boyunca birikmiş ve boşalmak isteyen duyumsamalar* arasında bir kaynaşmanın olması (aşağı omurgalılarda yetersiz bir kaç girişimden sonra), sonunda bizi şaşırtmıyor.

Doğal olarak bu sonuncu ürün (cinsel ürün), vücuttan atılan diğer herhangi bir üründen daha özenle üretilmiştir. Bununla birlikte, dölütün koruyucu düzenlemeleri de, yalnızca ana organizmasındaki özen sonucu oluşmaz, ayrıca ve hiç değilse kısmen, bunlar tohum hücrelerinin dirimsel ürünleridir denilebilir; yine buna benzer biçimde, kimi asalak canlılar da, bir kez hayvanın vücuduna girince, orada kimi tepkilere yol açarlar, kökeninde savunmaya yönelik bu tepkiler, çoğu zaman içi sıvı dolu bir kistle bir sığınak oluştururlar. Buna karşılık başka bir olasılığı da görmezlikten gelemeyiz; şöyle

(*) Bizim burada açıklamaya çalıştığımız genetik ilişki üzerine Freud, *Das Ich und das Es* (*Ben ve Altben*) adı altındaki çalışmasında daha fazla bir şey söylemiyor: Genital edimde cinsel ürünlerin atılması, beden ile tohumun birbirinden ayrılmasına aşağı yukarı denk düşer; bu nedenledir ki tam bir doyum ölüme benzer ve aşağı hayvanlarda cinsel birleşme ölümle sonuçlanır.

ki, birey bu ürünleri, gerçekten herhangi bir başka üründen çok daha fazla özenle üretir, ama bu özen, bir aşk duygusunu zorunlu olarak doğurmaz. Eğer bizim varsayımlarımız doğruysa, buna göre tohum dokuları en tehlikeli güdüsel enerjileri, en yoğun bir biçimde içinde saklar. Bu güdüsel enerjiler bedenin içinde bulunduğu sürece, hiç kuşku yok vücudun geri kalan kısmından yalıtılmış bir durumda bulunurlar; bunu kist yapan asalaklara benzetebiliriz; öyle ki, tehlikeli enerjiler, konuk oldukları vücuda saldırmadan uygun bir biçimde depolanırlar. Bu özenli koruma önlemleri, *belki de korkunun yol açtığı kaygıdan* ileri gelmektedir. Cebinde patlayıcı bir maddeyi binbir dikkatle taşıyan ve onu yine aynı dikkatle kullanarak bir yerlere yerleştirmeye çalışan insanın davranışında nasıl şaşırtıcı bir yan yoksa, bir düzensizlik karşısında bireyin duyduğu korku da tohumların organizmadan çıkışından sonra bile onların korunması için benzer biçimde önlemler alır ve ilgilenir. Bununla birlikte, şimdiye değin dikkate alınan ve embriyoner koruyucunun aşk olduğunu, diğer bir deyişle aynı kimliği alma düzeneği olduğunu doğrulayan tek görüşü de görmezlikten gelmemeliyiz; öyle sanıyorum ki, bu görüş noktası için gereken ilgiyi göstermiş bulunuyoruz. Bedenin tümünü ilgilendiren bir ürünün ayrılıp gitmesi elbette ağrı veren bir olaydır, çünkü cinsel boşalma edimi örneğinde gösterdiğimiz gibi, beden için dayanılmaz olan gerilimin, herhangi bir ürünün çıkışına izin vermesi için belli bir dereceye değin artması gerekir.

Dişi ile erkeğin çiftleşme biçimini ve bununla eşzamana raslayan (azıcık sonra olmasının hiç önemi yok) spermatozoidin yumurtalığı dölleyişini gözlerimizin önüne getirdiğimiz zaman, gerçekte her şeyin sanki birleşen vücutların, tohum hücrelerinin işleyişini en küçük ayrıntılarına değin izliyor-

muş gibi bir izlenime kapılırız. Penis dölyoluna nasıl giderse, spermatozoid de yumurtacığa öyle girer. Burada çiftleşme sırasındaki erkeğin bedenine *megasperma* ve dişininkine de *megalon* adını vermeye çalışacağız. Ayrıca bu bakış açısı, spermatozoitleri ve yumurtacıkları, *animalcul*'lerden (mikroskopik hayvanlardan) ayrılmış canlı varlıklar olarak düşünen ve genelde beğenilmeyen "animalculistler"in görüşlerini anlamamıza da izin verecek. Çünkü bir anlamda biz de onlar gibi düşünüyoruz: İlk ilkel hücreler, çiftleşmek için geri dönmüşlerdir.

Öyle anlaşılıyor ki, ilk görevi tohumhücrelerini korumak olan beden, bu görevi bir kez yerine getirdikten sonra, diğer bir deyişle, gerçekçilik ilkesinin isteklerini yanıtladıktan sonra, tohum hücrelerinin birleşme zevkini, bu kez kendi payına ister; zaten çiftleşme organlarını geliştirmesinin arkasında da bu amaç yatar. Her ne olursa olsun, tüm evrimin yolu buradan geçiyor: *Önce güncel bir gereksinime uyum, sonra, zor karşısında terk edilen başlangıçtaki durumu her aşamada elden geldiğince yeniden kurmak.*

Burada bir düşünceyle belki de içli dışlı olmamız gerekecek: Çözümünü bulmamış ve her an bireyin varlığını rahatsız eden istekler, bu noktadan başlayarak daha sonra harekete geçmek üzere cinsel organda birikirse, benzer biçimde, soyoluşsal evrim sırasında biyolojik değişikliklere uğrayanların tüm belleksel izleri de genital plazmada birikir. Freud'e göre bunlar daha sonra çözümünü bulmamış rahatsız edici uyarıcıların travmatik nevrozlara yol açması gibi bir etki yaparlar: Dayanılmaz durumun (gerilimin) sürekli yinelenmesini zorlarlar, ama bu zorlama temkinli ve niceliksel olduğu kadar niteliksel olarak da daha zayıflamış bir biçimde olur; her yinelenme, dayanılmaz gerilimin küçük bir kısmının

azalmasına izin verir. Bizim soyaçekim dediğimiz şey, belki de dayanılmaz görevin en büyük payının travmatik etkisinin azaltılarak yeniler üzerine aktarılmasından başka bir şey değildir; tohumsal pazarlama gelince, o bir kalıt olarak, atalarımızın bize bıraktığı ve bireylerin birbirlerine aktardığı travmatik izlenimlerin toplamını temsil eder. Demek ki bu, biyologların varsaydığı "engramme"lar anlamına gelebilir(*). Freud'ün geliştirdiği düşünceye göre, her canlı varlıkta uyarının yokluğunu veren inorganik bir barışı (ölüm güdüsü) amaçlayan bir eğilim vardır; ayrıca biz de buna şunu ekleyebiliriz: Kuşaklar birbirlerine bu rahatsız edici travmatik uyarı maddesini aktarırken, her bireysel varlık, bu rahatsız edici uyarıların bir kısmını kendi yaşam eylemiyle azaltmıştır. Bu görüşe göre, eğer araya yeni bir rahatsız edici madde ya da biyolojik bir kaza girmezse, bu rahatsız edici madde yavaş yavaş tümüyle yok olacaktır; bu da belli bir türün ortadan kalkması demektir(**).

Daha önce de dediğimiz gibi, döllenme anında patlayan, gerilimin dayanılmaz karakteridir ve bize göre cinsel organla,

---

(*) Engramme: Geçmişteki olayların bireyin beyninde bıraktığı izler.

(**) Viyanalı Profesör Steinach'ın bu düşünce zincirine ben de katıldım. Onun hayvanlarda cinsel değişiklikleri amaçlayan deneyleri benim için yabancı değildi; benim sunduğum kısa bir bildiri, araştırmacıların gençleştirme deneylerini doğruluyordu. Ben orada tohum plazmalarının öldürülmesinin, bedenin geri kalan kısmının da ölümünü hızlandıracağını telkin ediyordum; buna göre daha genç bezlerin aşılanması, bedenin dirimsel güçlerini harekete geçirecek ve yaşamı uzatabilecekti. Bunun üzerine profesör bana yumurta dokusu yardımıyla gençleştirme düşüncesini gerçekleştirdiğini bildirdi ve gençleşmiş olan farelerin fotoğraflarını bile bana gösterdi. Bununla birlikte, Steinach'ın daha sonra yayınladığı bildiriden açıkça anlaşıldığına göre, yaşamı uyaracak güçteki maddeleri tohum hücrelerinin kendisinde değil, dokulararası maddelerde arıyordu.

boşaltım organlarının kaynaşmasının en son nedeni budur. Çok yaygın olan ve örneğin psikotik hastalarda kendini şiddetle dışa vuran iğdiş edici eğilimin, işin özünde, bu dayanılmaz gerilimin olanaksızlığı ile ilgili olduğunu da söyleyebiliriz. Bu görüş, yüksek memelilerde "descensus testiculorum" ve "descensus ovarii"(X) lerin gözlenmesiyle soyoluştan yana destek kazanmıştır: Aşağı hayvanlarda tüm yaşam boyunca cinsel bezler gizli kalır; yüksek hayvanlarda ise cinsel bez, dölütün ortaya çıkışına değin art karın zarının içinde kalır. Bu sonunculara cinsel bezler öndeki karın zarını kalçaya değin iterler, erbezleri ise, dış yüzeydeki deri torbaların altına değin itilir. Kimi tür hayvanlarda bu iniş yalnız üreme sırasında olur, sonra yeniden yerine çekilir. Öyle anlaşılıyor ki, genital bezlerin yalnız çiftleşme sırasında aşağıya indiği türler de vardır. Bu iniş, salgı organlarının birbirine yaklaşmasından başka bir eğilimi de dile getiriyor. Organizma adeta bu cinsel bezlerden "toptan" kurtulmak ve yalnız boşaltım bezleriyle yetinmek istiyormuş gibi kendini zorluyor. Cinsel birleşmeyi analiz ederken penisin dikilmesini, organın tümden ortadan kaldırılması, bununla birlikte sonunda yalnız cinsel boşalmayla yetinmesi eğiliminin bir kalıntısı gibi yorumlamıştık.

Çiftleşme güdülenmeleriyle, döllenme süreçlerinin güdülenmeleri arasında benzerlikler kurmak için yalnız psikolojik açıdan yanına yaklaşılabilir olanları aradığımızdan dolayı, şu aşağıdaki sorunla ilgili olarak nerdeyse hiçbir diyeceğimiz kalmıyor: Döllenmeyi iten dayanılmaz görünümlerin yanında ve erotik tepiler adı altında yalıttığımıza benzer yinelenmelerin "kösnül" eğilimlerinin bir eylemi, diğer bir deyişle, boşalmanın tadını çıkarmak için gerilimlerin biriktirdiği tepiler var mıdır? Bu olasılığı görmezlikten gelmek

için hiçbir neden yoktur. Çiftleşmenin biyolojik sürecinde, travmatik zorlamayla erotik istek arasında bir uzlaşmanın olduğunu kabul etmiş ve tohum plazmasıyla, onun hücre öğelerinin bir kaynaşma eğilimi (dayanılmaz duyumsamanın güdülediği) taşıdığını söyleyen varsayım karşısında gerilememiştik; buna göre çiftleşme sürecinde azalmamış travmatik sarsıntıları yalnız dengelemeye yardım eden bir biçimde değil, bununla birlikte, büyük tehlikeden zararsız çıkmanın verdiği doyumu kutlayan bir biçimde de bu birleşmede zevk arayan etkenlerin araya girdiğini pekâlâ düşünebiliriz.

Beden ile tohum arasındaki karşılıklı etkileşimden daha önce söz ettik, ama *bedenin tohum plazması üzerine nasıl etki yapabileceği* konusundaki düşüncemizi henüz açıklamadık(*). Bununla birlikte, edinilmiş karakterlerin aktarılmasının çok tartışıldığı sorunu burada sergilememizi kimse bizden beklemesin. Psikanalizin bu konuda söyleyeceklerini, daha önce Freud biyolojik sentez konusunda yaptığı çalışmalarda bildirmişti. Freud'ün cinselliğin kuramında, Weismann'ın onayladıklarına (ona göre önceki kuşakların deneyimleri, sonrakileri asla etkilemezler) karşı kanıtlar ileri sürdüğü psikanalitik saptamalara biz de katılabiliriz, şöyle ki, organizmada tüm olup bitenlerde cinselliğin yakından yankısı duyulur. Eğer bu cinsel uyarı aynı zamanda her serilerinde tohum üzerine bir etki bırakıyorsa ve tohum plazmasının izlenimleri korumaya yatkın olduğunu düşünüyorsak, buna göre böyle bir etkinin doğmuş olabileceğini de düşünebiliriz. Darwin'in tohum gerecinin *pangenetik* doğuşuyla ilgili öğretisinin tersine, ben tohum hücrelerinin sade-

(*) Burada *beden (soma)* terimi, tohum hücrelerini dışta bırakan ve onlarla bir karşıtlık anlatan bir anlam taşıyor (Ç.N.).

ce bedenden koparılan parçacıklardan ve yine onun modeline göre tasarlanmadığını, oysa bunların soyağacının bedenin kendisinden bile çok daha eskilere gittiğini düşünüyorum. Bununla birlikte, bedenin daha sonraki yazgısı tohum hücrelerini gerçekten pangenetik bir biçimde etkilemiştir, ya da yeni deyimi kullanacak olursak, amfimiktik bir biçimde etkilemiştir; ama beden yalnızca dış dünyanın ve kendi eğilimlerinin tepisel uyarılarından etkilenmekte kalmaz, aynı zamanda tohum hücrelerinin eğilimlerinden de etkilenir. Bedenin ve tohumun karşılıklı ilişkileri üzerine yürütülen tüm bu karmaşık düşüncelerin, döllenme organları ve cinsel birleşme arasındaki benzerliği daha kolay anlamamıza yaradığını unutmayalım. Belki de belli bir dereceye değin bu amaca varmış oldum.

Şimdiye değin söylediklerimizin bir bakışta kolayca anlaşılması bireyoluşsal, soyoluşsal ve çevreoluşsal koşutlukları bir tablo içinde özetleyeceğiz:

Yeryüzündeki değişiklikler	Soyoluşum	Birey-Çevreoluşum
I. Değişiklik	Organik yaşamın ortaya çıkışı	Cinsel hücrelerin olgunlaşması
II. Değişiklik	Bireysel tekhücrelilerin ortaya çıkış	Cinsel bezlerden olgun cinsel hücrelerin "doğuşu"
III. Değişiklik	Eşeyli üremenin başlaması	Döllenme
	Türlerin denizde evrimi	Ana dölyatağında embriyonun evrimi

IV. Değişiklik	Denizlerin kuruması, karadaki yaşama uyum	Doğum
	Cinsel organlara sahip hayvan türlerinin ortaya çıkışı	Cinsel organın üstünlük kazanması
V. Değişiklik	Buzul dönem, insanın ortaya çıkışına değin olan evrim	Gizil dönem

Tablodaki iki sütün açıklama bekliyor. Organik yaşamla, bireyselleşmiş tekhücreli canlıların ortaya çıkışının arasında bir ayrım yaptığımız zaman, maddenin canlanmasının kökeninde Freud'ün varsaydığı evrensel değişikliği biz de bir çeşit ikiye ayırmış oluyoruz. Birincinin sonucu, organik maddenin ortaya çıkışı, diğer bir deyişle *belli bir plana göre örgütlenme* olacaktır; ikincinin sonucu, özerk ve kendi başına sınırlı bu birey maddenin serbestlik kazanması olacaktır. Aslında "anaç madde" demek olan "madde"nin (materia) çift anlamına göre bu ikinci süreci, sonraki tüm doğumlara olan doğumların ilki gibi sayabiliriz. Bu anlamda biz de Freud'ün görüşüne geri dönebiliriz; ona göre yaşamın kökeni (hiç değilse bireysel yaşamın), maddenin bölünmesinde yatmaktadır. Belki de bu birinci autotomi örneğiydi; dış değişiklikler, maddenin öğelerinin en büyük birimindeki bağlanımı dayanıksız kıldılar ve onları daha küçük kümeleşmeye zorladılar. Bunun peşinden ana çözeltiden ya da "ana madde"den başlayarak biçim kazanmış ilk bireysellik oluştuğu zaman, benzer güçler, burada kuraklık, bir yol oynamış olmalıdır(*).

(*) Bu görüşün safça animist düşünce biçimini daha sonraki açıklamalar doğrulayacaktır.

Açıklama bekleyen ikinci sütun, atalarımızı vurmuş son felaket olarak bilinen buzul dönemdir. Gerçeklik duyusunun gelişim evreleri üzerine yazdığım denemede, uygarlığın evrimini bu felakete bir tepki olarak yorumluyorum. Biz buna, erotik gerçeklik duyusunun varmış olduğu genital düzeyi, buzul çağın sınırladığını ve kullanılmayan bu cinsel tepilerin "daha yüksek düzeyde" kültürel ve ahlaksal uygulamaların artmasına yardım ettiğini de ayrıca ekleyebiliriz.

Genital aygıtın oluşumunun ve organizmada kalan cinsel tepileri kurtarma yeteneğinin, işbölümü açısından önemli bir ilerlemeyi ve gerçeklik duyusunun gelişmesinde güçlü bir etkeni temsil ettiğini birçok kez göstermiştik. Bu olguları destekleyen soyoluşsal koşutlukların da ortaya çıktığını ayrıca eklememiz gerekli. Dölyatağı olan hayvanların ilk çiftleşme organlarını geliştirdiklerini de görmüştük; işte bu aşamada, daha önce düz olan beyinde kıvrımlar da başlar. Dölyatağı olan hayvanlarda ilk kez iki beyin yarıküresi arasında iletişim sağlayan bir bağın kurulduğunu biliyoruz; zihinsel çalışma yeteneği bakımından bunun büyük bir ilerleme olduğu su götürmez. Gizil dönem boyunca ilerleyen uygarlık, cinsel güdülerle düşünsel etkinlikler arasında ilkel ve derin ilişkinin belirtilerinden birisi olabilir.

Bununla birlikte, beynin gelişmesinden söz ettiğimize göre, cinsellikle *–aynı zamanda düşünme organının işleyiş biçiminin organik ilkörneği olan– düşünsel etkinlikler* arasındaki ilişkiler üzerine ışık tutulacak başka bir görüşü de açıklayabiliriz. *Koku duyusunun* cinsellikte oynadığı önemli rolden daha önce söz etmiştik. Ayrıca beynin gelişimi sırasında koku alma organı ve onunla birlikte cinsellikteki kokunun rolü giderek geri plana itilirken, beyin yarıkürelerinin anatomik ve işlevsel güç kazanarak önplana çıktığını biliyoruz.

İkiayaklılarda da baskın olan etken, burun değil, gözdür, erotik duyu için de bu geçerlidir. Hayvanbilimci Th. Zell'e göre insanımsı maymun ile insan "gören hayvanlardır". Görme organının işleviyle düşünce arasındaki benzeşim öyle öteye gitmiştir ki, *görme organını, düşünce oluşumunun biyolojik ilkörneği* gibi saymak bizce olasıdır. Bir köpek yiyeceğini yutmadan önce onu nasıl koklayarak "tadar" ise, dişisine penisini emanet etmeden önce de onun cinsel organını koklar.

Ve Freud'e göre düşünme organının işlevi nedir? En az enerji harcamayla eyleme girişme mi? Peki ya dikkat? Kaydedici organ için duyu organlarının yardımıyla dış dünyanın istemli ve dönümlü olarak incelenmesi, dış uyarıları bilince yalnız küçük miktarlarda ve deneyimsel olarak aktarmaktan ibarettir. Düşünme organı ile görme organının her ikisi de gerçeklik işlevinin, bencil gerçekliğin olduğu kadar, erotik gerçekliğin işlevinin hizmetindedirler.

Birleşme ile döllenme arasındaki ilişkiler konusundan biraz uzaklaşmış olduk, ama türün korunmasının çekirdeksel biyolojik sorunlarıyla ilgilenirken önümüzde açılan çeşitli yeni görünümlerin ayartıcılığına karşı direnmek de kolay değildir. Cinsel birleşme konusunda tam bir kuram geliştirmekten söz edecek kadar kendimizi kuruntulara kaptırmıyoruz, ama ne olursa olsun, bizim kuramımız da daha iyisi olmadığından şimdilik işe yarayabilir. Goethe'ye göre eksik bir kuram, hiç olmamış bir kuramdan daha iyidir.Haeckel'in *Yaratılışın Doğal Tarihi*'nde söylediklerini biz de burada anımsayabiliriz: "Olayların yorumlanması için tüm kuramları, eksik olsalar bile, en iyisini bulunup onların yerine koyuncaya değin saklamalıyız."

CİNSEL BİRLEŞME VE UYKU

"Schlaf ist Schale, wirf sie fort."
Goethe, Faust, II. kısım(*)

Hem cinsel birleşmede hem uykuda gerçekleştirilen eğilimler arasında varolan büyük benzerliğe birçok kez ve üsteleyerek anıştırma yapmıştık; biyolojik açıdan çok önemli olan bu iki olay arasındaki benzerlikleri ve ayrımları da daha yakından incelemek yine bizim için bir görev sayılmalıdır. Gerçeklik duyusunun gelişim evrelerini anlattığımız bölümde bebeğin ilk uykusunu, karın içinde varoluşun yeniden ortaya çıkışı gibi betimlemiştim; yalnız burada onun bakımını üstlenen kişilerin sıcaklığı ve onu sarması özel bir dikkatle artırılmıştır. Doğum travmasıyla sarsılan ve ağlayan çocuk, bu yeni durumda hem gerçek bir biçimde, hem de psikolojik bir sanrı içinde, değer bir deyişle kandırıcı bir durumda sanki başından böyle bir ciddi şok hiç geçmemiş gibi çabucak sakinleşir. Ayrıca bu konuda Freud'ün dediğine göre, insan adeta tümüyle doğmamıştır uykuya daldığı zaman, yaşamının nerdeyse yarısını ana karnında geçirir(**).

(*) "Uyku bir örtüdür, kaldır at onu."
(**) Psikanalize Giriş.

Bununla birlikte, eğer bir yandan uykuyu, öte yandan cinsel birleşmeyi, ana karnındaki durumla karşılaştıracak olursak, mantıklı bir yol tutmak için, onları kendi özlerinde birbirlerine benzer olarak düşünmeliyiz. Öyle inanıyoruz ki, gerçekte her iki süreç de, yolları ve nitelikleri ayrı ayrı olmakla birlikte, aynı geriye dönüş amacını gerçekleştiriyorlar. Dış dünyayı toptan yadsıyarak olumsuz sanrılı bir biçimde uyuyan kimse, tüm psikolojik ve fizyolojik ilgisini ve dikkatini dinlenmeye yöneltir ve nerdeyse sadece gerçek dışı ve düşsel bir biçimde geriye dönüşün sonuna varır. Buna karşılık, cinsel birleşme konusuna gelince, insan bu amacına gerçekte kısmen aldatıcı bir biçimde, kısmen de gerçekten varır: Çünkü cinsel organ ve sperma etkin olarak kadının (annenin) ortamına girer. Demek ki cinsel birleşme ve uyku, şimdiye değin erotik gerçekliğe doğru uygulanmış evrimin başlangıcı ve sonucudur.

Uykudaki bir insan için özerotik denilebilir; tümüyle ana karnındaki dingin durumu yaşayan bir çocuğa dönüşmüştür ve kendi narsik yalnızlığı içinde dış dünyayla ilgilenmeye hiç gereksinim duymaz. Bir insan cinsel birleşmede bulunmak istiyorsa çok önemli hazırlıklar yapmak zorundadır; ilk önce uygun bir eş ele geçirmek gerekir, diğer bir deyişle, uykuya benzer mutluluğun yanılsaması olan cinsel boşalmaya sakıncasızca geçebilmesi için çok ileri bir evrim aşamasını kanıtlaması gerekir. Anlaşılacağı gibi bu durumdaki bir birey, çok güç koşullarla karşı karşıya bulunur, ama "algısal birlik" (Freud) in arzunun temsilcisini izleyebilmesi için bunları zorunlu olarak yerine getirmesi gerekir. Başka türlü söyleyecek olursak uyku, autoplastik yolları, cinsel birleşme, alloplastik yolları kullanır. Uyku, dışa yansıyan düzeneklerle hareket eder, cinsel birleşme ise, içe yansıyan düzenekler-

le hareket eder. Bununla birlikte, erotik geriye dönüşte, bireyin bütünlüğünü bozacak sınırların aşılmaması için ayrıca özenle önlem alınır. Vücudun yalnız bir kısmı (cinsel organ) gerçek doyuma katılır, diğer kısımları ise tüm canlı etkinliklerini kesmeden (solunum vd.) yardımcı organ olarak işbirliği yaparlar.

Liébault'un dediği gibi, her iki sürecin de özelliği "ilişkili yaşamı" terk etmek, uyarılara karşı duyarlıkları azaltmak, arzuya hizmet edeceklerin dışındakilerin hepsini unutmaktır. Her iki süreç de bu nitelikleriyle karın içi varlık biçimine çok yakın bir benzerliği yeniden oluştururlar. Cinsel birleşme konusundaki bu olguları ayrıntılarıyla açıkladığımız için, burada yalnızca Piéron'un betimlemesine göre uyku durumunun özelliklerini vermek istiyoruz. Uykunun özellikleri olarak aşağıdakiler sayılıyor:

> ... "etkisizlik, kaslardaki devinimin gevşemesi, kendini bırakma durumu, yeniden etkinliğe geçmede genel eksiklik, refleks tepkilerinin direnmesi, istemli tepilerin yokluğu".

ve genelde,

> "ortamla olan çoğu duyusal-devinimsel ilişkilerin ortadan kalkması".

Uyku durumundaki duruşun özelliklerini, konumuza yabancı bir gözlemci bile "dölütün duruşu" gibi betimler. Uykudaki insan, dizlerini karnına doğru çeker, öyle ki vücut bir yumak biçimini alır; ana karnındaki çocuk da, yer azlığından aynı durumu almak zorundadır. Ayrıca besinin işlevinde de uyku durumu ile embriyoner durum arasında büyük bir benzerlik saptanabilir. Yiyecek edinme ve onları yeme işleriyle hayvanlar gündüz uğraşırlar. Ama besinin gerçekten sindirilmesi, diğer bir deyişle dokularda emilmesi,

eğer fizyologlara inanmak gerekirse, daha çok geceleyin olur. "Uyuyan gıdasını alır" der bir Fransız sözü. Buradan çıkaracağımız sonuca göre, uyku çaba harcamadan besin almayı andırır diyebiliriz; bu da *in utero*'daki (dölyatağındaki) beslenme biçimine benzemektedir. Birçoklarının ileri sürdüğüne göre büyüme ve dokuların yenilenmesi özellikle uyku sırasında olagelir. Büyüme, ana karnındaki dölütün adeta tek etkinliğidir.

Daha önce sözünü ettiğimiz ve cinsel birleşme sırasında değişikliğe uğrayan solunum, uyku sırasında çok derinleşir. Uyku sırasındaki daha uzun aralıklarla olan soluk alıp verme, dölütün solunumsuz durumuna yaklaşabilir. Suda yaşayan memeliler, örneğin foklar, uyku sırasında ciğerlerini hava ile şişirir ve su altında öylece kalır; ancak uzun bir aradan sonra hava almak için su yüzüne çıkar. Bukalemun'un da uyku sırasında ciğerlerini çok şişirdiğini biliyoruz.

Uyuyan bir kimsenin ayak altı refleksinin Babinski belirtisi gösterdiği biliniyor(*); yeni doğmuş bir bebeğin ayak altı refleksine bakılırsa, aynı belirtiyi gösterdiği görülür. Bu belirtinin gösterdiğine göre beynin sinirsel bağlantıları, özellikle beyinle duyu organları arasındaki refleks henüz olgunluğa erişmemiştir. Bu ünlü fizyologun burada söyledikleri, bizim soyoluşsal geriye dönüş konusunda yaptığımız açıklamaları doğruluyor. Uyku sırasında da ilkel bir geriye dönüşün devreye girdiğini varsayabiliriz. (Cinsel boşalmanın son aşaması olan meni gelmesi, bu en derin geriye dönüş evresiyle bir benzerlik göstermektedir.)

(*) Joseph Babinski (1857-1932), Fransız doktor ve nörologu. Birçok organik hastalıkları nevrozlardan ayıran belirtileri ortaya çıkaran bilim adamı.

Not etmeye değer bir nokta da gözlerin sinir bağlantısıdır: Uyku sırasında göz yuvarlakları dışa ve yukarıya doğru çevrilir; fizyologların onayladığına göre bu durum, iki gözüyle birden görmeyen hayvanların karakteristik görsel durumlarına geriye dönüştür. Uyku sırasında göz kapakları sarkarak gözleri kapatmaz, göz kapaklarının kapanması istemli kaslar aracılığıyla olur.

Uyuyan insanlarda gözleyebildiğimiz ısı düzeninin değişikliklerini de burada ayrıca anlatmalıyız. Uyku sırasında bedenimizin ne denli kolayca soğuduğunu ve uyuyan insanı soğuğa karşı korumak için önlemler almak gerektiğini biliyoruz. Burada da sıcaklığı ananın sağladığı ortama, embriyoner duruma geri dönüş söz konusudur. Ama burada da belli balık ve kurbağa gibi soğukkanlı hayvanlara doğru çok daha derin bir geriye dönüş söz konusudur.

Uykunun cinsel birleşmeyle olan benzerliğini daha da derinleştirmek için "ortak uyku" denilen alışkanlığı burada örnek olarak verebiliriz. İki (ya da daha çok) hayvan, ısılarını karşılıklı paylaşmak için uyku sırasında birbirlerine sokulurlar. Uçan sincaplar ve keklikler böyle uyurlar; aslında keklikler, başları dışa doğru bir çember yaparak uyurlar. Kimi kuş aileleri uyku sırasında bir araya gelir, birbirlerinin üstüne çıkarak, birbirlerine tutunarak uyurlar. Amerika'daki kimi maymun türleri uyku toplantıları düzenlerler.

Cinsellikle uyku arasında belli bir ölçüde başka karşılıklı bir ilişki daha vardır; şöyle ki, çocuk büyüdükçe, uykuya ayrılan zaman azalır, buna karşılık, cinsel etkinliklere ayrılan zaman artar. "Bizim varlığımız uykuda başlar; dölüt, ner-

deyse sürekli olarak uyur", diyor Buffon(*). Yeni doğmuş bir bebek, günde yirmi iki saatten fazla uyur, buna karşılık, erotizmi ilkeldir, "içe kapalıdır". Bildiğimiz gibi yetişkinlerin uykusu, cinsel arzunun doyumsuzluğu yüzünden altüst olur. Psikanalizin bildirdiğine göre uykusuzluk çoğu zaman cinsel yaşamın yetersizliğinden kaynaklanır. İnsan yaşlandıkça, cinsel isteği gibi uykusu da azalır; yerini belki de daha derindeki yıkıcı tepkilere bırakır.

Uyku ile cinselliğin karşılıklı biyolojik bağıntısından yana kanıtlardan birisi de uyku sırasında ortaya çıkan özdoyumla gece kirlenmesidir. Gece sidik kaçırmanın nedenlerinden birisi belki de budur. Buna karşılık, kuzeyde yaşayan kimi boylarda, örneğin Samoyedler'de kışın bir çeşit kışlama vardır, bu mevsimde kadınlar adet görmezler.

Uyku ile hipnoz arasındaki yakın bağın varlığı da biliniyor; ayrıca cinsel ilişki ile, hipnotik ilişkiler arasında varolan temel benzerliği psikanaliz ortaya çıkarmıştır(**). Ruhsağaltımcılar, medyumlarını sağaltıma yatkın kılmak için uykulamada çoğu zaman kendiliğinden yarı uykulu durumu kullanırlar. Ayrıca anababaların çocuğa "haydi uyumaya" diye buyurması, çocuk üzerinde duyarlı bir hipnotik etki bırakır. Birçok din mezheplerinde aralarına yeni katılan çömezin uykusu hoyratça ve sürekli olarak bozulur, bireysel istem böylece kırılır; bu yapılırken avcının şahinin uykusunu sürekli olarak böldüğü ve onu kendine tutsak yaptığı yol olduğu gibi izlenir. Şurası açık ki, uykuya duyulan büyük özlem ve ana karnına ya da daha ilkel bir dinginliğe sığınarak yo-

(*) Buffon, Georges Louis (1707-1788), *Doğal Tarih ile Doğal Dönemler*'in yazarı Fransız bilgini.

(**) Ferenczi Sandor, *Introjection et Transfert.*

rucu gerçeklikten sanrılı bir biçimde kaçış insanda çok yoğundur; buna varmak için insan tüm ruhsal ve bedensel güçlerini alışık olmadık bir biçimde artırabilir. Ama burada da her şey hipnotik boyun eğişte olduğu gibi geçer; ana-babaya duyulan sevgi ve korkuyla bunun arasında ayrıca bir bağlantı kurmak da gerekli oldu. Cinsel yaşamda da aşk özgesini ele geçirmek için hipnotik özellikler taşıyan etkenlerin araya girdiğini daha önce görmüştük. Yapay olarak uyutulan bir kimsenin kataleptik gerginliği, dölütün duruşuna çok benzer. Aşk da bir yapay uyutma mıdır, sorusu sık sık ortaya atılıyor; bizim anlayışımıza göre yapay uyutma da ve işin sonunda aşk da anne-çocuk ilişkisine geri dönüş olduğundan aynı yola çıkar.

Cinsel boşalmanın özel ruhsal durumuna benzettiğimiz uykudaki özel ruhsal durum, heyecansız ve arzusuz tam bir doyuma denk düşer; yüksek canlılardan birisi ana karnındaki dingin durumu yeniden kurarak ancak bu duruma varabilir. Buna karşılık, eğer rahatsız edici uyarılar (gündüzden kalanlar) bu barışın yerleşmesine engel olurlarsa, bu barış eğilimi sanrılı bir yeniden yorumla (düşe hazırlık) arzuların düşte tamamlanmasına dönüşür. Düşlerin Freudien kuramının yasalarına göre cinsel düşlerin en derin anlamı bir yandan, ödipien fantazm anlamında cinsel ilişkidir, öte yandan, ana karnındaki durumdur ya da bu duruma geri dönüştür. Düşlerde gerçekleştirilen arzuların niteliğinin, canlılarda ortaya çıkan ana karnına geri dönüşün genel eğilimiyle basit ruhsal bir benzerlik taşıdığını bizi görmeye iten, hem psikanalizcilerin, hem de biyologların yaptığı saptamalardır(*).

(*) Uyuyan insanın ilkel bir varlık biçimine geri dönüşü, düşsel bir yanılsamayla karşılaştırılabilir ve bizim *organik sanrı* diye adlandırdığımıza çok iyi bir örnek olabilir.

Uyku ile cinsel birleşme arasındaki benzerlik, her ikisinin de devirlilik göstermesiyle daha da belirginleşir. Uyuma isteğini başlatan atık ürünlerin birikmesi, daha önce düşündüğümüz cinsel gerilimle, bu gerilimin boşalmasının amfimiktik birikimini bize çok anımsatıyor. (Ayrıca Claparede'in uykunun biyolojik kuramına bakınız: "Yorulmamak için uyuruz"). Benzer biçimde, uyumanın uyarıcı etkisi de birçok bakımdan, olağan bir cinsel doyumdan sonra artarak ortaya çıkan kavrama yeteneğine benzer. Ama burada da olay, karın içi varlık biçimiyle ilişkili olarak yaptığımız karşılaştırmanın üçüncü terimi gibi ortaya çıkar: Cinsellikte olduğu kadar uykuda da ortaya çıkan geçici enerjinin etkinliğini birey, henüz savaşımın olmadığı, hiç yorulmadan yalnızca büyüdüğü ve geliştiği dingin bir varoluşun içine dalmasına borçludur. Marazi durumlar sırasında en önemli iyilişme sürecinin uykuda geçtiği öne sürülür, ama biz ayrıca aşkın iyileştirici tansık etkisinin doğrulandığını da söyleyebiliriz. Öyle anlaşılıyor ki, her iki durumda da doğa, canlı varlıkların yenilenmesi için ilkel yaratıcı güçlere başvuruyor.

Burada da kendi görüşümüzü destekleyecek sezgici ve bilgelik dolu halk deyimlerini örnek alabiliriz. Uykusunu alan kimse, "yeniden doğmuş" gibi olur. Shakespeare'e göre uyumak:

> "The death of each day's life, sore labour's bath,
> Balm of hurt minds, great nature second source,
> Chief nourisher in life's feast".
>
> *Macbeth,* II.2(*)

(*) "Her günkü yaşamın ölümü uyku, ağrılı çalışmanın banyosu, yaralı ruhların merhemi, büyük doğanın ikinci kaynağı, yaşam şöleninin en güzel nimeti."

Uyku biyolojisi konusunda önemli çalışmaları olan Trömner, bu konuda yazdığı büyük bir denemede birçok karşılaştırmalar yapıyor. Uyanıklıkla ilgili olarak söyledikleri:

> "...So entsteht Licht und Leben aus dem Schosse von Nacht und Nichts. Aber die Nacht entlässt ihre Geschöpfe nicht dauernd, sie zwingt sie periodisch zurück in ihren schweingenden schoss... Wir müssen täglich zurück zum schosse der allernährenden Nacht. In seinem Dunken wohnen die wahren Mütter des Daseins"(*).

Trömner'in peşinden Hufeland'ın bu konuda söylediklerini de buraya aktarabiliriz:

> "Schlaf ist des Menschen Pflanzenszeit,
> Wo Nahrung, Wachstum bass gedeiht,
> Wo selbst die Seel, wom Tag verwirrt
> Hier gleichsam neu geboren wird."(**)

Cinsel birleşme ve ana karnındaki varoluşa eşlik eden uyku durumu, tıpkı ruhsal durumda olduğu gibi, çoktan beridir gerilerde kalmış varoluş biçimlerinin, belki de yaşam öncesinin bir yinelenmesidir. Eski bir Latin sözüne göre uyku, ölümün kardeşidir. Bu güncel yeniden doğuştaki uyanma sırasında etkili olan travmatik güçler, daha önce yaşam içinde "uyanan" ilkel maddeyle aynıdırlar. Evrime zorlanmış her

---

(*) Böylece ışık ve yaşam gecenin ve hiçliğin sinesinden doğarlar... Ama gece kendi yaratıklarını büsbütün salıvermez, kendi sessiz kucağına devinimli olarak geri gelmeleri için onları zorlar. Her gün, istesek de, istemesek de gecenin besleyici kucağına geri dönmemiz gerekiyor."

(**) "Uyku insanın bitkisel çağıdır, orada insan beslenir, büyür, gündüz yorulan ruh bile, orada yeniden doğar."

aşama, göreceli dingin bir durumun uyanışıdır." "Bitki uyuyan bir hayvandır", diyor Buffon. Embriyonun gelişiminin kendisi, nerdeyse bir uykudur ve kimi özyaşamla ilgili düşlerde olduğu gibi, türün tarihinin yaşama geçişinin yinelenmesiyle sadece rahatsız edilir.

Bununla birlikte uyku ile cinsel birleşme arasında şu önemli ayrım yer alabilir: Uyku sırasında ana karnındaki mutlu varoluş yinelenirken, cinsel birleşmede "cennetten kovulma" sırasında yer alan savaşımlar da (yeryüzündeki değişiklikler, doğum, sütten kesilirken verilen savaşım ve temizliğe alışma) ortaya çıkar.

BİYOANALİTİK SONUÇLAR

Cinsel sürecin anlamı ve belirtilerinin biçimleri üzerine geçici bile olsa, açıklama amacı güden kuramsal çalışmamızın sonuna yaklaşırken, geriye doğru bakıp aldığımız yola bir göz atalım ve kendi varsayımımızın çaba gerektiren kuruluşu sırasında kullandığımız yöntemi kendi hesabımıza inceleyelim. Bizim çıkış noktamız, cinsel boşalmanın biyolojik analiziydi. Bununla birlikte, bu tek sürecin daha ileri bir açıklamasını yapmak için tümüyle ayrı bir bilim alanından gelen psikolojinin bilgilerine büyük bir rahatlıkla başvurduk. Böyle bir yönetimin bilimsel açıdan doğrulanıp doğrulanmayacağını yeniden inceleyecek değiliz. Bizim saptamamız gereken şey, psikolojik bilgilerle biyolojik bilgilerin böyle bir kaynaşmasının, cinsellikle ve türün korunmasıyla ilgili güç sorunlarla karşılaşacağıdır, çünkü verimli olduğu kadar değerli de olan böyle bir bilgi kaynaşması, bizim sezemediğimiz, ama bilimin kurduğu kimi şeyleri kavramaya götürür bizi.

Buna karşılık, doğruluklarını onayladıklarımızı bir yerde düzeltmemiz gerekiyor, şöyle ki psikolojik bilgiler bizi biyolojik sorunların çözümüne götürdüğü için biz onları geçerli sayıyoruz. Sorunların çözümüne yardım eden genel psikolo-

jik bilgiler olmadı, daha sonra örnekleriyle göstereceğimiz gibi, biz bunları yalnız *psikanalitik* bilgiler sayesinde çözdük. Şimdilik şunu genel bir biçimde belirtelim ki, psikanalizin kavramlarını ve yöntemlerini bilimin diğer alanlarına uygulama olayı, şimdiye değin bilinmeyen gerçekliklerin bir kısmını anlamaya giden yolun Freud'ün öğretisinin açtığının yeni bir kanıtını oluşturmaktadır.

Daha ilk başta anal ve üretal durumların güdüsel niteliklerinin amfimiktik karışımını tartıştığımız zaman, psikanalizden gelen *yer değiştirme* ve *yoğunlaşma* kavramlarını kullanmıştık. Bu iki kavrama gelince, yer değiştirme: Niteliksel ve niceliksel olarak belirlenmiş enerjilerinin kendi nesnelerinden ayrılmaları ve başka bir nesnenin üzerine aktarılmaları ya da yoğunlaşma: Aynı türde ve nitelikteki enerjilerin, bir ve aynı nesne üzerinde birikmesi. Biz onları şöyle görüyoruz: Bir imgeden diğerine enerji yatırımının yer değiştirmesi ve belli bir imge üzerine ayrı türden enerjilerin birikmesi. Böyle bir yer değiştirme düzenliğinin varlığını şimdiye değin biyoloji bilmiyordu ve yalnız psikanalizde biliniyordu. Bizim yer değiştirme ve organik yoğunlaşma üzerine kurduğumuz kurama ara konak hizmeti gören, psikanalitik anlamdaki histeri oldu: İmgelerde yatırılmış enerjilerin organik işlevlerden yer değiştirmesi (conversion) ve psişik alana geçmesi (analitik sağaltım). Böyle bir enerji yer değiştirmesinin ayrıca salt organik tutum içinde de alışılagelen bir şey olduğunu, diğer bir deyişle, çeşitli organların kendi aralarında da geçtiğini varsaymak için bir adım daha ileri atmak ve bunları analiz için de geçerli saymak olası. Psikanalizin doğal bilimlerle ilişkilerindeki bilgi ve yöntemlerin bağlanımını sistemli olarak değiştiren biyoanalitik bir bilimin ilk temel taşını böylece atmış oluyoruz. Diğer "temel taşları" bunları izleyecektir.

"Cinselliğin kuramı"na göre organlarla organ bölümlerinin işbirliği, ortak bir uygulamayla biten yararlı etkin güçlerin sadece kendiliğinden birbirlerine eklenmesi değildir. Her organ özel bir kişiliğe sahiptir, her biri, Ben'le kösnül ilgi arasındaki çatışmanın sınandığı bir sahnedir; bu olay şimdiye değin yalnızca *psişik kişiliğin* analizinde açıklığa kavuşmuştur. Ayrıca fizyoloji şimdiye değin, ister sağlıklı olsun, ister hastalıklı, cinsel enerjinin organik işlevdeki rolüne yeterince önem vermedi; buna göre, bizim cinsel kuramla ilgili varsayımlarımız kısmen de olsa onayladığı taktirde, yalnızca *yararlılık ilkesine dayalı fizyoloji* ve *patolojiyi haz biyolojisiyle* bütünlemek gerekli olacaktır. Artık şimdiden bu yeni bilim dalının ana çizgilerinin taslağını çizebiliriz.

Daha önceki bir bölümde autotomiye olan eğilimle, röfülmana olan eğilim arasında bir koşutluk çizdiğim zaman, bu kavramı psikanalizden almıştım. Refülman süreci ilkesinin kendisinin bile, organik bir modele göre yaratıldığı açıktır. Eğer psikanalitik düşünce biçiminin uygulanmasıyla, böyle bir *organik röfülman* üzerine kurulu tüm bu önemli biyolojik olguların ilkel nedenlerini daha iyi yalıtmayı başarabilseydik, öyle görünüyor ki, bizim doğal olayları kavrayışımız özellikle derinleşmiş bulunurdu.

Yalnız hazzın hizmetindeki erotik tepilerle, yararlı amaçlara hizmet eden güdüleri organik yaşam sorununun tümünü kavramak açısından iki ayrı kavram olarak seçmek, bu araştırmanın önemli sonuçlarından birini oluşturur. Bununla birlikte, psişik yaşamda olduğu kadar, organik yaşamda da *geriye dönüş eğiliminin* ortaya çıkarılması, (Freud'ün "tepiler kuramı"nda daha önce saptadığı gibi) bundan çok daha fazla önem kazanacaktır. Öyle görünüyor ki, doğal bilimlerin kolay yaklaşılır cephesinin gerisinde, bireyin ve türün

evriminin çoktan beridir gerilerde bıraktığı evrelere ait bir işlev ve örgütlenme biçimi, bir çeşit *biyolojik bilinçdışı* yaşam sürdürüyor. Bu biyolojik bilinçdışılık yalnızca açık organik işlevlerin gizli bir düzenleyicisi gibi davranmaz, ayrıca uyku, cinsel yaşam ve organik hastalıklar gibi özlem durumlarda, tıpkı nevrozlarda ve psikozlarda olağan bilincin yerini ilkel psikolojinin alması gibi, eski eğilimleriyle apaçık yaşamsal işlevlerin yerini alır. Bunun için uyku ve cinsel birleşme örneklerini yeniden ele almak yeter; her iki durumda da tüm psişik yaşam (ve bedensel yaşamın bir bölümü) doğum öncesi varlık biçimine, belki de soyoluşsal planda en eskiye geri döner. Bununla birlikte, aynı düzeydeki incelemelere dayanırken, embriyoner işlev biçimine ve daha arkaik olan ateş, iltihap, kanama, ayrıca en sıradan patolojik hastalıklara değin geri dönüşü de yine algılamamız gerekiyor.

Eğer söylediklerimiz gerçekte de geçerliyse, olağan ve organik yaşamın apaçık olgularının *anlamı,* henüz derinliğine varılmamış yerlerin arkasında bulunuyorsa, o zaman psikanalizin önerdiği varsayımlarla olan benzerlik daha da açıklık kazanır ve yaşam üzerine sahip olduğumuz yüzeysel bilgileri, giderek daha *derin bir biyolojiyle* bütünlemek zorunda kalırız. Şimdi burada söylediklerimizle, daha önce söylediklerimiz arasında bir ilişki var. Çünkü genelde kavramlar yüzeyde kalır ve doğal bilimler biyolojik olayları tek yanlı betimlemekle yetinirler. Yakın zamanlara değin psikanaliz bile, yalnız psişe'nin (ruhsal olguların tümünün) genetik bakımdan birbirlerinden ayrı nedenselliğin birçok dizilerinde eşzamanlı olarak bulunan kendi öğelerine, daha bir kesinlikle, bir tek ve aynı öğeye sahip olma ayrıcalığı olduğu görüşünü destekliyordu. Analiz bu olayı, psişizmin çok boyut-

lu niteliğinin doğrudan doğruya bir sonucu olabilecek tüm psişik edimlerin sürdeterminasyonu[1] kavramıyla belirledi. Uzayda bir noktanın yerini saptamak için nasıl üç tane koordinat gerekliyse, benzer biçimde, psişik ve doğal olayların açıklanmasında da eğer *üçüncü boyut* doğru olarak tanımlanmamışsa, onu bir doğrular dizisine ya da bir şebeke planına katmakla yeterince belirlemiş olmalıyız. Şimdiye değin yalnız psişik işlevde gözlenen aynı öğenin güncel bir silsile ve bir dizi anı içine analitik açıdan eşzamanlı olarak girmesi ve yerleşmesi çok dikkate değer bir olaydır, çünkü bu aynı zamanda bilinçdışı anı izlerinin "zamandışılığı" anlamına da gelir. Psişik yaşam konusunda yaptığımız bu saptamaları biz biyolojinin yerine kullandık; yine biz bu saptamalara dayanarak cinsel birleşmeyi ve uykuyu güncel rahatsız edici uyarıların bir dışavurumu olarak betimledik; yine bunu yaparken, çoktandır zaman aşımına uğramış ana karnındaki ve sudaki ilkel durumların varlığını yeniden üretmeyi amaçlayan eğilimlerin dışavurumlarını betimledik. Cinsel birleşmeyle uykunun çok daha eski ve ilkel (inorganik dinginliğe doğru güdüsel arzu, ölüm güdüsü) bir dinlenme özlemine geri dönüşü temsil ettiğini bile sezinlemiştik. *Biyolojik bilinçaltı*nın görünür yüzeyinin altındaki tüm biyolojik olayların biyoanalitik incelemesiyle bunları da aynı biçimde ortaya koymak gerekir. Buradan çıkan sonuca göre, evrimin anlamı ve amacı ile ilgili tüm gereksiz sorular, köklerini geçmişten alan ilkel devinimlerin araştırılmasına kendiliğinden dönüşebilir.

Bu saptamaların hemen yararlı bir biçimde uygulanabileceği birkaç süreci açıklamama izin verilmesini diliyorum.

---

(1) Sürdeterminasyon: Birkaç belirleyici etkene başvuran bilinçdışının oluşumu (düşler, fantazmlar... - Freud, 1895).

Bebeğin beslenmesini alalım söz gelimi: Görünüşe göre bu beslenme süt emmenin, sindirim süreçlerinin, sindirilmiş besinlerin dokulara dağılışının, organizmanın kimyasal ve fiziksel ekonomisine (kalori hesabı) girişinin çok iyi betimlenmesiyle nitelendirilebilir. Ama bu olaylardan başka, biyo-analizcinin dikkatini çekecek olan şey bebeğin ilk besin nesnesinin bir çeşit annenin vücudu olduğudur (diğer bir deyişle, annenin dokusal öğeleri süte dönüşmüştür). Biyo-analizci, genital ve embriyoner asalaklıkta bildiği örneklere göre, anne sütü ve diğer hayvansal ürünlerle yaşayan insanın gerçekte tüm yaşamı boyunca bir asalak kaldığını, insan ve hayvan atalarının vücutlarına katıldığını ve konuğu olduklarının (anne, hayvan) besin ürünlerini terk ettiğini düşünecektir. Biyo-analizci bu yolda ilerlerken, ataların yutulması (phylophagie) diye adlandırabileceğimiz sürecin canlılar dünyasının her yerinde ortaya çıktığı sonucuna varacaktır. Hem et, hem otobur hayvan, otoburları yutarlar ve onları kendileri için gerekli olan organik maddeleri bitkisel besinlerden üretmeye bırakırlar. Otoburun kendisi bitkilerle beslenir ve onları minerallerden gerekli bitkisel özleri oluşturmakla görevlendirir. Biyo-analitik kavrama göre türler arasında gizli kalan şey sütle beslenme ve aynı zamanda pek iyi bir biçimde temsil edilmeyen beslenmenin tarihidir(*). Dikkatimiz bir kez bu durumlara doğru çekilince, beslenmenin özel durumlarında, örneğin hastalıklı durumlarında, genelde örtülü geriye dönüş eğilimlerinin daha net bir güdülenmesini herhalde ortaya çıkarabiliriz. Benzer biçimde, kusma belirtisinin arkasında da yalnızca bizim için bilinen nedenleri görmeliyiz,

(*) Hayvanların protein molekülleri düzeyinden başlayarak tüm bitkisel ve mineral geçmiş yeniden kurulabilir. Bunun peşini psişik analizle, kimyasal analiz arasında yapılacak derin bir benzerlik izleyebilir.

bunun yanında ayrıca bir tek ve aynı sindirim kanalının (ilkel ağız) sindirim hareketleri yaptığı bu ilkel embriyoner ve soyoluşsal döneme doğru geriye dönüş eğilimlerini de görürüz.

Connheim ve Stricker, *iltihaplı süreci* güncel uyarılara karşı bir tepkinin dışında ayrıca embriyoner biçimdeki dokulara bir çeşit geri dönüş olarak da yorumladılar. Eğer patolojik değişiklikleri tanır ve geriye dönüş eğilimlerini izlersek, bunların çoğunun bizim için anlaşılır olacağını düşünüyorum.

Organik hastalıkların biyo-analitik incelenmesiyle belirtilerinin büyük bir kısmının "organik libido"nun yeni dağılım düzenine indirgenebileceğini sanıyoruz. Organizma cinsel gereksinimlerini doyurduğu sürece, organlar da yararlı işleri yerlerine getirirler (tüm bedenin en iyi çıkarları için cinsel organın gerçekleştirdiği cinsel enerji toplama hizmetine bakınız). Eğer bu hizmet artık yerine getirilemezse, kendine kötü davranılan çocuğun özdoyumla avunması gibi, organlarda bütünün aleyhine olarak bireysel doyum eğilimi uyanması olasıdır. Bununla birlikte, organdaki zedelenmeler de özgeci işin askıya alınması ve dokularda "özerotik" sürecin yeniden yaşanması sonucuna varabilir. Psişik bir neden organik bir hastalığa yol açtığı zaman (Groddeck, Deutsch), burada söz konusu olan çok miktardaki libidonun ön-varoluştaki organik libidinal bir yapıyı geçmesidir. Damar devindiren sinirlerde ve beslenmedeki rahatsızlıklar, birbirlerinden salt yapay bir biçimde ayrılan nevrotik ve organik hastalıkların sınırında bulunurlar. Örneğin geçici bilinç yitimi, beyne gelen kan akışının yetersizliğinin bir sonucudur; ama biyo-analitik görüşün buna ekleyeceği bir şey daha var: Beyine kan akışı, iç organların hareketinin daha

da artmasını gerektirmiyorsa, bu durumda damar basıncının koşulları, ayakta yürüme öncesi döneme geri dönülüyor demektir.

Benim düşünceme göre, biyo-analitik düzeneklerin öntiplerini, bize en çok yakın olan nevrozların ve psikozların yapılarında her zaman buluruz. Sözün kısası, gözüpek animist bir zekâ, organik yaşamın psikoloji ve psikiyatri terimleri içinde düşünerek fizyolojik süreçleri, patolojik süreçler gibi betimleyebilir ve aynı zamanda Goethe'nin şu sözlerini anımsayabiliyor:

"Alle Glieder bilden sich aus nach ewigen Gesetzen,
Und die seltsamste Forme bewahrt im Geheimen des Urbild"(*)

Bu çalışmada *simgenin biyolojik bir bilgi kaynağı* gibi kullanılmasına bizim için izin verilmesi, bir an için biraz tuhaf da görünse, daha az önemli olmayan metabiyolojik bir yeniliği oluşturmaktadır. Daha önce saptamış olduğumuz gibi, psişik durumlarda ortaya çıkarılan "simgeler", fantazilerin raslantıya bağlı oyunlarının yalnızca bir anlatımı değildir, ayrıca biyolojik olarak "geriye itilmiş" olguların tarihsel anlam taşıyan izleridir. Bu da bizim genelde cinselliğin önemiyle ve birçok kısmi görünümüyle ilgili ve tümüyle yanlış olmayan özde yeni varsayımlara ulaşmamıza izin veriyor. Şimdilik bu görüş noktasının gelişimindeki içeriklerin olasılıklarını, ne de folklorün saf efsanelerinde, masallarda, mitlerde

(*) "Tüm Vücutlar ölümsüz yasalara göre biçim alırlar. Ve en garip biçim, ilkel modelin gizi içinde saklıdır."
Ortvay'ın açıklamasına göre röfulmanın psikanalitik incelenmesi, Mendel'in soyaçekim birimlerinin baskın ve gizil belirtilerine bir açıklama getirebilir.

ve özellikle düşlerin zenginliğinde gözlenen bilinçdışı biliminin niceliğini ölçebilecek durumdayız.

Bugün doğal bilimlerin tümü üzerinde egemen olan yararcılığın tek yanlı bakış açısı, kimi bilim dallarında (teknikte) yararlı olduğu kadar, daha derin tüm biyolojik kavrayışların yolunda da o kadar kapatabiliyor. Biz bu görüşe, yararcı düzeneklerin yanında, dışavurumlarından birisi tümüyle simgesel olabilecek hazzın çeşitli düzeneklerini de dikkate alarak ancak katılabiliriz.

Genital süreçleri incelerken, *evrim ve geriye doğru evrim* sorunlarıyla bol bol ilgilenmiştik. Bundan daha da öte, psişik yaşamın evrim sürecinde edindiğimiz saptamaları ve psikanalitik kuramları çok sade bir biçimde biyolojiye uygularken, yeni bir tür evrim bilimini de bu arada çaktırmadan araya soktuk(*). Şimdi bu deneyimi hiç değilse ana çizgileriyle betimleyelim.

Biz cinselliğin evriminin incelenmesini çıkış noktası alırken, aynı zamanda hem "gerçeklik duyusu"nun incelenmesinin sonuçları, hem de Freud'ün tepilerinin derinliğine incelenmesinin sonuçları içinde kaldık. Çünkü cinselliğin evriminde dıştan bir uyarı, yoksunluk ya da yıkım canlının işleyiş biçimlerini ve örgütlenmesini değiştirecek kararlara her zaman yalnız başına etki eder. Bizim tüm olarak ilgilendiğimiz konu, canlı varlıkların çevreye bu uyum çabasıydı (şu son büyük felaketlerden birisi olan denizlerin kurumasının zorunlu kıldığı). Eğer bu varlıklar yeni duruma uydularsa –bu bir gerçekti–, eski dingin durumu yeni ortamda elden geldi-

(*) İsviçreli biyolog Brun, bize yakın görünen yapıtında ("Ayıklama Kuramı ve Zevk İlkesi") bir karınca türünü örnek veriyor ve evrimle ilgili olarak "zevk ilkesi" hareketini çok güzel gösteriyor.

ğince ivedi olarak yeniden kurmanın gizli ereği içinde olduklarını kabul etmiştik.

Uyku, cinsel birleşme, hatta içi sıvı dolu bir dölyatağının gelişmesi ve genel bir biçimde gerçek iç döllenmeyle ana karnındaki gelişme, bunların hepsi, bizim varsayımımıza göre açıkça geçmişte kalan bir evrimin evrelerini yeniden kurmaya yönelik örgütlenmelerdir(*). Bu süreçle, insan psikolojisinde ola gelen *bilinçaltına itilme* ve bunların *geri dönüşü* arasındaki benzerlik, analizcinin dikkatinden kaçmamıştır. Arada öyle büyük bir benzerlik var ki, nevrozlar alanına uygulanan dinamiklerin evrim süreçlerinin yorumlanmasına –gerçekte bilincinde olmadan– uygulamış olduğumuzu kabul etmeliyiz. Ama burada özür dileyeceğimiz yerde, bu yöntemin yasal ve bilimsel bakımdan doğrulanabilir kabul edileceğini tasarlıyoruz, çünkü bu açıdan bakmanın tüm sonuçlarını düzenli olarak elde edersek, evrim kuramının bununla zenginleşeceğini sanıyoruz. Zorunlu olarak terk edilen denge durumunun yeniden kurulması *arzusu,* bizim kanımıza göre hiçbir zaman sönmedi, ama arada bir geri plana çekilmek zorunda kaldı, çünkü Ben'in güncel çıkarlarının kurduğu *biyolojik sansür,* bunun gerçekleşmesine engel oldu(**). Demek ki biyolojide de bir zevk ilkesinin değişik bir biçimini bulabiliyoruz ve buna gerçeklik ilkesi adını verebi-

(*) Olağandışı bir biçimde varolan ve çiftleşen dölyataklılar, gerçekte tüm "genitalite kuramının eksik kalmış bir estetiğidir. Çünkü bu dölyataklıların çiftleşmesine katılan organlar, "ikinci derecede" bir niteliğe sahiptirler (demek gerçek organ değildirler).

(**) Kimi kış uykusuna yatan hayvanların davranışında organik sansürün güzel bir örneğini görebiliriz. Dış sıcaklık düştüğü oranda bunların vücutları da soğur. Ama ortamın sıcaklığı belli bir derecenin altına düşünce, ısı üretimi hemen başlıyor, soğukkanlılığa geri dönüş duruyor ve hayvan uyanıyor: İliksi hayvan, beyinli hayvan oluyor.

liriz; daha önce psişik yaşamda saptadığımız gibi burada da sansür kesimi, zevk ilkesinin doğrudan doğruya dile gelmesine engel olduğu zaman, aynı güç çevreye uyum yönünde ve en büyük karmaşıklık içinde geriye dönüşü zorlar ve onu ileri doğru giden güce dönüştürür.

Dıştan gelen tüm sarsıntıların ilk sonucu, organizmanın içinde uyuyan autotomi eğiliminin yeniden canlanmasıdır (Freud'ün ölüm güdüsü) ve organik öğeler, kendilerine sunulan bir ölme fırsatını herhalde kaçırmak istemezler. Eğer düzen bozukluğu çok fırtınalıysa, yani travmatikse ve önceki yapının ilerleyici ahengine göre oluşmuyorsa, o zaman organizma tepilerinin eksik bir "düzenlemesi" ortaya çıkıyor; başlangıçtaki dağılma öğeleri, daha sonraki evrimin yapı taşlarını oluşturur. J. Loeb'in yaptığı deneylere göre, alçak basınçlı deniz suyunda yapay olarak döllenen deniz kestanesi yumurtaları, dış kabuktaki hücrelerin tahribiyle ölüyorlar; daha sonra ölü hücrelerin parçaları, dağılmaya karşı bir koruyucu zar oluşturuyorlar ve öte yandan dış basıncın etkisi altında hücrelerin içinde gelişme başlıyor(*). Bu yeniden oluşumu ve evrimin bu yeniden başlamasını nasıl tasarlıyoruz diye soran felsefecilere hiç de gizemci düşüncelere başvurmaya gerek duymadan kolaylıkla yanıt verebiliriz. Bu olgularda ortaya çıkan "özgecilik" yalnızca basit bencilliklerin ustaca bir bileşimi olabilir; bununla birlikte, belli bir dereceye varmış olan karmaşık yapı (organik) dağılma ürünleri üzerine geriye dönüş yönünde etki eder ya da hiç değilse, organizmanın hemen koşmamasına katkıda bulunur; tersi durumda, kendi öz atıkları sınırları içinde yeniden yapılanır, hatta kendi geli-

(*) Spermanın da yumurta üzerine etkisi belki yıkıcıdır, ama bu yıkımın geriye dönüş yönü, daha sonraki ileriye dönük yönce değiştirilir.

şimini izlemesi için kısmi yıkımın ürettiği tepi gücünü kullanır.

Ne olursa olsun, evrim süreçlerinin biyo-analitik görüşü her yerde yalnızca *daha önceki yaşam ya da ölüm durumlarının yeniden kurulması arzusunu* görüyor. Histerinin psikanalitik incelemesinin bize öğrettiğine göre, arzunun gücü organizmanın içinde bile öylesine etkindir ki, bir arzu vücut içinde ("maddileşebilir", vücudu kendi fantazisine göre dönüştürebilir. Arzunun böyle eğilimlerinin psişik yaşamın dışında, yani biyolojik bilinçsizlik alanında da ayrıca etkili olabileceği olasılığını dışta bırakmak için hiçbir neden yoktur; Freud ile uyum içinde kalarak bir varsayım geliştirmeye hazırız: Lamarck'ın çevreye uyum kuramı, evrimin etkeni gibi alınan arzunun yardımıyla ancak anlaşılabilir.

Temel görüşümüze daha bir açıklık kazandıralım: Organizmanın sırayla gelişen biyolojik katmanları ve önceki tüm evreleri şu ya da bu biçimde varlığını (olduğu gibi ç.n.) sürdürür ve sansürün direnişleriyle birbirlerinden ayrı tutulur; öyle ki, biyo-analitik bir inceleme, organizmanın en gerilerde kalan geçmişini, güncel davranış ve işleyiş biçimlerine bakarak yeniden kurmaya izin verir.

Her ne olursa olsun, evrim kuramının en son açıklamaları olan çok karmaşık süreçleri kabul etmekten vazgeçmemiz gerekli oldu. Örneğin, organların ileri doğru ya da geriye evriminin açıklanması için onların kullanılıp kullanılmamasını Lamarck kınarken, kendisinin de gerçek sorundan yana olduğunun ayrımında bile değil, çünkü bu soruna göre canlı varlığın organı, mekanik bir makina gibi kullanılacağı yerde, canlı bir varlık olarak kullanıldığı zaman daha bir güç kazanır.

Bozulan bir dengenin yeniden kurulmasına yönelik etki altında ve diğer cinsel enerjilerin geri çekilmesiyle bozulan bir organ üzerine çok güçlü bir karşı cinsel enerjinin nasıl yayıldığını, histeri ve pato-nevrozla ilgili çalışmalarımda göstermiştim. Karşı yatırımlar, bir yandan diğer organları zararlı etkilerden korumaya yarar, öte yandan, sağaltım ve yeniden canlanma için bir enerji kaynağı oluşturur. Bu söylediklerimiz, bir organın çalışması üzerine etki eden süreğen rahatsız edici etkenler için de geçerlidir. Böylece, histero-pato-nevrotik tepki biçimi, çevreye uyum ya da evrim alanında tüm uygulamalarla işbirliği yapan enerjinin bu yer değiştirmelerine bir örnek oluşturabilir.

İkinci derecede bir görüşü de burada açıklayabiliriz: Bizim geliştirdiğimiz kurama göre, canlı için dayanılmaz dönemlerde zorunlu olarak kabul edilen ve hatta tepisel enerji biçimi altında içe yansıtılan röfule zevkin belki de geri dönüşü, Spencer'in açıkladığı *ayrımlaşma* ve *bütünleşme* evrimine yön veren seçenek görüşe gerçek bir açıklık getirecektir. Gereklilik organizmayı değişime zorlar; röfule arzu, terk edilmiş duruma hepten geri dönmesi için onu isteklendirir ve terk edilmiş durumun adeta "yenilenmesi" için onu teşvik eder.

Geri dönüş güdüsü, yeni duruma zorunlu olarak uyduğu zaman, evrim sırasında "hizmet dışı kalmış" organları ve işlevleri ele geçirmesi olasıdır. Örneğin bir kuyruğa sahip tüm hayvanlarda, daha önce vücut için bir dayanak olan ve sonra körlenen omurganın kuyruk bölgesi, hareketle anlatım organı oldu ve bunu en eski tepki biçimlerine bir geri dönüş gibi düşünebileceğimizi de Darwin ve Freud'den beri biliyoruz. Çevreye uyumun çok önemli istekleri olduğu dönemlerde böylesi sinmeler, daha sonra büyük tehlikeden kurtulduğunu anlar anlamaz, yapıcı etken olarak harekete geçmek için belki de

geriye dönüş eğilimini gizlemektedir. Ayrıca çevreye uyum etkinliklerinin en zorlayıcısının bile dinlenme dönemlerinde, yani tüm organizma geriye dönüş yaptığında, tüm oluşumu adeta bir anlatım hareketine (uyku, cinsel birleşme) indirgediğinde, kesintiye uğraması için her şeyi öngörmüştür(*).

(*) Çevreye uyumla ilgili diğer birkaç "biyoanalitik" görüşü burada kısaca sayabiliriz. Çevreye uyum autoplastik ve alloplastik olabilir; birinci durumda, vücudun kendisinin örgütlenmesi değişen koşullara uyar; ikinci durumda, organizma bedensel değişiklikleri yararsız kılacak biçimde dış dünyayı değiştirmeye kalkışır. En "zekice" ve en özgül "insanca" olan alloplastik evrim biçimidir; bununla birlikte bu evrim biçimi hayvanlar dünyasında da çok yaygındır (yuva yapımı). Dış dünyanın değişime uğraması, organizmanın kendisinin değişmesinden çok daha hızlı olur. Zamanımıza değin gelen hayvanlarda belli bir "süre duyusu"nun olduğunu varsayabiliriz. Autoplastik salt geriye dönüş (gereksinimlerin azaltılması, daha ilkel bir düzeye düşüş) ya da ileriye dönük (yeni organların gelişmesi) olabilir. Devingenliğin gelişmesi (daha elverişli bir ortamın araştırılması), autoplastik uyum ekonomisine yol açar.

Uyum demek, her zaman doyum veren alışık nesnelerden vazgeçme ve yeni nesnelere alışma demektir, öyleyse bir düzen bozukluğundan doyuma dönüşümdür (başlangıçta zor gelen bir değişiklik). Organ, dayanılmaz uyarıyla özdeşleştikten ve bunu içe yansıttıktan sonra bu durum ortaya çıkar. Böylece, düzen bozucu olay, Ben'in (güdünün) bir parçası olur ve bunun sonunda iç dünya, ortamın ve onun yıkımlarının yansımasına dönüşür.

Organlar, diğer bir deyişle, yeni yaratılmış organik işlevler, eski organları yok etmeden yalnız onlara dayanırlar; eski gereç yeniden kullanıldığı zaman bile, örgüt, diğer bir deyişle, görünürde terk edilen işlev, "biyolojik bilinçdışında" gücül olarak varlığını sürdürür; kimi koşullar onu yeniden harekete geçirebilir. Bu kalıtsal tortuları, röfulmanın düzeniyle karşılaştırabiliriz; örneğin genel ilke uyarılabilirliğin üstünde, halen bir yöne sahip olan refleks uyarımı, yine onun da üstünde, psişik seçmenin (ayıklamanın) tepkisi kuruludur. Marazi ya da diğer özel durumlarda (derin hipnoz, hint fakirliği), ruhsal durum kendi işlevini askıya alır ve organizma, refleks uyarılabilirliği evresine ya da daha ilkel uyarılabilirliğe geri döner.

Yaşamın analitik bilimi olan biyoanaliz, yaşamın başlangıcı ve sonuyla ilgili sorunlar karşısında tavır almaktan kaçınamaz. Daha önce cinsel organlar kuramında, cinsel çekiciliğin temel nedenini incelediğimiz zaman, canlı yaşamın sınırlarını aşmak zorunda kalmıştık. Benzer biçimde Freud'ün kendisi de kimyasal ve fiziksel çekim olaylarında tüm yaşamın bağlantısını sağlayan Platoncu Erosla bir benzerlik görüyor. Gerçekte, fizikçilerin söylediğine göre, görünüşte "ölü" olan maddede çok yoğun bir hareket gözlenebilir (örneğin elektron kuramı, ç.n.), bu daha az değişken nitelikte de olsa, burada söz konusu olan bir "yaşam"dır. Fizikçiler gerçek ölümden, salt dinginlikten söz ederken, olsa olsa termodinamiğin ikinci ilkesine göre tüm enerjinin dağılarak ölüme mahkûm edildiğini doğrulayarak bir kuramdan söz ediyor olabilirler. Bununla birlikte, dağılan enerjinin, çok büyük aralıklarla da olsa devirli olarak yeniden bir araya geldiğini ileri süren doğabilimcileri var(*). Bu onaylamayı, Darwin'in doğal ayıklama kuramıyla birleştirebiliriz; ona göre tüm değişiklikler gerçekte bir raslantıdan başka bir şey değildir ve içkin eğilimler pek dikkate alınmazlar(**). Bunları söylemekle birlikte biz daha çok Lamarck'ın evrim kuramıyla ilgili söylediği psikolojik düşüncelerinden yana olaca-

(*) Mernst, Yeni Araştırmaların Işığında Evren, 1921.

(**) İnorganik birlikler içinde, canlı varlığın bir özelliği olduğunu bildiğimiz bu "uyarılabilirlik" bulunduğu varsayımını bir kez kabul edince, bu öğelerin karşılıklı çekimini doğrulayan ne varsa, onları da gözlerimizin önüne getirebiliriz. İki öğenin birbirleriyle kaynaşması, hiç değilse daha bir üstünlük sağlayabilir ve birbirleriyle birleşen kısımları, dış dünyanın düşmanlığına karşı tek tek olduklarından daha az bir yüzeyle görünürler. Böylece üretilen bir "enerji ekonomisi", buna göre ilk "zevk"tir. Tüm bunlara benzer bir şey de cinsel birleşmede ortaya çıkar.
Öte yandan Bölsche, yerle güneş arasındaki çekimi, cinsel çekimle karşılaştırmaktadır.

ğız, çünkü ölüm güdüsüyle yaşam güdüsü arasında tam bir ayrımın olmadığını kabul etmek akla daha yakın; "ölü" denen, yani inorganik olan maddede bile bir "yaşam tohumu" var ve sonuç olarak dağılmanın yol açtığı yüksek düzen bileşimine doğru bir dönüş eğilimi var. Doğal bilimlerin çoktan beridir açıkladığına göre, ölüm eğilimlerini paylaşmadan yaşam olmaz. Son zamanlarda Freud, tüm canlılardaki ölüm güdüsünün etkisini açıklığa kavuşturdu:

"Das Ziel alles Lebens ist der Tod", çünkü "das Leblose war früher da, als das Lebendige"(*)

Ama belki de "mutlak" ölüm diye bir şey yoktur bile; belki de inorganiğin içinde yaşamın tohumları ve geriye dönüş eğilimleri hazır olarak vardır, gizlidirler; ya da Nietzsche'nin kendisi de şunları söylerken belki de haklıdır: "Allen unorganische Materia ist aus organischer entstanden, es ist tote organische Materie. Leichnam und Mensch"(**). Bu düşünüşe göre, yaşamın başlangıcı ve sonuyla ilgili sorunu kesin olarak terk etmemiz gerekiyor ve yaşamın ya da ölümün hiçbir zaman yalnız başına egemen olmayı başaramadığı ve yaşamla ölüm arasındaki eğilimlerin durmadan gidip geldiği organik ve inorganik tüm evreni birlikte düşünmeliyiz.

Biz doktorlar hiçbir zaman rahat bir "can çekişme"ye tanık olmuyoruz; hem adından da anlaşılıyor ayrıca. Artık yaşama uyum sağlayamayan bir organ bile, ölüme karşı savaşım verir. "Doğal", rahat, ölüm güdüsünün soğukkanlılığını dışavuran bir ölüm, belki de yalnızca ölüm güdüsünün ağır

(*) "Tüm yaşamın amacı ölümdür, çünkü cansız canlıdan önce vardı."
(**) "Tüm inorganik madde, organik maddeden, ölü organik maddeden gelir. Ölü vücut ve insan."

bastığı fantastik arzumuzda varolabilir. Yaşam nasıl bir doğum sarsıntısıyla başlıyorsa, her zaman da öyle bir yıkımla bitiyor. Her şey, can çekişme durumlarında bile, sanki ölümü doğum imgesine göre biçimlendirmeye yönelik geriye dönüş özellikleri ortaya çıkacakmış gibi geçer ve doğum imgesinin varlığı, can çekişmeyi hafifletir. Yalnız sıkışık anlarda (kimi kez biraz daha önce) son solunum hareketleri hızlanır ve ölümle tam bir uzlaşmanın olduğu saptanabilir; hatta kimi kez cinsel kavgadan sonraki boşalmada olduğu gibi, tam bir dinginlik durumuna geçişi gösteren hoşnutluk belirtileri görülebilir. Yine ölümde de, uykuda ve cinsel birleşmede olduğu gibi, ana karnına dönüşe benzer özellikler ortaya çıkar. İlkel insanların ölülerini ana karnındaki dölüt gibi çömelmiş bir durumda gömmeleri nedensiz sayılmaz; düşlerde ve nimetlerde, ölümle doğumun simgesel benzerliği bir raslantı gibi sayılamaz.

Böylece çıkış noktamıza geri dönmüş olduk: Cinsellik kuramındaki ana karnına geri dönüşün çekirdeksel anlamına şimdi biyolojideki genel anlamını da ekleyebiliriz.

KADIN VE ERKEK

KADIN VE ERKEK

Bugün kendimi çoğu zaman kulağımıza gelen eleştirilerden korunma gereği içinde sayıyorum. Psikanaliz her şeyin nedenini yalnız cinselliğe dayandırmalıdır denirken, hiç kuşku yok olayların gerçekliği zorlanıyor. Burada kadınla erkek arasındaki cinsel ayrımdan söz etmek istediğim için, bu konudan söz ederken aynı zamanda cinsellik konusunu da işlemek çok gözüpeklik isteyen bir şey olmasa gerek. Çünkü kadınlıkla erkekliğin dış görünüşlerinin ve psişik niteliklerinin, cinsel organlarının ayrı olmalarının bir sonucu olduğundan aklı başında hiç kimse kuşkulanmaz. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu alandaki incelemelerde biyologlar bizden öne geçtiler. Hayvanlar üzerinde yapılan kesin deneylere göre, cinsel bezlerin kaldırılması ya da takılması sayesinde cinsel karakterler ortadan kaldırılabilir ya da tersine çevrilebilir. Buna benzer biçimde, cinsel karakterler üzerindeki salt psikolojik etkiler de biyologlar için tam bir yenilik sayılmaz. Bunun için bir tek örnek vermek yetişir.

Tam cinsel dumura uğramış erkek bir fare, daha doğar doğmaz yalnızca diğer erkek farelerin arasında yaşıyor ve bir gün birden dişi farelerin kafesinin yanına yerleştiriliyor. Kısa bir süre sonra, hem dış, hem iç, ayrıca davranışları bakı-

mından erkeklik yönünde bir değişime uğruyor, bütün bunlar yalnızca dişilerin görünüşü ve kokularının etkisi altında oluyor (Steinach). Böyle bir durumda, psişik etki altında bir cinsel karakter değişiminden söz etmek, hiç de abartma sayılmaz. Buna itiraz edecek olanlar, hayvanın psişik ya da yarı psişik nitelik payını ilke olarak reddedenlerdir.

Hiç kuşkusuz kimi kez psikanaliz güncel biyolojiyi savunanlardan daha uzağa gidiyor.

Freud'ün, biyolojinin en karanlık bölümlerinden birisi olan güdüler kuramını salt psikanalitik deneylere dayanarak nasıl aydınlattığını daha önceki yazılarımda açıklama fırsatı bulmuştum. Freud'ün nevrozları analitik etmesi, insanda cinsel güdülerin yeniden kurulmasına, "çocuk cinselliği"nin varlığının ve birisi gizil dönem olmak üzere cinselliğin iki zamanda gelişiminin kanıtlanmasına izin verdi. İnsanda, dölüt döneminin sonunda cinsel bezler bedene göre çok gelişir, doğumdan sonra yaşamın başlarında belli bir gerileme gösterir, sonra egemenlik öncesinde çok önemli bir biçimde büyür. Ayrıca bizim ergenlik dediğimiz dönem, gerçekte cinsellikte ilk dönem değil, ikincidir. Freud birincisini ortaya çıkarmadan önce, kimse bu dönemden kuşkulanmamıştı.

Beni bir adım daha ileri atmaya iten, ayrıca cinsel birleşmenin açıklanması için psikanalizin edindiği deneylere ve libido kuramına bağlayan Freud'ün –hem yalnız onun da değil– elde ettiği sonuçlar oldu. Bu anlamda kendim için yararlandığım ve okuyucunun da katılmasını istediğim varsayımlardan birincisi, adına erotizmlerin "amfimiksi" dediğim oldu. Bizim genitallik kavramımız, daha önce kabul ettiğimiz gibi, kısmi denilen tepilerin ve erojen bölgelerdeki uyarıların

genitalliğe eklenmesiyle oluşur. Çocuk ağzı, boşaltım organlarının ağızlarını, deri yüzeyini, göz ya da kas hareketlerini vd. kendine özdoyum veren olanaklar gibi kullanır; çocuk bunlardan hiçbirini uzun süre kullanmaz, başka türlü söyleyecek olursak, özdoyumun kendisi hâlâ anarşiktir. Daha sonra, zevk eğilimleri belirli odakların çevresinde yoğunlaşır: Oral ve sadist –anal denilen bu düzenlenme, daha önceki anarşi dönemini geride bırakacak bir gelişmenin başlangıcı olur. Benim burada yapmaya kalkıştığım şey, bu bir araya gelmenin son biçimine, diğer bir deyişle, genital duruma değin incelemeyi götürmek oldu.

Benim edindiğim kanıya göre, bilinçaltına giden kimi organik öğelerin olumsuz olarak ortaya çıkışı, vücut organlarının her zaman daha çok kendini korumasına (öz-koruma) yol açıyor. Buradan çıkan sonuca göre, onların bu alandaki işlevsel güçleri dikkate değer ölçüde artıyor. Önce serbest dolaşan, sonra bilinçaltına giden cinsel enerjinin yönsemeleri, zevkin özel deposu olan cinsel aygıtta sonunda biriktikleri zaman, orada birbirlerine karışırlar (amfimixie: Kaynaşma terimi buradan geliyor) ve devinimli olarak boşalırlar.

Bugüne değin hayvanbilim, cinsel işlevin erekbilim kavramının genişçe egemenliği altındaydı ve içinde bulunduğu bireysel psikolojiden kökten uzaklaştı; bununla birlikte şimdiye değin benim birey üzerine olan çalışmalarımda bana bir tek görüşü benimsetti: Genital işlev kavramı, eğer deyim yerindeyse, her şeyden önce bir gerilimin yol açtığı ürünleri atma, bir "boşalma" sürecidir; eğer salt psikolojik terimlerle söyleyecek olursak, zevk almayla sonuçlanan, ana türün korunmasıyla ilgilenenleri zorunlu olarak göz önüne almayan bir etkinliğin (dönümsel, ç.n.) yinelenmesidir.

Burada akla gelen soruya göre öğrenmek istediğimiz şey, tam bu tip bir etkinliğin hayvanların bu denli büyük bir kısmında cinsel birleşme biçiminde değişmeden niçin yinelendiğidir. Bu soruya sadece varsayım biçiminde bir yanıt vermeden önce, biraz daha serüvenlere atılmamız gerekiyor.

Dünyaya yeni gelen bir bebeğin ilk uykusunu, doğum öncesi dingin duruma yeterince bağlı bir karşılık olarak betimlediğimi belki anımsayacaksınız. Daha sonraki tüm uyku durumunun da ayrıca doğruladığı gibi, bu uyku durumunun, doğum öncesi koşula geri dönme arzusunun sanrılı bir doyumunun anlamına bürünebileceğini de eklemiştim. Çocuk için uyanık durumdayken ağız yoluyla emme zevki, daha sonra anal yolla (dışkı çıkarma zevki ve onu denetleme denemeleri) alman zevk, ana karnındaki sonsuz mutluluk durumuna, gerçeklik dünyasında hizmet etmeye yöneliktir. İlk eğilime geri dönüş olarak ortaya çıkan cinselliğin kendisi ve onun doyumu, bu kez aynı anda *sanrılı, simgesel* ve *edimsel* olarak yer alır. Doğum öncesi koşulun mutluluğuna gerçekten kabul edilenler, yalnız tohum hücreleridir. Cinsel organın kendisi ise, bu büyük özlemi kendi etkinliğinin doğası gereği simgesel olarak dile getirir. Oysa bireyin geri kalan kısmı, tıpkı uykuda olduğu gibi sanrılı bir biçim altında bu mutluluğu paylaşmakla yetinir. Buna göre ben cinsel boşalmayı, yeni doğan bebeğin ilk uykusunda ya da ilk açlığı giderildikten sonraki rahatlığında duyumsayabileceği bilinç dışı sanrının heyecanlı bir birlikteliği gibi sayıyorum.

L'appétit vient en mangeant!(*). Cinsellik kuramının bu birinci bölümü bir kez bitince, onun özümlenir kılınmasının çekiciliğine karşı direnemedim. Bununla birlikte, üst üste

(*) *İştah yerken gelir.*

yığılacak varsayımların da hiç kabul edilecek bir yöntem olmadığını ya da bunları büyük bir temkinle kabul etmek gerektiğini çok iyi biliyorum. Eğer buraya kadar söylediklerimizde zayıf bir kuramdan başka bir şey görmüyorsanız, şimdilik bu temeller üzerine kurulacak olan üstyapının da tümüyle düşsel bir tasarım olarak kabul edilmesi gerekecek. Bunun sonucu olarak benim arzu ettiğim şey, cinselliğin soyoluşsal kuramını, bir peri masalı biçimi altında sunmaktır.

Buna göre yeryüzünün hâlâ sularla kaplı olduğu bir zamanı gözlerinizin önüne getirmenizi isteyeceğim. Tüm bitkisel ve hayvansal yaşam kendi varlıklarını bir deniz ortamında sürdürüyorlar. Bununla birlikte, jeolojik ve atmosferlik koşullar, denizlerin sular üzerine çıkan yatak kısımlarına değin ulaşıyorlar. Böyle kuru bir yerde duran bitkiler ve hayvanlar öyleyse ya ölürler, ya da kara ve havanın varlığına uyarlar. Bu durumda artık suyu değil özellikle havayı kullanmaya alışmaları gerekir, çünkü varlıklarını sürdürmek için kendilerine gerekli olan oksijen ve karbondioksittir. Suda yaşayanlar arasında en çok gelişen ve omurgalılar dizisinin en eskisi olan balık atalarımızla bir an için ilgilenelim. Kimi balıkların tümüyle kuru olmayan yerlerde kaldıkları, yaşamlarını derin su birikintileri içinde sürdürme şansına sahip oldukları düşünülebilir– hem araştırmalar da bunu doğrulamaktadır; su durum kendilerine hava ile solumaya uyma olasılıkları sunar, diğer bir deyişle, artık işlerine yaramayan solungaçların yerini akciğerler alır.

Gerçi ben kendi görüşümü size daha önce sunmuştum: Yalnızca kazara ortaya çıkan bir solunum çeşidi ya da sürekli bir solunum değil, yoğun bir solunum, yeni bir organın oluşumunda ya da daha iyi uyum sağlamasında rol oynayabilir. Kolayca anlaşılacağı gibi besin aramak için yer değiştirme

zorunluğu canlıları özel devinim organlarını geliştirmeye yöneltti: Bacaklar ve ayaklar. Bunun sonucu olarak balık yerden yere sıçrayarak ve akciğerleriyle soluyacak, diğer bir deyişle, kurbağa olacak.

Oysa ben burada bir peri masalından değil, sahip olduğumuz yaşayan bir canlıdan örnek verdim. Evrim kuramının haklı olarak göstereceği gibi kurbağanın gelişimi, birbirinden tümüyle ayrı iki evrede gerçekleşir. Yumurtadan doğan kurbağa yavrusu –iribaş– suda bir balık gibi yaşar ve havayı solungaçlarıyla alır. Daha sonra akciğerler edinir ve karada yaşayabilir. Bir ikiyaşamlı olur.

Bunu izleyecek kuramlara gelince, hepsinin sorumluluğunu ben üstüme alıyorum. Çok iyi bilinen bir olayı bin kez yeniden düşünüyorum: Suda yaşayan hayvanların büyük çoğunluğunun döllenmesi, yine su içinde yer alır ve ana vücudunun temsil ettiği koruyuculuk burada geçerli değildir. Bu canlılarda gerçek anlamda bir cinsel birleşme olmadığı gibi, dışta gelişmiş bir cinsel birleşme aygıtı da yoktur. Dişi yumurtasını suya bırakır, ona yakın duran erkek su içinde yumurtayı döller. Çoğu durumlarda dişi ile erkek arasında hiçbir değinme olmaz. Bir kez kuru yere inince ve ikiyaşamlı olunca, erkek dişiye tutunmak için ayak uçlarında kabartılar oluşturuyor, daha sonra sürüngen durumuna geçince, yumurtanın ana karnında büyümesi için özel organlar geliştiriyor. Sürüngenler aşamasından başlayarak karada yaşayan tüm omurgalılar karın içi embriyoner gelişmeyi tanıyorlar. Memeliler kendilerinden öncekilerden yumurtalarının özellikle kırılgan olmalarıyla ve bu yumurtalarının içinde bol sıvı bulundurmalarıyla ayrılırlar, öyle ki, büyüme sırasında bu yumurta kırılır ve anne bebeği kendi vücut sıvısıyla beslemeye başlar.

Biyolojinin verilerine dayanarak kendi kuramımı daha da geliştirebilirim, ama içten davranacağım ve beni bir adım ileri götürenin psikanalitik deneyler olduğunu söyleyeceğim. Gariptir, beni bu araştırmaya iten Freud'ün *Düşlerin Yorumu* kitabı oldu. Doğumla ilgili ya da gebe kadınların gördüğü düşlerin analizinde, cankurtaran simidini temsil eden bir imgeyi ya da yaşanmış bir düşü açıklamak için doğum simgesine denk düşecek olası başka bir açıklamayı çoğu zaman bulamıyoruz. Ve hatta büyük güçlükler içinde bulunan insanların ya da bir kaygıdan acı çeken insanların düşlerinde cankurtaran simidi, bir kurtuluşu ya da bir arzunun gerçekleşmesini temsil edebilir. Kaygısal rahatsızlıklarla, ilk büyük sıkıntı olan doğum ilişkileri üzerine benim söylediklerimle Freud'den öğrendiklerimizi eğer aklınızda tutuyorsanız, belki beni izlemeye hazır olabilirsiniz ve boğulma tehlikesinden kurtuluşun mutlu simgesinin temsili olarak bu tehlikeden kurtuluşun tipik düş yorumunu anlayabilirsiniz.

Yaşam olaylarının psikanalitik yorumu işte bu noktada yerini aldı. Benim düşünüşüme göre cinsel ilişki nasıl sanrılı, simgesel ve gerçek bir tarzda, hiç değilse dile gelişinde bir çeşit geriye dönüş anlamı kazanıyorsa, benzer biçimde döl yatağındaki sıvı içindeki varoluş ve doğum da, büyük değişikliğin ve hayvan soyundan gelen atalarımızın yer-hava yaşamında çevreye uyum için verdiği savaşımın bir anısı olabilir. Demek ki cinsel ilişki, türün başına gelen felaketlerin izlerini taşıdığı kadar, bireysel felaketin anılarının izlerini taşıyor.

Bu varsayımı geliştirirken neler söylediklerimin ayrımındayım: Bilimsel kavramlarla kökten ayrılıyorum. Çünkü ben yalnızca bilinçaltında kalma, simgelerin oluşumu ve diğer organik olgular gibi salt psikolojik kavramları bir yerden

başka bir yere aktardım. Bununla birlikte öyle düşünüyorum ki, psişik durumdan organik duruma bu keyfi geçişin genellikle buluş diye adlandırılan mutlu esinlemelerden birisi değil de, gerçekten basit bir sapma olduğunu söylemeye hiçbir şey izin vermez. Ama ben yine de, araştırmada yeni bir yönlendirmenin öncül düşüncelerinde olduğu gibi bir eğilim içindeyim. Ne olursa olsun, bu yeni araştırma yöntemine bir ad vermek için elimi çabuk tuttum ve ona "biyoanaliz" dedim.

Düşte, korku ve kurtuluş duygusuyla bağlantılı olarak sulardan cansimidiyle kurtulma imgesini yalnızca doğum sürecinin soydan gelen bilinçdışı izleri gibi değil, ayrıca kuraklık felaketine soyun kendisinin eriştiği uyum olarak yorumlamama şimdiki durumda biyoanalitik yaklaşım izin veriyor.

Şimdi de bu jeolojik sarsıntıya karşı iki cinsin gösterdiği tepkinin tarzına geliyoruz. Burada da yoluma devam etmemi bir kez daha psikanalize borçluyum. Her neyse, söylediklerimin anlaşılması için, her iki cinste de aşk yaşamının gelişmesini sonuna değin incelemek zorundayım.

Kız ve erkek çocuklar daha ilk yıllarda aynı şekilde emme ve sadist-anal, hatta özdoyum biçimleri altında-özerotik zevkler aramakla birlikte, kızların henüz erken yaşlarda erkek çocuklarla çatışmaktan çekindikleri hiç kuşkusuz görülüyor. Öte yandan, insan varlığının organik olduğu kadar, ruhsal yapı bakımından da erdişi (iki eşeyli) olduğunu biliyoruz. Erkek çocuklar gelişmemiş memeler, kızlar ise yine gelişmemiş erkeklik organı (bızır) kalıtsal yoldan alıyorlar. Anatomide klitoris adı altında bildiğimiz bu organ, ilk başlarda bedene göre daha çok gelişmiştir, daha sonra gelişmesi iyice durur. Kadınlarda yapılan analizlere göre, uyarı böl-

geleri içeriye, vücudun derinliğine doğru kayar. Buna karşılık erkekte fallus (kamış), durmadan büyür ve cinselliğin en önemli bölgesi olarak kalır. Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler, karşıt cinsler arasında çıkan kavganın erotik etkinliklere, hatta cinsel edimlere öncülük ettiğini gösteriyor. İnsan soyunda bile kur yapma, kavga öğesini içerir, gerçi uygar toplumlarda bu öğe oldukça çok değişmiştir. İnsan türünde iki cinsel birleşme kanlı bir saldırıdır, kadın buna güdüsel olarak karşı koyar, ama bu karşı çıkışta kesin bir uzlaşma, hatta doyum ve mutluluk arama vardır.

Haeckel'in "temel biyogenetik yasası"na göre bireyin gelişim tarihi, türün tarihinin özet olarak yinelenmesidir; ben bu yasayı onaylarken, karada yaşama uyum sırasındaki cinsel ilişkilere göre bir görüş edindim.

Her iki cins de belki bir organizmanın içinde yitirilen deniz yaşamının yerini alacak ve tohum hücrelerine besin ve nemlilik sağlayacak bir sığınak arama eğiliminin kendilerinde uyandığını duyumsadılar. Bu mutlu durumu hiç değilse simgesel ve sanrılı planda tohum hücreleriyle paylaşma özlemine kapıldılar. Böylece her ikisi de erkek cinsel organ geliştirdiler ve böylece hangisine acı çekme, annelik görevi ve cinsellikte edilgenlik rolünün düşeceğine karar verecek korkunç kavgaya yol açtılar. Bu savaşımdan yenik çıkan kadınlık görevini yüklendi. Buna karşılık, onun acılarını ve güçlüklerini dengeleyen kadınlık ve annelik mutluluğu oldu. Bu gerçekleşmenin ve psikolojik sonuçlarının önemine daha sonra geleceğim, ama şimdiden bildirmek isterim ki, gerçekte olduğunu varsaydığımız bu olay, kadının fizyolojik ve psikolojik karmaşıklığını en iyi açıklayan olaydır: Kadının en azından organik açıdan çok incelikle ayrımlaştığını, diğer bir deyişle, daha karmaşık durumlara daha iyi uyduğunu bi-

ze açıklıyor. Erkek kadına kendi istemini kabul ettirdi, ama bunu yaparken uyumun zorunluluklarından kaçındı ve daha ilkel kaldı. Kadın ise tersine, yalnız ortamdan gelen güçlüklere değil, erkeğin kabalıklarına da uymasını bildi.

Bununla birlikte, sıkıntılar erkek cinsini de bağışık tutamazdı, bana kalırsa ona dışardan az çok itim kazandıracak jeolojik bir yıkım yaşadı bu kez. O zaman yeryüzünün geniş bir bölümü buzlarla ve sularla kaplandı, biz buna buzul çağ diyoruz. Bu altüst olmadan etkilenen kimi yaratıklar, yeryüzüne "auto-plastik" olarak uyum sağlamaya çalıştılar, diğer bir deyişle, beden ısılarını koruyacak bir örtü geliştirdiler. Diğerleri ise, özellikle insanın hayvan ataları, bu arada belki de ilkel insanın kendisi, gelişmiş bir beyin ve uygunsuz koşullar içinde bile korumayı güvence altına alacak bir uygarlığın yaratılması sayesinde bu duruma bir çıkış yolu buldular.

Freud'ün daha önceki Darwin ve Robertson Smith'in varsayımlarına dayanarak psikanalitik veriler üzerine kurmayı başardığı önemli bir buluşu hiç değilse geçerken anımsamak gerekiyor. Sağlıklı insanlarda karakter özelliklerini ve sonra nevroza yakalanacakların hastalık belirtilerini yönlendirmek için tüm bireylerin gelişiminde ödip kompleksi denen şeyin önemine daha önce değinmiştim. Oğulların anneye ve diğer kadınlara sahip olmayı güvence altına almak için verdikleri kurtuluş ayaklanması tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Oğullardan hiçbirisi, baba kadar güçlü çıkıp kendi istemini tüm oymağa kabul ettiremedi. Vicdan rahatsızlığı onları baba yetkesini, ana özlemini yeniden aramaya ve eski düzeni yeniden kurmaya zorladı. Aynı sonuca varmak için bu kavga bireysel düzeyde yinelenip duruyor. İlk çocukluktaki cinsel ergenliği (0-6 yaş, ç.n.) uzun bir gizil dö-

nem izler; benim görüşüme göre bu gizil dönem, buzul çağdaki ya da onun sonundaki bireysel düzeyde yaratılan insan uygarlığına uyum yinelemektedir.

Eğer insanın ve hayvanın gözlenmesinden kanıtlar elde etmek istiyorsak, görünüşte tümüyle fantastik olan bu kavramlara gösterebileceğimiz saygınlık sorununa geliyoruz şimdi. Psikanaliz, "cinselliğin prototipi"nden söz ediyor. Psikanaliz, cinselliğin doğasının ve yönelmesinin, insanın tüm kişiliğinin birçok özellikleri üzerine kesin etkinin olduğunu savunuyor. Kendi cinselliği ile güçlük çekmeyen insan, girişimlerinde de gözüpek ve kararlıdır. Don Juan yalnızca gözde bir çapkın değildi, ayrıca kan dökmekten çekinmeyen, çok ustalıkla ve gözüpekçe kılıç kullanan birisiydi. Bu saldırganlık, baba ile olan ödip çatışmasındaki küçük düşme yüzünden ne denli hafiflemiş olursa olsun (hadım edilme sıkıntısı), önemli ölçüde erkek psikolojisine aittir. Oysa kadının güzelliğinden başka bir silahı yoktur, ayrıca iyiliği ve utangaçlığıyla özellik kazanır. Bu ve buna benzer karakter özellikleri, üçüncül cinsel karakter özellikleri adını alır ve ikincil karakterlere yaklaşır, diğer bir deyişle, organik cinsel karakterlere yaklaşır. Bu ikincil organik karakter, erkeklerde daha güçlü bir beden ve saldırgan bir cinsel organla kendini gösterir. Buna göre bireyin yaşamındaki cinsel farklılaşma tarihi, bir savaşım dönemi kuramını sergilemek için tümüyle genel bir planda buna hizmet edebilir.

Birçok insanın o eski soruyu burada da gündeme getirmeleri kolayca anlaşılabilir: İki cinsten hangisinin daha üstün olduğu. Öyle sanıyorum ki bu soru, bir psikanalizciden bir tek yanıt alamaz. Kadın organının daha çok farklılaştığını söylemiştim, ama buna başka bir şey daha eklenebilir: Daha çok evrimleşmiştir. Kadının doğuştan sahip olduğu akıllılık

ve iyilik, erkeğinkinden üstündür. (Ahlaksal) duyguda ve (estetik) duyarlılıkta kadın daha ince bir varlıktır ve daha sağduyulu olduğunu gösterir; bununla birlikte erkek, belki de daha belirgin olan kendi ilkelliğine karşı koruyucu önlem olarak mantığın, etiğin ve estetiğin güçlü yasalarını yaratırken, kadın fazla önemsenmeyen kendi öz değerinin bilincindeydi. Ama ben yine de kadının organik uyumunun, erkeğin psikolojik uyumundan daha az hayranlığa değer olmadığını düşünüyorum.

Olaylara bu bakış açısı, kadının becerikliliğinin, aynı düzeyde erkeğin ortalama olarak yaptıklarını geniş ölçüde aştığını ileri sürmeyi engellemez. Bununla birlikte, birçok örneğin gösterdiği gibi kadınlar "eril" etkinliklere girişirlerken bunu nevrotik bir nedenle yapmaktadırlar. Freud'ün en son araştırmalarına göre "erkeklik kompleksi" birçok kadın nevrozunun çekirdeğini oluşturmaktadır ve cinsel soğukluğun çoğuna bunlar yol açmaktadır. Ben bir şey daha eklemeye kalkışacağım, şöyle ki, bu yalnız çocuklukta yer alan cinsel farklılaşma dönemine değil, ayrıca yaşamsal ortamın kuruması sırasında yer alan cinsel farklılaşma için verilen savaşım dönemine de geri dönüştür. Birçok nevrotik kadın, erkek yaratılmadıkları olgusuyla barışmadıkları sürece, kendi hastalıklarından da vazgeçemezler. Benzer biçimde nevrozlu erkekler de, ödipsel durumun verdiği eksik çözümü ancak analiz sırasında daha mutlu bir evrimle kazanırlar.

Telkinden ve hipnozdan neler anladığımı daha önce size anlatmıştım. Korku ve ayartma, bir canlıyı boyun eğmeye götüren iki yol olarak bana görünüyor. Benim sırasıyla baba ve anne hipnozu dediklerim bunlar. Aşktaki durum, her cinsin kendi silahıyla ortaya çıktığı karşılıklı bir hipnoz gibi betimlenebilir: Erkek, kendini bedensel ve entellektüel gücüy-

le benimsetir; kadının güzelliği ve diğer üstün yanları, güçlü cins denilen erkek üzerine bile egemenlik kurmaya elverir. Cinsel birleşmenin karaktarize ettiği ve uyku durumuna yakın bilinçli durumda iki cinsin verdiği şu kavga, kısa bir süre için kesilir; erkek kadar kadın da, diğer arzulardan ve savaşımlardan uzak kalarak ilk çocukluktaki mutluluğun tadını kısa bir an için çıkarırlar.

Yaş ilerledikçe, cinsler arasındaki ayrım belli bir dereceye değin silinir. Öyle anlaşılıyor ki bu, cinsel salgıların azalmasının bir sonucudur, kadının sesi kalınlaşır, kimi kez bıyık bile çıktığı görülür. Bununla birlikte, erkek de erkeksi görünümünden ve karakterinden çok şey yitirir; buna dayanarak diyebiliriz ki, çocuklukta ve ileri yaşlarda iki cinsli eğilim özellikle kendini gösterir.

Kadın için annelik, erkek için babalıktan çok daha zengin bir anlam taşır ve kadının çokeşliliğe eğiliminin de daha az olması, eşyanın doğasından sayılabilir. Çoğu zaman kabul edilen bir sınıflaşmaya göre kadın bir yandan annedir, öte yandan kendini her şeyden önce aşka adamış bir varlıktır; psikanalitik deneylere göre bu, kültürün sevecenlikle cinsel istek arasında yaptığı ayrımdan ve bunu kadına böyle kabul ettirmesinden ileri gelmektedir. Böyle bir kültürel gereklilik çok zorlandığı zaman, evlilik yaşamındaki bu iki eğilimin normal uyumunu erkek için de güçleştirmektedir.

Düşüncelerimdeki gelişmenin bütünlüğünü göstermek amacıyla psikanalitik etnolojinin kimi verilerine başvuracağım. Nerdeyse tüm ilkel toplumların uyduğu kimi adetler var ki, bunlar daha önce uygulanan iğdiş etme ayinlerinden arta kalan adetler diye ancak açıklanabilir. Bu ayinin kalıntısı ve bugün hâlâ uygulananı sünnettir. Belki de bu ceza ya

da korku, eski zamanlarda babanın oğullarına karşı kullandığı en büyük silahtı. Babanın cezalandırıcı gücüne karşı oğulun boyun eğmesi ve cinsel saldırganlıktan kısmen vazgeçmesi, iğdiş edilme kompleksinin bir sonucudur. Daha önce cinsel organının öneminden bir zevk kaynağı gibi söz ettiğimi eğer anımsarsanız, erkeklik kompleksiyle, iğdiş edilme kompleksinin cinsel karakterlerin gelişiminde ağır basan bir rol oynadığına, yine bu kompleksin çözülmesi için önceki evrelerden hiçbirisine takılıp kalmaması ya da bu evrelerden birisine geri dönmemesi gerektiğine, yoksa tüm nevrozlara temel oluşturacağına inanmanız zor olmasa gerek.

Size kısaca sunduğumuz bu düşüncelerin ışığında denilebilir ki, eril organ ve işlevi, ana karnındaki dölütün ana ile birliği ve aynı zamanda denizlerdeki varoluşun organik simgesi olarak yeniden –sadece kısmen de olsa– kuruluşu gibi ortaya çıkmaktadır.

KÜÇÜK SÖZLÜK

Alter ego: Bireyin yerini alabilen, aynı bene sahip.
Amfimiksi: Kısmi cinsel eğilimlerin (anal ve üretral) birbirleriyle kaynaşması.
Anal: Anüse ilişkin.
Animizm: Dirimsel ve ruhsal gücün birarada oluşu.
Autotomi: Biyolojide aşağı hayvanlarda gözlenebilen bir olay: Canlının acı veren bir organdan kurtulması için onu kendi bedeninden ayırması.
Bireyoluşsal (ontojenes): Döllenmeden yetişkinliğe değin bireyin gelişimi.
Descensus testiculorum: Eril yumurtadan gelen.
Descensus ovarii: Dişi yumurtadan gelen.
Kataleptik: İstem ve doyumların yitimi.
Kompülsiyon: Temelinde suçluluk duygusu ya da sıkıntı yatan ve bireyi hep aynı hareketleri yapmaya iten nevroz.
Panjenes: Cinsel organın diğer tüm organları temsil etmesi.
Sanrı (hallucination): Duyuların yanılması, varolmayan nesneleri varmış gibi sayma.
Soyoluş (filojenes): Evrim sürecinde türlerin oluşumu ve gelişimi.
Thalassa: Deniz.

SANDOR FERENCZİ

1873- Macaristan'da küçük bir kent olan Miskolc'ta doğdu.
1897- Viyana'da tıp öğrenimini bitirdi.
1899-1908- Tıp dergilerinde çok çeşitli konular üzerine çok sayıda makaleler.
1905- Budapeşte cinayet mahkemesinde psikiyatri uzmanı.
1907- Freud ile tanışma ve psikanalitik çalışmaya başlama.
1908- İlk psikanalitik yayınlar: *Güncel nevrozlar ve psikonevroz* (makale), *Erkeklerde güçsüzlüğün psikanalitik yorumu* (makale).
1909- Amerika Birleşik Devletler'e bir dizi konferans vermeye giden Freud'e eşlik etti. *İçe yansıma ve aktarma*'yı yayınladı (makale).
1910- Weimer'deki psikanaliz kongresine katıldı, uluslararası sürekli bir derneğin kurulması için bir rapor sundu. *Psikanalitik Denemeler* (kitap).
1913- Macaristan psikanaliz derneğini kurdu. *Gerçeklik duyusunun gelişim dereceleri* (makale).
1914- *Nevrotik semptomların oluşumu ve ortadan kalkması*, diğer psikanalitik denemeler (kitap).
1918- Uluslararası psikanaliz derneğine başkan seçildi.
1919- Macaristan olayları yüzünden bu görevinden çekildi. Budapeşte Üniversitesi'ne öğretim üyesi oldu. İngiliz derneğine onur üyesi seçildi. *Histeri ve Patonevroz* (kitap).

1920- Karşı devrimcilerin baskısı. Tüm resmî görevlerden çekilme. Psikanalizci olarak çalışmayı sürdürme.
1922- *Psikanalizde toplumsal görüş* (kitap).
1923- Ellinci yaş gününün kutlanması. Yapıtlarının Freud tarafından övülmesi.
1924- *Cinsellik kuramı üzerine taslak çalışması* (kitap).
1925- *Cinsel adetlerin psikanalizine katkı* (kitap).
1926- *Gulliver'in fantezileri.* New York Klinik Psikiyatrisi Derneğinde verilen konferans.
1933- *Tıp üzerine Freud'ün etkisi* (makale). Mayıs ayında kansızlıktan ölüm.

Dr. Sandor FERENCZİ'nin yapıtları bugün tüm batı dillerinde bulunabilir.

Yaşamı ve yapıtları için bkz.: *The Selected Papers of Sandor Ferenczi:* I-III. Basic Books Inc. New York ve Ilse Barande, *Sandor Ferenczi,* PBP, Paris.

Dr. Sandor Ferenczi (1873-1933), Budapeşte'de doğdu ve tıp öğrenimini Viyana'da yaptı. Ferenczi, Freud'un "gizli veziri" adını almış, onun yakın çalışma arkadaşı olmuştur ve aynı zamanda Macar Psikanaliz Derneği'nin kurucularındandır. Onun toplu yapıtları arasında Thalassa'nın (Psikanaliz Açısından Cinsel Yaşamın Kökenleri) ayrı bir yeri vardır. Ve bu küçük kitap Batı kültürü içinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü Thalassa biyolojik ve psikolojik verilere dayalı bilimsel bir denemedir.

Freud'a göre bu kitap, *"Ferenczi'nin en parlak, en derin yapıtıdır. Psikanalizi cinsel süreç biyolojisine, ama ondan da öte tüm organik yaşama uygulama-dır. Psikanalitik uygulama girişimlerinin belki de en gözüpek olanı bu kitap-ta bulunuyor."*

ISBN 975-406-701-5